

ANKARA

HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**2000-2019 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE'DE YEREL
SİYASET-KENT YOKSULLUĞU İLİŞKİSİNDE SOSYAL
BELEDİYECİLİK**

Seyit Ömer ZEYBEK

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Demirhan Fahri ERDEM

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KENTLEŞME VE ÇEVRE SORUNLARI BİLİM DALI**

EKİM - 2019

**2000-2019 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE'DE YEREL SİYASET-KENT
YOKSULLUĞU İLİŞKİSİNDE SOSYAL BELEDİYECİLİK**

Seyit Ömer ZEYBEK

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KENTLEŞME VE ÇEVRE SORUNLARI BİLİM DALI**

**ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

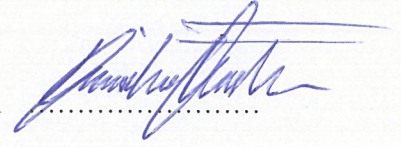
EKİM 2019

Seyit Ömer ZEYBEK tarafından hazırlanan “2000-2019 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE’DE YEREL SİYASET-KENT YOKSULLUĞU İLİŞKİSİNDE SOSYAL BELEDİYECİLİK” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / ~~OY ÇOKLUĞU~~ ile Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalında Kentleşme ve Çevre Sorunları Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Demirhan Fahri ERDEM

Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

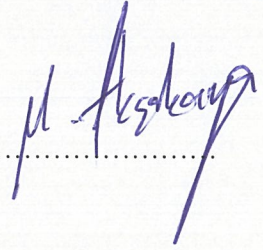
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Başkan : Prof. Dr. Murat AKÇAKAYA

Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

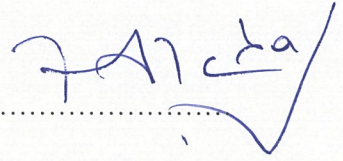
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Üye : Doç. Dr. Emrah AKBAŞ

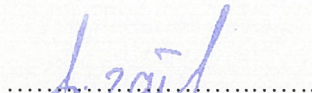
Uygulamalı Sosyoloji Anabilim Dalı, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Tez Savunma Tarihi: 18/10/2019

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Figen ZAİF

Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Seyit Ömer ZEYBEK

18.10.2019

2000-2019 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE’DE YEREL SİYASET-KENT YOKSULLUĞU
İLİŞKİSİNDE SOSYAL BELEDİYECİLİK

(Yüksek Lisans Tezi)

Seyit Ömer ZEYBEK

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Ekim 2019

ÖZET

Bu çalışmada Türkiye’de sosyal belediyeciliğin yeri yerel siyaset-kent yoksulluğu ilişkisi temelinde ele alınmaktadır. Sosyal belediyeciliğin bu ilişkideki yerini anlamak adına yerel siyaset kavramı ve tarihsel süreçteki yasal mevzuatı incelenmiştir. Türkiye’de 2000 sonrası yerel siyasetin yerel demokrasi kavramının bileşenleri dikkate alınarak yapılan yasa çalışmaları üzerinden nasıl bir değişime uğradığı ele alınmıştır. Yoksulluk kavramı irdelenmiş, 2000 sonrası Türkiye’de yoksulluğun mevcut durumu istatistik verileri kullanılarak ortaya konulmuştur. Kent yoksulluğu kavramı ayrıca ele alınmış ve kent yoksulluğunu anlayabilmek noktasında kritik öneme sahip neoliberal kentleşme ve kentsel dönüşüm uygulamaları literatür çalışmaları üzerinden değerlendirilmiştir. Sosyal belediyecilik kavramının teorik çerçevesi ve uygulama alanları 2000 sonrası yasal mevzuat hükümleri çerçevesinde incelenmiştir. Sosyal belediyecilik yaklaşımının hem kent yoksulluğu hem de yerel siyaset ile olan ilişkisi ayrı başlıklar altında, yapılan bilimsel çalışmalar gözönüne alınarak ortaya konmuştur. Sonuç olarak bu çalışmada sosyal belediyeciliğin kent yoksulluğu-yerel siyaset ilişkisinde çözüm aracı mı yoksa problem kaynağı mı olduğu sorusuna cevap bulmaya çalışılmış ve çözüm önerileri sunulmuştur.

Bilim Kodu : 111611

Anahtar Kelimeler : Yerel siyaset, kent yoksulluğu, kentsel dönüşüm, sosyal belediyecilik

Sayfa Adedi : 93

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Demirhan Fahri Erdem

SOCIAL MUNICIPALITY IN THE RELATIONSHIP OF BETWEEN LOCAL POLITICS AND
URBAN POVERTY IN TURKEY BETWEEN 2000-2019

(M.Sc. Thesis)

Seyit Ömer ZEYBEK

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL FOR ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY

October 2019

ABSTRACT

In this study, the location of social municipality in Turkey are dealt with on the basis of the relationship in local politics-urban poverty. In order to understand the place of social municipality in this relationship, the concept of local politics and its legal legislation in the historical process have been examined. After 2000, the work carried out in Turkey laws considering the components of the concept of local democracy, local politics are discussed how undergo a change. The concept of poverty is examined, After 2000, the poverty situation in Turkey has been demonstrated using the existing statistical data. The concept of urban poverty has also been handled and neoliberal urbanization and urban transformation applications, which are critical to understanding urban poverty, have been evaluated through literature studies. The theoretical framework and application areas of the concept of social municipality were examined within the framework of the post-2000 legislative provisions. The relation of social municipality approach with both urban poverty and local politics has been put forward under separate headings by considering scientific studies. As a result, in this study, it has been tried to find out whether social municipality is a solution or a source of problem in the relationship between urban poverty and local politics and solutions are presented.

Science Code : 111611
Key Words : Local politics, urban poverty, urban transformation, social municipality
Page Number : 93
Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Demirhan Fahri ERDEM

TEŞEKKÜR

Çalışma boyunca desteğini esirgemeyen, birçok kez teşvik ederek ve tecrübelerini paylaőarak katkılarda bulunan tez danıőmanım Sayın Doç. Dr. Demirhan Fahri ERDEM'e teőekkürlerimi sunarım.

Ayrıca kaynak edinme ve çalışma süresince desteklerini ve ilgilerini esirgemeyen anneme ve babama minnettar olduğumu belirtmek isterim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLoların LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR.....	x
1. GİRİŞ	1
2. TÜRKİYE’DE YEREL SİYASET	5
2.1. Yerel Siyaset Kavramı	5
2.2. Cumhuriyetin İlanından 2000’li Yıllara Türkiye’de Yerel Siyaset	8
2.3 2000-2019 Döneminde Türkiye’de Yerel Siyaset.....	13
2.3.1. 5393 Sayılı Belediye Kanunu.....	15
2.3.2. 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu.....	18
2.3.3. 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu.....	21
2.3.4. 6360 Sayılı On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun.....	24
3. TÜRKİYE’DE KENT YOKSULLUĞU	31
3.1. Yoksulluk Kavramı	31
3.2. 2000-2019 Döneminde Türkiye’de Yoksulluğun Görünümü	38
3.3. Kent Yoksulluğu Kavramı.....	43
3.4. Neoliberal Kentleşme ve Kentsel Dönüşüm.....	49
4. TÜRKİYE’DE YEREL SİYASET-KENT YOKSULLUĞU İLİŞKİSİ VE SOSYAL BELEDİYECİLİK.....	61

4.1. Sosyal Belediyecilik Kavramı	61
4.2. Yerel Siyaset-Sosyal Belediyecilik İlişkisi.....	64
4.3. Kent Yoksulluğu-Sosyal Belediyecilik İlişkisi.....	72
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	79
KAYNAKLAR	83
ÖZGEÇMİŞ	93

TABLULARIN LİSTESİ

Tablo	Sayfa
Tablo 2.1. Büyükşehir belediye modelinin dönemlendirilmesi	29
Tablo 3.1. Farklı yoksulluk yaklaşımlarının karşılaştırılması	35
Tablo 3.2. Türkiye’de yoksulluk sınırı yöntemlerine göre yoksulluk oranları (%) (2002-2009)	38
Tablo 3.3. Türkiye’de yoksulluk sınırı yöntemlerine göre yoksulluk oranları (%) (2010-2015)	39
Tablo 3.4. Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir gelirine göre sıralı yüzde 20’lik gruplar itibariyle yıllık gelirlerin dağılımı (2006-2017).....	39
Tablo 3.5. Türkiye’de hanehalkı büyüklüğüne göre yoksul hanehalkı oranı (%).....	41
Tablo 3.6. Türkiye’de hanehalkı türüne göre yoksul hanehalkı oranı (%)	41
Tablo 3.7. Türkiye’de hanehalkı fertlerinin eğitim durumuna göre yoksulluk oranı (%)	42
Tablo 3.8. Türkiye’de hanehalkı fertlerinin işteki durumuna ve çalıştığı sektöre göre yoksulluk oranı (%).....	42
Tablo 3.9. Kentsel yoksulluk: nedenleri ve sonuçları.....	44
Tablo 3.10. Sosyal geçiş hipotezi: değişimin özellikleri	47
Tablo 3.11. Kenar mahalle tipolojisi	52
Tablo 3.12. Neoliberal kentleşmenin yıkıcı ve yaratıcı uğrakları.....	59
Tablo 4.1. Sosyal devleti oluşturan unsurlar açısından yaşanan gelişmeler: metalaşma, piyasalaşma, muhafazakarlaşma	73

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
AB	Avrupa birliği
AIDS	Edinilmiş bağışıklık eksikliği sendromu
AKP	Adalet ve kalkınma partisi
ASPB	Aile ve sosyal politikalar bakanlığı
AYYÖŞ	Avrupa yerel yönetimler özerklik şartı
BM	Birleşmiş milletler
CHP	Cumhuriyet halk partisi
GSMH	Gayri safi milli hâsıla
HABITAT	Birleşmiş milletler insan yerleşimleri programı
IMF	Uluslararası para fonu
KDP	Kentsel dönüşüm projeleri
KHK	Kanun hükmünde kararname
MÜSİAD	Müstakil sanayici ve iş adamları derneği
OECD	Ekonomik işbirliği ve kalkınma örgütü
SGK	Sosyal güvenlik kurumu
STK	Sivil toplum kuruluşu
SYDV	Sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfı
ŞÖNİM	Şiddet önleme ve izleme merkezi
TDK	Türk dil kurumu
TOKİ	Toplu konut idaresi
TÜİK	Türkiye istatistik kurumu
TÜSİAD	Türk sanayicileri ve iş insanları derneği
YİKB	Yatırım izleme ve koordinasyon başkanlığı

1. GİRİŞ

Kentler tarih boyunca hem devletlerin, hem de toplumların nereden nereye evrildiklerini anlamak bakımından temel bir göstergesi işlevi görmüşlerdir. Tarih boyunca birçok devletin yıkılışına ve kuruluşuna tanıklık eden, kırılma noktası denilebilecek toplumsal olayların gerçekleştiği yer olan kentler, birçok bilim dalının odak noktası haline gelmiş ve özellikle sosyolojinin insanı anlamak için ürettiği kavramların açıklanmasında ve yorumlanmasında temel platform olmuştur.

Bu kavramlara örnek olarak verilebilecek kentleşme, demokrasi, küreselleşme, yoksulluk gibi herkesçe benimsenen tanımlara sahip kavramlar, esasında her ülkenin ve toplumun barındırdığı kendine has özellikler sebebiyle, her ülke ve toplum için ayrı ayrı anlamlar ifade etmektedir. Bu kendine has özellikler kendisini kentlerde göstermekte, kentler hem sorun kaynağı olmak, hem de çözüm aracı olmak noktasında insan yaşamını sınırlandırmakta ve yön vermektedir.

Günümüz dünyasında kentler, iktisadi, siyasi, toplumsal ve hukuki dönüşümlerden beslenerek ve bu dönüşümleri besleyerek öyle bir konuma gelmişlerdir ki; devletler otoriteyi tesis etmek ve bunu sürdürmek, bununla birlikte diğer devletlerle olan ilişkilerinde daha güçlü olabilmek adına egemenliği altında bulunan kentlere has yasal düzenlemeler yaparak ve kurumlar oluşturarak varlığını garanti altına alan ve egemenliğini paylaşan bir tavır sergilemek zorunda kalmışlardır. Çünkü özellikle küresel kentler başta olmak üzere kentler bir ülkenin rekabet gücünü yansıtmaya vasfına özellikle küreselleşme olgusuyla birlikte daha güçlü bir şekilde sahip olmuşlardır ve birçok kent ülkesinin önüne geçmiş bulunmaktadır.

Bu kurumların önde geleni doğal olarak belediyeler olmuş, belediyeler kurulduğu kentlerin artışı ve eksi yönleriyle ilgili olarak karar alma ve kararlarını gerçekleştirme hususunda yetkili kılınmışlardır. Yukarıda belirtilen hususlar Türkiye’de de yaşanmakta olup, Cumhuriyet’in ilanından günümüze uzanan süreçte, Dünya’daki değişim ve dönüşüm

parametrelerinin de etkisiyle merkezi siyaset-yerel siyaset ilişkisi de sürekli olarak en azından yasal boyutta değişime uğramıştır.

Bu değişim Türkiye’de sadece yerel yönetim kuruluşlarının yasal konumu ve imkânları ile sınırlı kalmamış olup, tüm Türkiye’yi ilgilendiren sorunların ele alınmasında da yerel yönetim kuruluşlarını ön plana çıkarmıştır. Bu sorunların en başında gelenlerden birisi olarak yoksulluk, devletlerin varlığını ve işlevselliğini sorgulatacak kadar büyük bir öneme sahiptir. Salt istatistiki veri olarak bakılmasının hiçbir anlam ifade etmediği yoksulluk olgusu, günümüz dünyasında kentlerde çok daha bariz bir şekilde varlık bulmakta ve kentin sahip olduğu özelliklere bağlı olarak farklı uygulamaların ve çözüm yöntemlerinin zorunlu bir şekilde vücut bulmasını sağlamaktadır. Bu noktada karşımıza kent yoksulluğu ve sosyal belediyecilik kavramları çıkmaktadır.

Bu tez çalışmasında 2000-2019 yılları arasında Türkiye’de yerel siyaset-kent yoksulluğu ilişkisinde sosyal belediyeciliğin yeri ortaya konmak istenilmiştir. Tez çalışmasının problemi ise sosyal belediyeciliğin yerel siyaset-kent yoksulluğu ilişkisini açıklamak vasfına sahip olup olmadığıdır.

Periyot olarak 2000 sonrasının seçilmesinin sebebi ise; Adalet ve Kalkınma Partisi’nin 3 Kasım 2002 tarihinden bu yana kesintisiz denilebilecek tek başına iktidarı ve bu dönemde Avrupa Birliği ile ilişkilerin ciddi yasal değişiklikleri beraberinde getirmesi, uygulanan neoliberal iktisat politikalarının hem çalışma hayatına, hem de kentleşme sürecine ciddi etkilerde bulunması ve bu dönemle alakalı olarak farklı bilim dallarında birçok bilimsel çalışmanın yapılmış olmasıdır. Bu dönemden hem yerel siyaset, hem kent yoksulluğu, hem de sosyal belediyecilik yaklaşımı kendilerine düşen payı almışlardır.

Çalışmanın amacı sosyal belediyeciliğin yerel siyaset-kent yoksulluğu ilişkisinde sorun kaynağı mı, yoksa çözüm aracı mı olduğuna cevap bulmaktır. “Yerel siyaset”, “Kent yoksulluğu”, “Kentsel dönüşüm”, “Sosyal belediyecilik” ve “Neoliberal kentleşme” başlıklı yüksek lisans ve doktora tezleri incelenmiştir. Bu başlıkları içeren makalelerle ilgili literatür taraması yapılmıştır. Çalışma konusu ile görüş belirten, farklı bilim

dallarında inceleme ve araştırma yapmakta olan uzman akademisyenlerin kitap çalışmalarına ulaşılmıştır. İlgili yasal mevzuat son değişiklikleri de içerecek şekilde resmi kaynaklardan edinilmiştir. Çalışmanın önemi, yerel siyaset-kent yoksulluğu ilişkisini ele alması ve bu ilişkide sosyal belediyeciliğin nasıl konumlandığını çözümlenmeye çalışmasıdır. Literatür taraması neticesinde hem yerel siyaseti, hem de kent yoksulluğunu ele alan birçok çalışma olmakla birlikte bu iki kavramın ilişkisini ele alan ve bu ilişkide sosyal belediyecilik yaklaşımının nereye oturduğunu sorgulayan bir çalışma ile karşılaşılmamıştır. İlgili literatürün ve yapılan çalışmaların incelenmesi neticesinde belirli varsayımlar oluşturulmuştur.

Çalışmanın 2000-2019 yılları arasında yerel siyaseti ele aldığı bölümünde, yerel siyaset yasal mevzuat üzerinden ele alınmış ve şu varsayım ortaya konulmuştur: “2000 sonrası Türkiye’de yerel siyaset, AB sürecinin de katkısıyla yerel demokrasiyi gerçekleştirmeye yönelik mevzuat ve kurumsal yapılanmalara sahip olarak ivme kazanmış olmakla birlikte bu çalışmalar konjoktürün ve uluslararası ilişkilerin getirdiği değişikliklerle sınırlı kalmış, yerel demokrasi hedefinden uzaklaşılması neticesinde, merkezi siyasetin iktidarını yerelde benimsetme noktasında işlev gören bir konuma itilmiştir.”

Çalışmanın 2000-2019 yılları arasında yoksulluk ve kent yoksulluğu kavramını ele aldığı bölümünde, teorik çerçeve ile birlikte yoksulluğun istatistiki olarak görünümünü ele alınmış olup, kent yoksulluğu ile ilgili olarak şu varsayım ortaya konulmuştur: “2000 sonrası Türkiye’de kent yoksulluğu, çözülmekten öte kontrol altında tutulması gereken bir olgu olarak değerlendirilmektedir. Uygulanan neoliberal iktisat politikaları çerçevesinde şekillenen şehircilik anlayışı ve kentsel dönüşüm uygulamaları, sosyal dönüşümü görmezden gelerek kent yoksulluğunu çözmekten öte mekânsal olarak transfer etmeye yaramaktadır.”

Çalışmanın sosyal belediyecilik yaklaşımının teorik altyapısı ve bu yaklaşımın hem yerel siyaset hem de kent yoksulluğu ile olan ilişkisi ayrı ayrı irdelendiği kısımda ortaya konan varsayım ise şu şekilde ifade edilmektedir: “2000 sonrası Türkiye’de sosyal belediyecilik, klientalist ilişkilerin güdümünde hareket eden ve yerel demokrasiyi benimsemeyen yerel siyaset anlayışı sebebiyle, kent yoksulluğunun çözümü noktasında

işlev görememektedir. Buna bağlı olarak kent yoksulluğu-yerel siyaset ilişkisi çarpıklaşmakta ve sosyal belediyecilik anlayışı dar bir kapsama mahkûm edilmektedir.”

Çalışmanın ilgili bölümlerinde yukarıda belirtilen varsayımlar temelinde görüşler ortaya konmuş ve sonuç kısmında da görüleceği üzere sosyal belediyeciliğin kent yoksulluğuna çözüm olması için şu varsayım ifade edilmiştir: “Sosyal belediyeciliğin kent yoksulluğunun çözümü noktasında işlev görmesi, yerel demokrasiyi benimseyen bir yerel siyaset anlayışını ve bu anlayışın klientalist ilişkilere prim vermeyen uygulamalarını zorunlu kılmaktadır. Yerel demokrasiyi benimseyen yerel siyaset, sosyal belediyecilik yaklaşımının kent yoksulluğu tarafından dejenere edilerek içinin boşaltılmasını da önleyebilecek ve kamu hakkını gözetebilecektir.”

2. TÜRKİYE'DE YEREL SİYASET

2.1. Yerel Siyaset Kavramı

Yerel siyaset kavramını tanımlamak ve literatürde sıklıkla kullanılan kentsel siyaset kavramıyla arasında bir fark olup olmadığını belirlemek için “yerel”, “kentsel” ve “siyaset” kelimelerinin tanımına bakmak gerekmektedir. Siyaset, en geniş manada, insanların hayatlarını düzenleyen genel kuralları yapmak, korumak ve değiştirmek için gerçekleştirdikleri faaliyetlerdir.¹ Bir sıfat olan yerel kelimesi, Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğünde “Belirli bir yer ile ilgili olan, mahalli, mevzii, lokal”² olarak, yine bir sıfat olan kentsel kelimesi ise “Kentle ilgili, şehirle ilgili”³ şeklinde açıklanmaktadır. Tanımı itibariyle yerel kelimesi geniş bir anlamlandırmaya açık bulunmaktadır. Buna karşın kentin tarihsel geçmişi ve ülkemizde yasal olarak nüfus kriteriyle tanımlanması beraberinde bir sınırlılık getirmekte, kentsel kelimesi de bu sınırlılığı içermektedir. Dolayısıyla yerelin kentselden daha kapsamlı olması, yerel siyaset kavramının da kentsel siyaset kavramından daha geniş tanımlanmasını gerektirmektedir. Her şeyden önce kentsel siyaset, yerel siyasetten, belirli bir mekânı merkeze almakla ayrılmaktadır.⁴ Buna karşılık yerel siyaset, “yerel” olguyu belli bir mekâna özgü kabul etmez.⁵

Kentsel ya da yerel siyaset, dar ve geniş anlamlarda olmak üzere iki türlü tanımlanabilir.⁶ Dar anlamdaki kentsel siyaset’ten, yerel düzeyde karar alma süreçlerini etkileyen tüm etmenlerin incelenmesini konu edinmiş bir bilim dalı anlaşılmaktadır.⁷ Geniş anlamında ise kentleşme sürecini ve yerel birimleri ilgilendiren bütün etkinlikler ve politikalar kentsel siyaset kapsamına girer.⁸

Yerel siyaset en geniş haliyle bir yandan yerel nitelikteki müşterek ihtiyaçların sağlanması için karar alma, uygulama ve değiştirme faaliyetleri iken bir taraftan da ülke

¹ Heywood, A. (2016). *Siyaset*. (Onyedinci Baskı). Ankara: Adres Yayınları, 24

² Türk Dil Kurumu. (1988). *Türkçe Sözlük 2 (Yeni Baskı)*. Ankara: TDK, 1623

³ Türk Dil Kurumu, a.g.e. , 838

⁴ Alkan, H. , Taş, E.İ.(2007). *Yerel siyasetin dönüşümü Afşin örneği*. (Birinci Baskı). İstanbul: Kesit Yayınları, 15

⁵ Alkan, H. , Taş, E.İ. , a.g.e. , 15

⁶ Keleş, R. (2012). *Yerinden yönetim ve siyaset*. (Sekizinci Baskı). İstanbul: Cem Yayınevi, 131

⁷ Keleş, a.g.e. , 131

⁸ Keleş, a.g.e. ,131

siyasetinde yerelin etkisini oluşturma faaliyetidir.⁹ Bu sadece kentsel alanlar için değil kırsal alanlar, kentler ve bölgeler ya da merkez dışı tüm alanlar için ve içinde gerçekleştirilen siyasi faaliyetlerdir.¹⁰ Anlaşılacağı üzere yerel siyaset, “kentsel siyaseti de içine alan bir kavram”¹¹ olarak karşımızda yer almaktadır.

Yerel siyaset şehir ölçeğinde faaliyet gösteren kişi, kurum ve kuruluşların, şehir ve şehir halkına ait sorun ve konuları ele alarak sürdürdükleri bir yerel iktidar mücadelesi; yerel düzeydeki kaynak ve imkânların kullanılarak, yerel ölçekteki vatandaşların mutluluk, refah ve adaletini sağlamak üzere yerel iktidar ve otorite üzerinden yerel toplumu idare etme sanatıdır.¹²

Yerel siyasetin ilgilendiği konulara bakıldığında kapsamının oldukça geniş olduğu görülmektedir. Bu konular “merkezi yönetimin yerele ilişkin politikaları, kentle kırsal arasındaki ilişkiler, kentleşme süreci ve sorunları, kırsal alanla ilgili sorunlar, yerel ve bölgesel politikalar(...).Kentlerin yönetimi ile ilgili sorunlar, konut, gecekondu, ulaşım altyapı gibi sorunlar ve mali sorunlar...yerel ve kentsel iktidar ilişkileri yani; seçimler, güç odakları, yerel iktidar güçleri (...) siyasal katılma ve seçmen davranışı, kent planlama, kent yenileme, kentsel rantın kullanım biçimi ve hatta çevresel sorunlar”¹³ olarak ifade edilebilir.

Yerel siyasetin kapsamının bu kadar geniş olması, yerel siyaseti etkileyen ve ondan etkilenen birçok kesimin olmasından kaynaklanmaktadır. Yerel siyaset o yerin merkezdeki milletvekillerinden, merkezi yönetimce atanmış idare ajanları ve kamu bürokrasisi, baskı grupları, sendikalar, köklü etkinliğe sahip birey ve ailelere uzanan geniş bir kurum ve aktör yelpazesine sahiptir.¹⁴

⁹ Görmez, K. (2013). Türkiye’de kentsel siyaset ve yerel siyaset. , Ü. Özdağ. (Editör). 21.Yüzyılda prens siyaset ve devlet yönetimi. İkinci Baskı. Ankara. Kripto Basın Yayın, 332

¹⁰ Görmez, a.g.m. , 332

¹¹ Görmez, a.g.m. , 323

¹² Akdoğan, Y. (2008). Yerel siyaset-kavramlar. , H. Şentürk. (Editör). *Yerel siyaset*. Birinci Baskı. İstanbul. Okutan Yayıncılık, 10

¹³ Görmez, a.g.m. , 323-324

¹⁴ Alkan, H. ,Taş, E.İ. , a.g.e. , 14

Yerel siyaset kavramının gelişimi, yerel siyasetin değişimi-dönüşümü ve uygulamada ne kadar başarılı olduğu hususunda sağlıklı bir değerlendirme yapabilmek için yerel demokrasi ile olan ilişkisini açıklamak gerekmektedir. Bunun sebebi yerel siyaset kurumlarının aynı zamanda bir “yerel demokrasi okulu” olarak görülmesinden kaynaklanmaktadır. Yerel demokrasi belirli bir yaşam alanında kararların orada yaşayanlarla birlikte alınmasıdır.¹⁵ Tanımdan da anlaşılacağı üzere katılımın sağlanması yerel demokrasinin uygulamada hayat bulması ve yerel siyasetin kurumsallaşması açısından olmazsa olmaz bir konumdur.

Yerel siyasette katılım olgusu çoğunlukla şehir yönetiminde ve mahalli idarelerle ilgili işlerde şehirdeki aktörlerin sürece dâhil edilmesi ve bunun bir mekanizmayla kurumsallaşması anlamında kullanılır.¹⁶ Keza vatandaşın siyasal güç karşısında fikirlerini ve problemlerini ortaya koyabilmesi bakımından yerel yönetim organları, demokratik katılımın sağlanması hususunda sahip olduğu ulaşılabilirlik vasfından dolayı oldukça işlevsel bir konuma sahiptir.

Yerel katılım; yerelin ihtiyaçlarının ve taleplerinin daha iyi saptanmasına, yerel sorunlara en etkin çözümler üretilmesine, bu politikaların sahiplenilmesine ve daha etkin olarak yürütülmesine, uygulama sonuçları hakkında daha sağlıklı geribildirimler alınmasına, yönetim ile vatandaş ilişkilerinin düzenlenmesine, çıkar çatışmalarının daha iyi yönetilmesine, demokrasi kültürünün yerleştirilmesine katkı yapar.¹⁷

Yerel siyaset-yerel demokrasi ilişkisini açıklamak bakımından oldukça önemli olan bir diğer kavram ise özerkliktir. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartının (AYYÖŞ) 3. Maddesinin 1. Fıkrasında yerel özerklik kavramının tanımı; “Yerel makamların, kanunlarla belirlenen sınırlar çerçevesinde, kamu işlerinin önemli bir bölümünü kendi sorumlulukları altında ve yerel nüfusun çıkarları doğrultusunda düzenleme ve yönetme hakkı ve imkânı

¹⁵ Yıldırım, F. (2002). Yerel demokrasi ve kentteki gençlik. ,F. Yıldırım (Editör). *Gençlik ve kent yönetimi*. De-Ki Yayınları. İstanbul, 12

¹⁶ Akdoğan, a.g.m. , 14

¹⁷ Gökdayı, İ., Negiz, N., Kiriş, M. H., Gül, H. (2014). *Türkiye’de yerel yönetimler ve yerel siyaset*. (Birinci Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık, 58

anlamını taşır.”¹⁸ cümleleriyle ifade edilmiştir.

Yerel özerklik kavramı, mali ve idari olmak üzere iki boyutta ele alınmaktadır. Yerel yönetimlerin idari özerkliği; karar organlarının serbest seçimle oluşması, organların göreve gelmesi ve görev süreleri boyunca; görevden alma, uzaklaştırma ve düşürülme gibi durumlara karşı yargısal güvenceye sahip olmaları, yani bu kararların yargı organları tarafından alınmasını ifade eder.¹⁹ Yerel yönetimlerin mali özerkliği; yerel yönetimlerin, merkezi yönetime muhtaç olmadan, kendilerine verilen görev ve sorumluluklarını yerine getirebilecek kadar, serbestçe harçayabilecekleri yeterli gelir kaynaklarına sahip olmasıdır.²⁰

Yerel demokrasinin gerçekleşmesi ve yerel siyasetin hem anlam kazanması, hem de yerel nitelikteki sorunların çözüm adresi olabilmesi için idari ve mali özerkliğin sağlanması olmazsa olmaz bir koşuldur. Bu nedenle söz konusu iki kavramın içeriğinin fiiliyatta ne kadar vücut bulduğu, yerel siyasetin kalitesinin ölçümü bakımından bir gösterge olarak rahatlıkla değerlendirilebilir.

2.2. Cumhuriyetin İlanından 2000’li Yıllara Türkiye’de Yerel Siyaset

Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar gelen süreçte Türkiye’nin siyasal tarihinde yaşanan olaylar, kırılma noktaları ve Türkiye insanının bu olaylara verdiği tepkilerin sonucu olarak yaşanan ve devam etmekte olan değişim ve dönüşüm döngüsü, yerel siyaseti yakinen ilgilendirmekte ve bizzat şekillendirmektedir.

Cumhuriyetin ilanından sonraki süreci ele almakla beraber yerel yönetimlerin kökeni, tarihi açıdan ele alındığında, Türkiye açısından Tanzimat Fermanı’nın ilanını

¹⁸ Akgün, H., Erbay, Y., (2013). *Modernleşmeden küreselleşmeye Türkiye’de yerel yönetimler tarihi ve bugünü*. (Birinci Baskı). İstanbul: Kazancı Kitap, 313

¹⁹ Dağ, M., Yontar, G.İ. (2014). Avrupa yerel yönetimler özerklik şartı çerçevesinde Türkiye’de mali özerklik. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 10(21), 147-162

²⁰ Yüksel, F. (2005). Yerel özerklik kavramı üzerine bir inceleme., H. Özgür ve M.Köseçik (Editörler). *Yerel yönetimler üzerine yazılar-1*. Birinci Baskı. Ankara. Nobel Yayın Dağıtım, 275-296

izleyen döneme denk gelmektedir. Ülkemizde belediyeler 1850 sonrasında “tepeden inme” bir kurum olarak doğmuşlardır.²¹ Tanzimat dönemi devlet adamları da bu dönemde siyasi katılma, eşitlik, yerel demokrasi gibi amaçlarla yerel yönetimleri oluşturmamışlardır.²²

Osmanlı İmparatorluğu’nun son döneminde kurulan belediyeler Cumhuriyet’e aynen aktarılmış ve Osmanlı geleneği Cumhuriyet belediyeçiliği üzerinde önemli ölçüde etkili olmuştur.²³ 1923-1930 periyodunda belediyeler tüzel kişiliğe sahip kurumlar olarak oluşturulmuş olmakla beraber, özerklikleri nihai noktada zayıf, merkezi idarenin katı vesayetinin gölgesinde, maddi açıdan güçsüz, personel olanakları bakımından yetersiz durumdadır ve birçok yerel nitelikli hizmet merkezi yönetimin görev alanında yer almaktadır.²⁴

Yerel siyasetin Cumhuriyetin ilanından sonraki ilk kırılma noktası olarak 1930 tarihli 1580 sayılı mülga Belediye Kanunu gösterilebilir. Türkiye’nin kent yönetimi sistemi 1930-1983 arasındaki 54 yıllık uzunca bir dönemde temel olarak 1580 sayılı Belediye Kanunu tarafından yönlendirilmiştir.²⁵ Nüfuslarına, büyüklüklerine ve özelliklerine bakmadan tüm belediyeleri aynı kategoride değerlendiren 1580 sayılı ve 1930 tarihli eski Belediye Yasası belediye yönetiminde uzun süre etkili olmuştur.²⁶

Belediye Kanunu’nun özelliklerine bakıldığında; bu kanunun Ankara ve İstanbul Belediyeleri dışındaki bütün belediyeleri eşit kabul ettiği, tüm belediyelerin merkezi yönetimin denetimi altında tutulduğu ve merkezi yönetimin, belediyeler üzerindeki denetim yetkisine rağmen belediyelere kısmen bir etkinlik özgürlüğü tanıdığı görülmektedir.²⁷

²¹ Görmez, K. (1997). *Yerel demokrasi ve Türkiye*. (İkinci Baskı). Ankara: Vadi Yayınları, 13

²² Ortaylı, İ. (1985) *Tanzimattan cumhuriyete yerel yönetim geleneği*. (Birinci Baskı). İstanbul: Hil Yayınları, 20-21

²³ Görmez, a.g.e. , 13

²⁴ Yaylı, H. (2015) Türkiye’de mahalli idarelerin tarihi gelişimi., K. Görmez (Editör). *Yerel yönetimler*. Birinci Baskı. Ankara. Orion Kitabevi, 45

²⁵ Özgür, H.(2008) Yerel siyaset perspektifinden bakışla büyükşehir belediyelerinde kentsel alan yönetimi uygulamaları. ,H. Şentürk.(Editör).*Yerel siyaset*. Birinci Baskı. İstanbul. Okutan Yayıncılık, 128

²⁶ Özgür, H., a.g.m. , 128-129

²⁷ Görmez, a.g.e. , 109

Burada önemli olan bir husus 1580 sayılı Kanunun ortaya çıktığı dönemde yatmaktadır. Keza bu dönem tek parti ideolojisinin devlet yönetimine yansıdığı bir dönem olması itibariyle, devlet-parti ayrımının olmadığı bir dönemdir. Tek parti zihniyeti, gerçek anlamda merkezi idare yerel yönetim ayrımı öngörmediğinden yerel yönetimlere yetki verilmesini pek sakıncalı görmemiştir.²⁸ Daha açık bir ifadeyle yerel yönetimler gerçek anlamda bir yerel yönetim değildir.²⁹ Merkezi iktidarın bir uzantısıdır.³⁰

Özellikle tek partili dönemde belediyeler, merkezi yönetimin atadığı başkanlarca yönetilmiş ve yerel halkın pek önemli olmayan ihtiyaçlarını karşılamıştır.³¹ Belediyecilik bir özerklik ve mahalli yönetim sistemine geçiş olmaktan çok, bir bayındırlık ve kentsel hizmet bütününe yönelik bir kurumlaşma olarak düşünülmüş ve uygulanmıştır.³²

Türkiye’de özellikle 1950’den sonra iç ve dış sebeplerin etkisiyle kentleşme sürecinin hız kazanması ve belediyelerin özellikle artan iç göç hareketlerinin meydana getirdiği sonuçları göğüslemekte yetersiz kaldığını çarpıcı bir şekilde ortaya koyması, yerel siyaset tartışmalarının ülke gündeminde daha fazla yer etmesine zemin hazırlamış ve yeni yaklaşımları gündeme getirmiştir.

Bu tartışmaların somut yansımalarından biri olarak 1961-1980 dönemi ele alındığında, ehemmiyeti yüksek bir düzenleme olarak karşımıza 1978 yılında 4951 sayılı yasa ile kurulan Yerel Yönetimler Bakanlığı çıkmaktadır. Bu bakanlığın kurulmasındaki temel amaç, yerel yönetimlerin sorunlarının çözülmesi, yerel yönetimlerin mali imkânlarının arttırılması ve yerel yönetimlerin daha etkin ve etkili çalışmasının ve hizmet vermesinin sağlanmasıdır.³³ Yerel Yönetim Bakanlığı, Türkiye yerel yönetimlerinin merkezi yönetim nazarında örgütsel bir yapıya sahip olmasını sağlamakla birlikte, çeşitli nedenlerle kısa ömürlü olmuştur. Bakanlığın istediği yetki ve sorumluluğun diğer

²⁸ Erdem, İ. (2015). *Yerel siyaset ve belediyecilik*. (Üçüncü Baskı). İstanbul: İlke Yayıncılık, 59

²⁹ Erdem, İ., a.g.e. , 59

³⁰ Erdem, İ., a.g.e. ,59

³¹ Görmez, a.g.e. , 13

³² Sunay, C. (2008). Türkiye’de yerel siyasetin tarihi gelişimi. H. Şentürk (Editör). *Yerel siyaset*. Birinci Baskı. İstanbul. Okutan Yayıncılık, 64

³³ Barış, E., Turşucuoğlu, H., Sert, H., Kahveci, E., Demirci, E. (Editörler). (2008). *Ak Parti siyaset akademisi yerel yönetimler ders notları*. Ankara: Ak Parti Ar-Ge Başkanlığı, 61

bakanlıklardan alınamaması başta olmak üzere, diğer nedenler çerçevesinde ilgili Bakanlık başarısız olmuş –bir anlamda başarısızlığa itilmiş- ve Kasım 1979’da kaldırılmıştır.³⁴

Kapsamı itibariyle oldukça geniş bir kitleyi ilgilendiren ve birçok mevzuatın odağında yer alan yerel siyasetin gelişiminin ikinci kırılma noktası, 12 Eylül 1980 askeri darbesi sonrası dönemdir. 1982 Anayasası’nın 127. Maddesinde yer alan “Kanun, büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri getirebilir” hükmü ile kent idaresine yönelik uygulamalar anayasal çerçeveye oturmuştur.

İstanbul gibi acil sorunlarla boğuşan büyük şehirler için en önemli düzenleme ve uygulamaların 1980 sonrası askeri rejimi döneminde yapılmış olması tesadüfi değildir.³⁵ Bu dönemde yapılan düzenlemeler ve yerel yönetim reformu, esas olarak, birçok çatışmanın kaynağı olduğu düşünülen kentlerde düzeni sağlama, denetim kurma ve acil altyapı sorunlarını çözme amacını gütmekteydi.³⁶

Bu dönemde yapılan iki önemli düzenleme, 1980 sonrası Türkiye’de yerel siyasetin neden daha önemli hale geldiği hususunu açıklamakta fayda sağlayacaktır. Bu iki düzenlemeden biri, yerini 2 Temmuz 2008 tarih ve 5779 sayılı Kanuna bırakan mülga 1 Mart 1981 tarih 2380 sayılı İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanunu’dur. Bir diğer önemli düzenleme ise halen yürürlükte olan 26 Mayıs 1981 tarih ve 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu’dur. Bu iki kanun belediyeleri finansal açıdan rahatlatmış ve yerel siyasetin hareket kabiliyetini artırdığı için ülke gündemindeki sorunların çözümü hususunda başvurulacak bir merci olabilme yetisi kazandırmıştır. En azından belediye başkanlıkları ve meclis üyelikleri “adam yerine konulur” olmuş ve siyaset yapmak için cazip olmaya başlamıştır.³⁷

Türkiye’de yerel siyasetin gelişiminde hem uygulama hem de mevzuat anlamında en

³⁴ Öner, Ş., Yıldırım, U. (2002) 1963’den 2002’ye: Kalkınma planlarında Türk yerel yönetimlerinin dönüşümü, Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 21(2), 239-278

³⁵ Erder, S. (2015). *İstanbul bir kervansaray mı?*. (Birinci Baskı). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 360

³⁶ Erder, a.g.e. , 360

³⁷ Görmez, K. (2012). Türkiye’de kent-siyaset ilişkisine dair gözlemler. Yerel Politikalar Dergisi,0(1), 16-26

önemli girişim 1982 Anayasası'nın 127. Maddesinin zemin sağladığı “özel yönetim biçimi” olarak büyükşehir belediyelerinin kurulmasıdır. Yerini 10 Temmuz 2004 tarih ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'na bırakana kadar yürürlükte kalan mülga 27 Haziran 1984 tarih ve 3030 sayılı Büyük Şehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun ile başlayan süreçte öncelikle 1984 yılında Ankara, İstanbul ve İzmir'de Büyükşehir Belediyelerinin Kurulması ile birlikte hem merkezi siyaset-yerel siyaset ilişkisi hem de büyükşehir belediyesi-ilçe belediyesi ilişkileri yeniden tanımlanmıştır.

Devamında kurulan büyükşehir belediyeleriyle³⁸ beraber büyükşehir belediye sistemi ülkemiz yerel yönetim sisteminin taşıyıcı unsuru olmuştur. Mülga 3030 sayılı Kanunun getirdiği güçlü belediye başkanı-zayıf belediye meclisi yerel siyasetin yerel demokrasiyi gerçekleştirmesini zorlaştırmıştır.

Özerk, güçlü, katılımcı ve demokratik bir yerel yönetim anlayışı benimseyen AYYÖŞ, Türkiye tarafından Bakanlar Kurulu'nun 20.09.1988 gün ve 88/13296 sayılı kararıyla, bazı maddelerine çekince koyularak kabul edilmiştir.³⁹ 3 Ekim 1992 tarihli ve 21364 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 3723 sayılı yasa ile AYYÖŞ onaylanmıştır.

AYYÖŞ ülkemiz yerel siyasetinin hem uluslararası seviyede, hem de yerel demokrasi bağlamında değerlendirilmesi hususunda kılavuz bir belge olmakla beraber, uygulamada çeşitli sebepler dolayısıyla yeteri kadar içselleştirilememiştir. Güçlenen merkezin, zayıflayan bir çevre ile birlikte varlığı arasındaki olumsuz birlikteliğin Türk devlet geleneğindeki başatlığı nedeniyle, Türkiye'deki yerel yönetimler ne iktisadi, ne de hukuki özerklik konusunda Batı'daki benzerleri kadar gelişmemiştir.⁴⁰ Kısacası Cumhuriyet'in ilanından 2000'li yıllara ülkemiz yerel siyasetinin odak noktası, model

³⁸ 5 Haziran 1986 tarih ve 3306 sayılı Yasa ile Adana, 18 Haziran 1987 tarih ve 3391 sayılı Yasa ile Bursa, 20 Haziran 1987 tarih ve 3398 sayılı Yasa ile Gaziantep, 20 Haziran 1987 tarih ve 3399 sayılı Yasa ile Konya, 7 Aralık 1988 tarih ve 3508 sayılı Yasa ile Kayseri ve 1993 yılında Antalya, Diyarbakır, Erzurum, Eskişehir, Kocaeli, Mersin, Samsun ve 2000 yılında Sakarya Büyükşehir Belediyeleri kurulmuştur. 2012 yılında çıkarılan 6360 sayılı yasa ile büyükşehir belediyesi sayısı 30'a ulaşmıştır.

³⁹ Aktel, M., Memişoğlu, D. (2005). Yerel yönetim reformlarının başarısızlık nedenleri., H. Özgür ve M. Kösecik (Editörler). *Yerel yönetimler üzerine yazılar-1*. Birinci Baskı. Ankara. Nobel Yayın Dağıtım, 30

⁴⁰ Sunay, a.g.m. , 51

arayışı ve altyapı sorunlarını çözmek olduğundan ve ülkemizin siyasal yaşamında çalkantılı olaylar yaşandığından yerel siyaset kurumları yerel demokrasiyi sağlama işlevine sahip olamamıştır.

2.3. 2000-2019 Döneminde Türkiye’de Yerel Siyaset

2000 sonrası süreçte yerel siyasetin ne yönde ilerlediği ve yerel demokrasiyi gerçekleştirme hususunda ne kadar yol aldığını ele almak için, öncelikle bu dönemin ciddi siyasal ve toplumsal değişim rüzgârıyla başladığını belirtmekte fayda bulunmaktadır. Yaşanan 2001 ekonomik krizini, takip eden süreçte 3 Kasım 2002 tarihinde yapılan genel seçim neticesinde Adalet ve Kalkınma Partisi’nin (AKP) tek başına iktidar olması ve sonraki seçimlerle iktidarını devam ettirmesi, Avrupa Birliği’ne (AB) üyelik sürecinin artan bir ivmeyle ülke gündeminde yer etmesi, kamu yönetiminin her alanında reform girişimlerini ön plana çıkartmıştır.

AKP iktidarı süresince Türkiye, yerel siyaseti hukuki, iktisadi ve siyasi bakımdan ciddi derecede şekillendiren önemli yasal çalışmalara tanıklık etmiştir. 3 Kasım 2002 genel seçimlerinde tek başına iktidar olan AKP’nin kurduğu 57. Cumhuriyet Hükümeti’nin açıkladığı acil eylem planının en önemli vaadi, kamu yönetiminin yeniden yapılandırılması çalışmaları olarak ifade edilmiştir.⁴¹ “Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma”⁴² çalışmalarının ikincisi olan Kamu Yönetimi Temel Kanun Tasarısı’nda mahalli müşterek ihtiyaçlara ilişkin her türlü görev, yetki ve sorumluluklar ile hizmetlerin mahalli idareler tarafından yerine getirileceği belirtilmiştir.⁴³ Kamu yönetiminde yeniden yapılanma

⁴¹ Yaylı, H. (2015) Türkiye’de mahalli idarelerin tarihi gelişimi., K. Görmez (Editör). *Yerel yönetimler*. Birinci Baskı. Ankara. Orion Kitabevi, 71

⁴² Söz konusu yapılanma çalışmaları 9 başlıkta ele alınmış olup sırasıyla; Değişimin Yönetimi İçin Değişimde Yönetim, Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısı, Mahalli İdareler Kanun Tasarıları, Düzenleyici ve Denetleyici Kurumlar Hakkında Kanun Tasarısı, Sayıştay Kanunu Taslağı, Dernekler ve Vakıflar Kanun Tasarısı, Gelir İdaresi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Tasarısı Taslağı, Türkiye’de Yönetimlerarası Mali İlişkiler: Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Sosyal Güvenlik Reformu: Sorunlar ve Çözüm Önerileridir. Ayrıntılı bilgi için bkz. (<http://www.igb.gov.tr/Kutuphane.aspx?bolum=3>) erişim tarihi: 06.04.2018

⁴³ Kamu Yönetimi Temel Kanun Tasarısı (8.md)

çalışmalarının üçüncüsü olan “Mahalli İdareler Kanun Tasarıları”⁴⁴ ile de yerel siyaset kurumlarının yasal çerçevesi oluşturulmuştur.

Kamu yönetimi reformu yerelleşmeyi-âdemi merkezileşmeyi hedeflemektedir; çünkü âdemi merkezileştirmeyle yerel yönetim ve yerel özerklik anlayışının gelişmesi, demokrasinin ve demokrasi kültürünün tabana yayılması, halk ya da sivil toplum katılımının artması, yerel ölçekte işbirliği, iş görme ve sorumluluk alma kapasitesinin yükselmesi gibi olumlu gelişmeler umulmaktadır.⁴⁵ İlerleyen süreçte farklı nedenlere bağlı olarak söz konusu reform çalışmasının yer yer veto edilmesi, yerel siyaset kurumlarının yeni yasalarla tekrar ele alınmasını gerektirmiştir.

Yerel yönetimlere aktarılan sorumlulukları yerel yönetimlerin ne ölçüde kaldırabileceğine ilişkin ciddi bir ön çalışmanın yapılmamış olması ve kapasite eksikliği olan yerel yönetim birimlerinin sıkıntılarının nasıl aşılabacağına ilişkin ciddi bir politikanın ortaya konmamış olması önemli bir eksikliktir.⁴⁶ Yerel yönetimler reformunun bugüne kadar gerçekleştirilememesinin müsebbiplerinden birisi de yerel yönetimlerin bizzat kendileridir.⁴⁷ Yerel yönetimler, reform talebinde bulunurken, sürekli konuyu mali kaynak ekseninde gündeme getirmiş, daha fazla para, daha fazla yetki talep etmiş; ama kendi bünyesindeki antidemokratik yapılaşma, verimsiz çalışma, kaynak israfı konularında değerlendirmelere yanaşmamıştır.⁴⁸

2000 sonrası dönemde yerel siyasetin dönüşümünü anlamak bakımından bu dönemde yapılan yasa çalışmalarının yerel demokrasi kavramının bileşenleri üzerinden ve uygulamada ortaya çıkan sorunlar bakımından ele alınması oldukça büyük bir önem arz etmektedir. Bu sebeple 5393 Sayılı Belediye Kanunu, 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi

⁴⁴Ayrıntılı bilgi için bkz.

(<http://www.igb.gov.tr/Kutuphane/2004%20KYY%20III%20Mahalli%20C4%B0daereler%20Kanun%20Tasar%C4%B1lar%C4%B1.pdf>) erişim tarihi:06.04.2018

⁴⁵ Gül, H. (2005). Kamu yönetimi temel kanunu tasarısına ademi merkezileşme-küreselleşme dinamikleri ve yönetimi geliştirme açılarından bakış., H. Özgür ve M. Kösecik (Editörler). *Yerel yönetimler üzerine yazılar-1*. Birinci Baskı. Ankara. Nobel Yayın Dağıtım, 46

⁴⁶ Gül, H. , a.g.m. , 48

⁴⁷ Kaya, E. (2003). *Yerel yönetimler reformu ve belediyelerde yeniden yapılanma*. (Birinci Baskı). İstanbul: İlke Yayıncılık, 112-113

⁴⁸ Kaya, E., a.g.e. , 112-113

Kanunu, 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ve 6360 Sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ele alınacaktır.

2.3.1. 5393 Sayılı Belediye Kanunu

13.07.2005 tarihli 25874 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren 5393 sayılı Belediye Kanunu, yerini aldığı daha önceki yasal düzenleme olan mülga 1580 sayılı Kanuna göre ciddi farklılıklar içermektedir. Öncelikle mülga 1580 sayılı kanundan belediye tanımı ile farklılaşmaktadır. 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 3. Maddesinin a bendinde belediye, “belde sakinlerinin mahalli müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişisi” olarak tanımlanmaktadır. Burada dikkat çeken fark belediyelere idari ve mali özerklik tanınmış olmasıdır.⁴⁹

Söz konusu yasadaki önemli bir husus da belediyelerin görev ve sorumlulukları konusundadır. Yeni kanunla birlikte belediyelerin yetki ve görevleri, tek tek sayılmak yerine konu olarak belirtilerek belediyelerin takdir yetkisi genişletilmiştir.⁵⁰ 1580 sayılı kanunda maddeler halinde ve ayrıntılı olarak sayılan görevler yerine, daha geniş ifadelerle ve daha genel görevler verilmesi belediyelerin kent yönetiminde daha etkin olmasını sağlamaktadır.⁵¹ 14. Maddede yer alan “Gıda bankacılığı yapabilir” hükmü, sosyal belediyecilik açısından da önemli bir faaliyet imkânı sağlamaktadır.

5393 sayılı Belediye Kanunu ile gelen en önemli düzenlemelerden birisi belediye sayılarının azaltılması ve belediye kurulması için gerekli şartların zorlaştırılmasıdır.⁵² 5393 sayılı kanunun 4. Maddesinin 1. Fıkrasında “Nüfusu 5.000 ve üzerinde olan yerleşim

⁴⁹ Göksu, T., Aydın, M., Güney, S.M. (2009). Osmanlıdan günümüze yerel yönetimlerin gelişimi. V.K. Bilgiç (Editör). *Değişik yönleriyle yerleşme*. Birinci Baskı. Ankara. Seçkin Yayıncılık, 19

⁵⁰ Göksu, T., Aydın, M., Güney, S.M. , a.g.m. , 21

⁵¹ Zorlu, M., Özden, K. (2014). Yerel yönetimlerde açılım:1580 sayılı belediye kanunu ile 5393 sayılı belediye kanunu arasındaki farklar. K. Özden (Editör). *Yerel yönetimlerde güncel sorunlar ve tartışmalar*. İkinci Baskı. Ankara. Seçkin Yayıncılık, 79

⁵² Zorlu, M., Özden, K., a.g.m. , 75

birimlerinde belediye kurulabilir. İl ve ilçe merkezlerinde belediye kurulması zorunludur.” Ve 2. Fıkrasında “İçme ve kullanma suyu havzaları ile sit ve diğer koruma alanlarında ve meskûn sahası kurulu bir belediyenin sınırlarına 5.000 metreden daha yakın olan yerleşim yerlerinde belediye kurulamaz.” Hükmü yer almaktadır. Böylece kuruluş bakımından belediyelerin ölçekleri büyütülmüş, hizmet sunumunda etkisiz belediye idaresi oluşumu kaldırılmıştır.⁵³

Kanunun diğer hükümler başlığı altında düzenlenen belediyelerin yurt dışı ilişkileri ile ilgili düzenleme de, yerel özerklik açısından eksiklik olarak kabul edilmesine rağmen, daha önceki yasada yer alan Bakanlar Kurulu kararının artık aranmaması, yerel özerklik açısından bir gelişme olarak kabul edilebilir.⁵⁴

Kanunda yer alan önemli bir düzenleme de hemşehri hukuku başlığıyla 13. Maddede yer almaktadır. 1580 sayılı Kanun’da “her Türk nüfus kütüğüne yerli olarak yazıldığı beldenin hemşehrisidir” tanımı, yeni yasanın 13. Maddesinde “herkes ikamet ettiği beldenin hemşehrisidir” şeklinde yer almıştır. Böylece, nüfus kütüğüne kayıtlı olunan yer değil, ikamet edilen yer hemşehri tanımı için temel kriter olarak belirlenmiştir.⁵⁵ Bu değişiklik kentleşmenin bir getirisi olmakla beraber, Türkiye’deki iller arası gelişmişlik farklarının da bir sonucudur. Göçe bağlı olarak ortaya çıkan uyum sorunlarının başında kente intibak edememe gelmektedir. İkamet ettiği şehir ile aidiyet bağı kurulamaması kente intibakı ve kentsel bütünleşmeyi zorlaştırdığı için yerel demokrasi uygulamalarının başarısızlığa uğramasına neden olmaktadır. Mekâna aidiyetin sağlanmasına yönelik belediye faaliyetleri ortak karar alabilme yetisi kazandırarak daha nitelikli yerel siyasetin önünü açacaktır.

5393 sayılı Kanunda yer alan önemli bir yenilik kent konseyi kurulmasıdır. Kent konseyleri; seçilmiş yerel yönetim organlarının çalışmalarına halk katılımını ve denetimini sağlamak için, en alt düzeydeki yerel yönetim biriminden yukarıya doğru örgütlenerek

⁵³ Gürbüz, C., Aktaş, M. (2015). Türkiye’de yerel yönetim reformu ve 5393 sayılı kanun: Muş ve Bitlis illerinde reformun algılanmasına ilişkin alan araştırması. Muş Alparslan Sosyal Bilimler Dergisi, 3(2), 25-54

⁵⁴ Görmez, K. (2009). Son düzenlemeler ışığında Türkiye’de yerel siyaset. V.K. Bilgiç (Editör). *Değişik yönleriyle yerleşme*. Birinci Baskı. Ankara. Seçkin Yayıncılık, 103

⁵⁵ Öner, Ş. (2005). Katılımcı demokrasi açısından belediye kanunu., H. Özgür ve M. Kösecik (Editörler). *Yerel yönetimler üzerine yazılar-1*. Birinci Baskı. Ankara. Nobel Yayın Dağıtım, 70

demokratik kitle örgütleri temsilcileri ve uzmanların da katılımıyla oluşturulan meclislerdir.⁵⁶ Kent konseyleri, Birleşmiş Milletler'in (BM) 1992 Rio Yeryüzü Zirvesi'nde gündeme gelmiş olup ve Yerel Gündem 21 ismiyle uygulamaya geçirilen yapılanmanın Türkiye'deki uzantısı olarak yer alır.⁵⁷ İlgili kanunun 76.maddesinde "Kent konseyi, kent yaşamında; kent vizyonunun ve hemşehrilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışır. Belediyeler kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, noterlerin, varsa üniversitelerin, ilgili sivil toplum örgütlerinin, siyasi partilerin, kamu kurum ve kuruluşlarının ve mahalle muhtarlarının temsilcileri ile diğer ilgililerin katılımıyla oluşan kent konseyinin faaliyetlerinin etkili ve verimli yürütülmesi konusunda yardım ve destek sağlar. Kent konseyinde oluşturulan görüşler belediye meclisinin ilk toplantısında gündeme alınarak değerlendirilir." ifadelerine yer verilmektedir.

Kent konseyinin görüşlerinin belediye meclisi açısından bağlayıcılığı yoktur.⁵⁸ Bu çerçevede gündeme alınan konsey görüşlerinin "değerlendirilmesi", yani karar niteliği kazanıp kazanmaması veya kararlarda etkili olması konusunda belirsizlik, katılımcılığın özüne gölge düşürmektedir.⁵⁹ Meclis üyeleri seçimle başa geldikleri için, kent konseylerinin bağlayıcı bir karar alabilmeleri, belediye meclisinin yerini almaları anlamına gelir ki bu da demokratik bir işleyiş değildir.⁶⁰

Kent konseylerinin belediye teşkilatı olan yerlerde kurulmasının zorunlu hale getirilmesi, kent konseyinin mali kaynağının belediyeden sağlanması, mevzuatta kent konseyi kararlarının mecliste görüşülmesinin belediye meclis üyelerinin görev alanında yer almaması ve kararların mecliste görüşülüp görüşülmediğinin denetimsizliği, kent konseylerinin mevcut belediye yönetimin dairesi haline geldiği tezlerini doğrular

⁵⁶ Zorlu, M., Özden, K., a.g.m. , 90-91

⁵⁷ Güler, E., Önder, Ö. (2016). Türkiye'de yerel demokrasi açısından kent konseyleri üzerine bir araştırma: Kütahya kent konseyi örneği. Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7(1), 881-902

⁵⁸ Dolu, T. (2014). Katılımcı yerel yönetimler ve kent konseyleri. İ.İzci (Editör). *Katılımcı yerel yönetim*. Birinci Baskı. İstanbul: Kalkedon Yayıncılık, 105

⁵⁹ Dolu, T., a.g.m. , 105

⁶⁰ Zorlu, M., Özden, K., a.g.m. , 91

niteliklerdir.⁶¹ Aynı zamanda Türkiye’de yerel yönetimlerde güçlü başkanlık modeli gereği, kent konseyleri mevcut belediyenin siyasal aracı haline dönüşebilmekte veya belediyeye muhalif seslerin yuvalandığı, etkinsiz bir yapıya dönüştüğü görülebilmektedir.⁶² Kent konseylerinin maddi (mali) bağımlılığı onların sivilliğini alıp götürmüş, belediyelerin kültür daireleri mesabesine taşımıştır.⁶³

Mevcut durumda kent konseylerinin birçok yerde hesap sorma ve öneri geliştirme yerine katılımcıların şov yaptıkları siyaset arenasını işlevi gördüğü; bazı yerlerde tamamen kent yönetiminin kontrolünde, kent yönetimini meşrulaştırma fonksiyonunu icra ederlerken, bazı yerlerde de muhalefetin kontrolünde, siyasi yıpratma aracı olarak işlev gördüğü ifade edilmektedir.⁶⁴

2.3.2. 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu

1984 yılında 195 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) vasıtasıyla Ankara, İzmir ve İstanbul’un büyükşehir olması ile başlayarak günümüzde 30’a ulaşan büyükşehir belediyeleri hem hizmet verdiği coğrafi büyüklük, hem de insan sayısı bakımından en önemli yerel siyaset kurumu olarak karşımıza çıkmaktadır. 1980’li yıllarda hayata geçen büyük şehir yönetimi uygulamasının amaçlarından biri de katılımı, temsili ve yerel demokrasiyi güçlendirmektir.⁶⁵

27 Haziran 1984 tarih ve 3030 sayılı Büyük Şehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun ile başlayan yasal zemin 23.07.2004 tarihli 25531 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu’na evrilmiş ve 5216 sayılı

⁶¹ Güler, E., Önder, Ö., a.g.m. , 883

⁶² Güler, E., Önder, Ö., a.g.m. , 883

⁶³ Ulusoy, A. “Kent konseyleri” [<https://www.yenisafak.com/yazarlar/ahmetulusoy/kent-konseyleri-2026597>] erişim tarihi: 20.04.2018

⁶⁴ Şentürk, H. (2007). Belediyelerin varlık sebepleri perspektifinde kent konseylerinin önemi ve gereği. *Yerel Siyaset Dergisi*,0(21), 34-36 akt. Özcan, L., Yurttaş, F. (2010). Kent konseyleri müzakereci demokrasinin uygulama alanı olarak düşünülebilir mi?. B. Parlak (Editör). *Yerel yönetimler yerel siyaset ve kentsel politikalar*. Birinci Baskı. Bursa. Dora Yayınları, 170

⁶⁵ Görmez, K. (2009). Son düzenlemeler ışığında Türkiye’de yerel siyaset. V.K. Bilgiç (Editör). *Değişik yönleriyle yerelleşme*. Birinci Baskı. Ankara. Seçkin Yayıncılık, 95

Kanunun 3. Maddesinin a bendinde büyükşehir belediyesi “Sınırları il mülki sınırı olan ve sınırları içerisindeki ilçe belediyeleri arasında koordinasyonu sağlayan; idarî ve malî özerkliğe sahip olarak kanunlarla verilen görev ve sorumlulukları yerine getiren, yetkileri kullanan; karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişisi” şeklinde tanımlanarak yerel özerklik bakımından yasal bir zemine kavuşmuştur.

3030 sayılı Kanunda büyükşehir belediyesi kurulabilmesi için, herhangi bir nüfus şartı bulunmamaktadır. Bu nedenle, önceki yıllarda nüfusu çok az olan bazı illerde büyükşehir belediyesi teşkilatı kurulmuş; bu durum hizmetleri olumsuz etkilemiş, kaynakların etkisiz ve verimsiz kullanımına yol açmıştır.⁶⁶ 2004 yılında çıkarılan 5216 sayılı yasa ile büyükşehir olabilmek için 750,000 nüfus eşiği öngörülmüş, büyükşehir belediyesinin sınırları genişletilmiş, bu sınırlar içinde bulunan belde belediyeleri, büyükşehir sınırları içine alınarak kentsel alanın idari bütünlüğü sağlanmaya çalışılmıştır.⁶⁷

5216 sayılı yasa ile gelen yenilikleri üç başlık altında ele alınabilir. Bunlar; “ büyükşehirlerin sınırlarının genişletilmesi, büyükşehir sınırları içindeki belde belediyelerinin büyükşehir sistemi içine alınması ve yeni büyükşehir kurulabilmesi için il merkezinde 750 bin nüfus şartı getirilmesi”⁶⁸dir.

Büyükşehir belediye başkanlarına 5216 sayılı yasayla ilçe belediye meclislerinin imar ve bütçe dışındaki kararlarına ilişkin verilen denetleme yetkisi 5747 sayılı yasayla kaldırılmıştır.⁶⁹ Bu sayede büyükşehir yönetim sistemi içinde büyükşehir belediye başkanının hiyerarşik denetimine tabi gibi düzenlenen ilçe belediyelerinin özerklikleri güçlendirilmiş ve bu konudaki denetleme yetkisi mülki amire bırakılmıştır.⁷⁰

⁶⁶ Torlak, E. S., Sezer, Y. (2005). Büyükşehir belediye reformu üzerine bir değerlendirme, H. Özgür ve M. Kösecik (Editörler). *Yerel yönetimler üzerine yazılar-1*. Birinci Baskı. Ankara. Nobel Yayın Dağıtım, 92

⁶⁷ Erder, S., İncioğlu, N. (2013). *Türkiye’de yerel politikanın yükselişi İstanbul büyükşehir belediyesi örneği*. (İkinci Baskı). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 21-22

⁶⁸ Arıkboğa, E. (2015) Büyükşehir yönetim sistemi: büyükşehir ve ilçe yönetimi., K. Görmez (Editör). *Yerel yönetimler*. Birinci Baskı. Ankara. Orion Kitabevi, 193

⁶⁹ Kavruk, H. , Yaylı, H. (2008). 2004 belediye reform çalışmalarında idari vesayete ilişkin düzenlemelerinin değerlendirilmesi ve bir araştırma. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 10(3), 1-31

⁷⁰ Kavruk, H. , Yaylı, H. , a.g.m. , 12

5216 sayılı Kanunda büyükşehir ilçe belediyelerine çok az yetki ve görev verilmekte olup bu açıdan 3030'a göre önemli değişiklikler bulunmamaktadır.⁷¹ Yapılan yasal düzenlemelerde bazı iyileştirmeler yapılsa da 3030 sayılı yasayla getirilen Büyükşehir Belediyesi modelinin temel özellikleri değişmemiştir.⁷² Kurumsal düzenleme “Güçlü Başkan-Zayıf Meclis” biçiminde olmuş, fiili işleyiş de bu iktidar yapısını pekiştirmiştir.⁷³ Merkezden aktarılan yetki ve kaynaklar büyük şehir düzeyinde ve Büyükşehir Belediye Başkanı'nda yoğunlaşmıştır.⁷⁴

Özerklikle ilgili 5216 sayılı yasanın getirdiği en önemli değişiklik, büyükşehir belediyelerinin görev ve yetkilerini genişletmesi hatta görev ve yetkilerinin niteliğinin değişmesidir.⁷⁵ 3030 sayılı kanunda görev ve yetkiler 6 maddede liste usulü ile belirlenirken 5216 sayılı yasada görev ve yetkiler liste usulünün yanı sıra genel yetki olarak genişletilmiştir.⁷⁶ Bu düzenleme, Türkiye'nin merkezi yönetim geleneğini değiştirip, yerel yönetim esaslı bir yönetim geleneğine geçişin ilk nüvesidir.⁷⁷

5216 sayılı Kanun'un en önemli özelliği büyükşehir belediyelerinin sınırlarını dolayısıyla yetki ve sorumluluk alanını genişletmiş olmasıdır.⁷⁸ Büyükşehir belediye sınırları içinde kalan orman köyleri hariç, tüm köylerin tüzel kişilikleri kaldırılarak mahalleye dönüştürülmüştür.⁷⁹

3030 ve özellikle 5216 sayılı kanunlarda, büyükşehir belediye başkanı ile büyükşehir belediye meclisi arasında bir güç dengesi kurma hedeflense de, genelde büyükşehir belediye başkanları meclise karşı güçlü çıkmaktadır.⁸⁰ İlçe Belediye Başkanları ve İlçe

⁷¹ Özgür, H., Yavuzçehre, S. P. (2016). Türkiye'nin büyükşehir belediyesi sistemi: 1982-2015. Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7(1), 903-926

⁷² Erder, S., İncioğlu, N., a.g.e. , 22

⁷³ Erder, S., İncioğlu, N., a.g.e. , 22

⁷⁴ Erder, S., İncioğlu, N., a.g.e. , 22

⁷⁵ Görmez, K. (2013). Türkiye'de kentsel siyaset ve yerel siyaset. , Ü. Özdağ. (Editör). *21.Yüzyılda prens siyaset ve devlet yönetimi*. İkinci Baskı. Ankara. Kripto Basın Yayın, 335

⁷⁶ Görmez, K., a.g.m. , 335

⁷⁷ Görmez, K., a.g.m. , 335

⁷⁸ Özçelik, Y. (2014). Büyükşehir belediyesi ile ilçe belediyeleri arasındaki ilişkiler. Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, 0(19), 1117-1142

⁷⁹ Özçelik, Y., a.g.m. , 1128

⁸⁰ Özgür, H., Yavuzçehre, S. P. , a.g.m. , 923-924

Belediye Meclisi üyeleri doğrudan seçilirken Büyükşehir Belediyesi'nde doğrudan seçimle gelinen tek makam Büyükşehir Belediye Başkanlığı olmuş, Büyükşehir Meclisi ise İlçe Belediye Başkanları ve İlçe Belediye Meclislerinden gelen üyelerden oluşmuştur.⁸¹

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, demokratik katılım ilkesini, yerel yönetimlerin siyasal işlevi olan kurumlar olduğunu bir ölçüde göz ardı ederek, onların yerel kamu hizmeti üretmekten ibaret olan yapılar olarak algılanması neticesinde ikinci plana itmiş görünmektedir.⁸² Kanunda katılımı ilişkili olarak değerlendirilebilecek hususlar 7.⁸³maddede ve 11.⁸⁴ Maddede yer alsa da, direkt olarak katılım ifadesi 5216 sayılı yasa da yer almamaktadır.

2.3.3. 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu

Kökene 1864 tarihli Vilayet Nizamnamesine dayanan bir yerel yönetim birimi olarak il özel idareleri tarihsel süreçte çeşitli kanunlarla varlığını devam ettirmiş bir yerel yönetim birimidir. İl özel idaresinin ilk kuruluş kanunu, 16 Mayıs 1987 tarihinde 3360 sayılı “İl Özel İdaresi Kanunu” ile yürürlüğe girmiş ve 2005 yılına kadar uygulanmıştır.⁸⁵ 1987 tarihli 3360 sayılı eski kanun döneminde valinin il özel idaresindeki güçlü konumu ve teşkilat ve görevler açısından, merkezi idarenin ildeki taşra birimleriyle iç içe durumu, hem özerklik açısından, hem de halk tarafından benimsenme konusunda sorunlar oluşturmuştur.⁸⁶

⁸¹ Erder, S., İncioğlu, N., a.g.e. , 22

⁸² Görmez, K. (2009). Son düzenlemeler ışığında Türkiye'de yerel siyaset. V.K. Bilgiç (Editör). *Değişik yönleriyle yerleşme*. Birinci Baskı. Ankara. Seçkin Yayıncılık, 100

⁸³ 5216 sayılı yasanın “büyükşehir ve ilçe belediyelerinin görev ve sorumlulukları” ile ilgili 7. maddesinin v bendinde şu hüküm yer almaktadır: “Sağlık merkezleri, hastaneler, gezici sağlık üniteleri ile yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, meslek ve beceri kazandırma kursları açmak, işletmek veya işletmek, bu hizmetleri yürütürken üniversiteler, yüksekokullar, meslek liseleri, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapmak”

⁸⁴ 5216 sayılı yasanın “büyükşehir belediyesinin imar denetim yetkisi” başlıklı 11. maddesinde şu hüküm yer almaktadır: “İmar uygulamalarının denetiminde kamu kurum ve kuruluşlarından, üniversiteler ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarından yararlanılabilir.”

⁸⁵ Açıkgöz, Z. (2014). Bir yerel yönetim reformu olan il özel idaresi kanunu ile getirilen yenilikler. K. Özden (Editör). *Yerel yönetimlerde güncel sorunlar ve tartışmalar*. İkinci Baskı. Ankara. Seçkin Yayıncılık, 60

⁸⁶ Gökdayı, İ., Negiz, N., Kiriş, M. H., Gül, H. , a.g.e. , 207

3360 sayılı Kanunda il özel idareleri taşınır ve taşınmaz mallara sahip, kanunla belirlenmiş sınırlı ve özel görevleri yükümlü tüzel kişi olarak tanımlanmaktadır.⁸⁷ 5302 sayılı Kanun'da il özel idaresi, "İl halkının mahalli müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişisi" olarak tarif edilmektedir.⁸⁸

5302 sayılı kanun mülga 3360 sayılı kanuna göre verilen görevler ve valinin konumu noktasında önemli bir farklılığa sahiptir. 5302 sayılı kanunda, il özel idaresinin görev ve yetkileri, liste halinde belirtilen önceki düzenlemeden farklı olarak, ana hizmet alanlarının belirtilmesi biçiminde yer almaktadır.⁸⁹ 5302 sayılı kanunla il genel meclisine, il özel idaresi faaliyetleri ve personeli ile ilgili performans ölçütlerini, il çevre düzeni planını ve stratejik planı kabul etmek, norm kadro düzenine karar vermek, yurt içi ve dışındaki mahalli idarelerle işbirliği yapılmasına karar vermek gibi yeni fonksiyonlar da verilmiştir.⁹⁰

5302 sayılı yeni İl Özel İdaresi Kanunu'nun il genel meclislerine getirdiği en büyük yenilik hiç şüphesiz meclis başkanının meclis tarafından ve kendi üyeleri arasından seçilmesidir.⁹¹ İl özel idarelerinin merkezi yönetim birimi olan valiliklerle olan iç içeliği, başkanın ve icra organının vali olması, halkın özel idareleri kendi başına bir yerel yönetim birimi olarak tanınmasını da engellemiştir.⁹²

İl özel idaresi içindeki konumu ile vali, hem yürütmenin başı hem de en önemli karar organının başkanı sıfatını bir arada üstlenmiştir.⁹³ 5302 sayılı kanun ile seçilmiş bir organın merkezi yönetim tarafından atanmış başkanı durumundaki valinin bu konumuna

⁸⁷ Göksu, T., Aydın, M., Güney, S.M. , a.g.m. , 28

⁸⁸ Mutlu, A. (2015) İl özel idareleri., K. Görmez (Editör). *Yerel yönetimler*. Birinci Baskı. Ankara. Orion Kitabevi, 121

⁸⁹ Oktay, T. (2010). Yerel yönetim reformunun il özel idarelerine etkileri: Kocaeli örneği. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 19(3), 75-100

⁹⁰ Oktay, T. , a.g.m. , 75-100

⁹¹ Bayraktar, U., Kurt, H. (2010). Reform sonrası bir il genel meclisi: arzuhalci ile noter arası siyasal bir organın doğuşu. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 65(1), 31-56

⁹² Koçak, Y.S., Kavşara, V. (2012). 5302 sayılı kanun sonrasında il özel idarelerinde yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 10(20), 61-92

⁹³ Koçak, Y.S., Kavşara, V., a.g.m. , 69

son verilmiştir.⁹⁴ 5302 sayılı yasa ile valinin il özel idaresinin icra organı olma sıfatı korunmakla birlikte, Yasa il genel meclisini güçlendirdiğinden ve meclis kararları üzerindeki valinin onay yetkisi kaldırıldığından, eskiye oranla daha özerk bir yapı öngörülmektedir.⁹⁵

5302 sayılı kanunda yapılan önemli bir değişiklik ise il encümen üyelerini ilgilendirmektedir. 5302 sayılı Kanunla birlikte il encümeni, il genel meclisinin her yıl kendi üyeleri arasından bir yıl için gizli oyla seçeceği beş üye ile biri mali hizmetler birim amiri olmak üzere valinin her yıl birim amirleri arasından seçeceği beş üyeden olmak üzere toplam on üyeden oluşur.⁹⁶ Söz konusu kanun ile sağlanan il encümenlerine gündem maddesi teklif etme imkânı vermesi de, il özel idarelerine katılım ilkesi bakımından katkı sağlamıştır.

İl özel idarelerinin diğer yerel yönetim birimi olan belediyelerle ilişkisine bakıldığında, neden daha geri planda kalmış bir yerel yönetim birimi olduğu anlaşılmaktadır. Bu düzenlemeye kadar il özel idarelerinin işlevsizliğinden, yetki ve kaynak sıkıntısından ve çift başlılığa neden olmasından söz edilirken, düzenleme sonrası yeni birçok yetki, görev ve sorumluluk yüklenmiştir.⁹⁷ İl özel idarelerine verilen birçok görev hem büyükşehir belediyelerine, hem belediyelere, hem de merkezi yönetime verilmiştir.⁹⁸ İl bütününde hangi görevlerin il özel idaresinden beklendiği net olarak belirlenmediğinden il içinde yetki ve görev kargaşası yaşanmıştır.⁹⁹ Birimler arasında yaşanan bu yetki ve görev kargaşasının sonucunda il özel idarelerinin yerel yönetim birimi özellikleri bile tartışılır olmuştur.¹⁰⁰

5302 sayılı kanunun il özel idarelerine atfettiği görev ve yetkilerin haricinde, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün lağvedilip, tüm teşkilatları ile birlikte il özel idarelerine

⁹⁴ Koçak, Y.S., Kavsara, V. , a.g.m. , 69

⁹⁵ Kara, M., Görün, M. (2008). Kırsal kalkınmada il özel idarelerinin, köylere hizmet götürme birliklerinin ve ilçe yönetimlerinin rolü ve bazı uygulamalar. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 13(1), 411-433

⁹⁶ Göksu, T., Aydın, M., Güney, S.M. , a.g.m. , 31

⁹⁷ Mutlu, A. , a.g.m. , 122

⁹⁸ Koçak, Y.S., Kavsara, V. , a.g.m. , 82

⁹⁹ Koçak, Y.S., Kavsara, V. , a.g.m. , 82

¹⁰⁰ Koçak, Y.S., Kavsara, V. , a.g.m. , 82

devredilmesi sonucunda, bu kurumlar köylere yönelik hizmetlerin tek sorumlusu haline gelmiştir.¹⁰¹ Bu durumun da katkısıyla il özel idarelerinin gelirlerinin kanunda verilen görevleri yapma hususunda yeterli olup olmadığı tartışma konusu olmaktadır. İl özel idaresi Kanunu ile il özel idaresinin yükümlülükleri çoğaltılmasına rağmen, mali yönden güçlendirilmelerini sağlayacak hiçbir tedbir alınmamıştır.¹⁰² Kendi öz gelirleri çok düşük olan bu kuruluşlara görevleriyle orantılı gelirler sağlanmalı; özellikle il özel idarelerinin gelir yaratma kapasiteleri genişletilmelidir.¹⁰³

İl özel idareleri yerel demokrasiye katkı sağlamak hususunda yetersiz kalmaktadır. Sadece ilde beraber görev yaptıkları merkezi yönetim ve yerel yönetim birimleri ile değil, diğer illerde il özel idareleri olmasına ve aynı işleri yürütmelerine rağmen, diğer il özel idareleriyle de iletişimlerinin olmaması, bilgi ve tecrübe paylaşımını sağlayamamaları önemli bir kurumsal eksiklik olarak göze çarpmaktadır.¹⁰⁴ Bir sonraki bölümde daha ayrıntılı ele alınacak olmakla beraber 2012 yılında 6360 sayılı kanunda yapılan değişiklik ile 30 Büyükşehir'deki il özel idareleri ve köyler kaldırılmış olup, il özel idaresi sayısı 51'e düşmüş ve 30 Büyükşehir'deki köyler mahalleye dönüştürülmüştür. İl özel idareleri ve köyler, yapısı, organlarının oluşumu ve merkezi idare kurumlarına geçen işlevleri itibariyle yerel yönetim birimi olma özelliklerini kaybetme noktasına gelmiştir.¹⁰⁵

2.3.4. 6360 Sayılı On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

06.12.2012 tarihli 28489 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe giren ve Türkiye yerel yönetim sistemini ve yerel siyasetini radikal bir şekilde değiştiren 6360 sayılı On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve

¹⁰¹ Bayraktar, U., Kurt, H. , a.g.m. , 35

¹⁰² Derdiman, R. C. (2007). İl özel idaresi kanununun uygulanmasında ortaya çıkan bazı sorunlar ve çözüm önerileri, H. Özgür ve M. Kösecik (Editörler). *Yerel yönetimler üzerine yazılar-2*. Birinci Baskı. Ankara. Nobel Yayın Dağıtım, 3-24

¹⁰³ Çetin, S. (2009). Yerel yönetim birimi olarak Türkiye'de il özel idareleri. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 0(25), 249-258

¹⁰⁴ Koçak, Y.S., Kavsara, V. , a.g.m. , 61-92

¹⁰⁵ Özgür, H., Kösecik, M. (2007). Yerel yönetimlerde reform: geleneksel modelin değişim süreci, H. Özgür ve M. Kösecik (Editörler). *Yerel yönetimler üzerine yazılar-1*. Birinci Baskı. Ankara. Nobel Yayın Dağıtım, 10

Kanun Hükmünde Kararnamelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 2000 sonrası yerel siyasetin nerden nereye geldiğini görmek bakımından toplu bir değerlendirmeye fırsat vermektedir. 14.03.2013 tarihli ve 6447 sayılı Kanunun 1 inci maddesiyle, bu Kanunun başlığında yer alan “on üç” ibaresi “on dört” olarak, “yirmi altı” ibaresi “yirmi yedi” olarak değiştirilmiş ve 1 inci maddesinin birinci fıkrasında yer alan “Muğla,” ibaresinden sonra gelmek üzere “Ordu,” ibaresi eklenmiştir.¹⁰⁶ Yapılan bu değişikliklerle beraber ülkemizde büyükşehir belediye sayısı 30’a ulaşmış ve Aydın, Balıkesir, Denizli, Hatay, Kahramanmaraş, Malatya, Manisa, Mardin, Muğla, Ordu, Şanlıurfa, Tekirdağ, Trabzon ve Van illerinde büyükşehir belediyeleri kurulmuştur.

6360 sayılı Kanun, ilin nüfusunun 750 bini geçmesi halinde o ilin büyükşehir olabilmesine olanak sağlamaktadır. Dolayısıyla artık bir yerde büyükşehir belediyesi kurulabilmesi için, o yerin fiziki yerleşim durumu, ekonomik gelişmişlik düzeyi, belediye sınırı ve o sınıra belirli bir uzaklıkta yer alan nüfus gibi ölçütler dikkate alınmayacaktır.¹⁰⁷

Öncelikle belirtmek gerekir ki 6360 sayılı yasa, Büyükşehir belediyesi kurulan illerde il özel idarelerinin ve köylerin kaldırılmasını sağlamaktadır. Bu nedenle Büyükşehir belediyesi ve büyükşehir ilçe belediyesi olmak üzere iki yerel yönetim birimi büyükşehirlerde yer alırken, diğer illerde il belediyesi, ilçe belediyesi, il özel idaresi ve köyler yerel yönetim birimi olarak varlığını devam ettirmektedir.

6360 sayılı yasa ile Büyükşehir belediyesinin sınırları il mülki sınırları olacak şekilde genişletilmiştir. 6360 sayılı Kanun sonrası Türkiye’de ölçek olarak birbirinden çok farklı coğrafi ve nüfus ölçeğindeki 30 kent/il aynı (5216 sayılı) Büyükşehir Belediyesi Kanunuyla yönetilmektedir.¹⁰⁸

İl sınırında büyükşehir modelinin yerel yönetim sisteminde ölçek optimizasyonuna

¹⁰⁶ 6360 sayılı Kanun

¹⁰⁷ Şahin, Y. (2015). *Yerel yönetimler*. (İkinci Baskı). Bursa: Ekin Yayınevi, 161

¹⁰⁸ Özgür, H., Yavuzçehre, S. P. , a.g.m. , 903-926

yönelik bir yeniden yapılandırma girişimi olduğu anlaşılmaktadır.¹⁰⁹ Bu değişikliklerle, bir yandan merkezden sunulması optimal olmayan kamu hizmetleri yerel yönetimlere devredilirken, diğer yandan optimal ölçeğin altında olmaları nedeniyle bazı yerel yönetim birimleri kapatılarak ve/veya birleştirilerek yerel yönetimlerde optimal ölçek düzeyine ulaşılması hedeflenmektedir.¹¹⁰ Yasa, böylece, belediye sınırlarını aşarak, kontrolsüzce devam eden kentsel büyümeyi daha etkin yönetmeye ve bu alanlarda planlı yapılaşmaya ve altyapı yapmaya olanak sağlamaktadır.¹¹¹ Görmez ise bu yasa değişikliği ile ilgili olarak “Büyükşehirler hantallaştı, kırsal alanın sorunları arttı, yerel demokrasi rafa kaldırıldı. Bu yapı yerel otoriterleşmeyi ortaya çıkartacak bir yapı”dır görüşünü ileri sürmektedir.¹¹²

6360 sayılı yasa yerel demokrasi açısından değerlendirildiğinde iki önemli husus ön plana çıkmaktadır. Bunlardan birincisi, tarihsel öneme sahip olan kurumları, 250 yıllık bir geçmişe sahip bir kurum olan İl Özel İdareleri ile Türkiye’ye özgü ve köklü bir kurum olan köy muhtarlıklarını, bir çırpıda kaldırılmış olmasıdır.¹¹³ İkinci önemli değişiklik, Cumhuriyet’in kuruluşundan bu yana kısıtlı yetkilere sahip olsa da yerelleşme konusunda büyük bir kazanım olarak kabul edilebilecek, demokrasinin yeşerebileceği, yeni kurulmuş olan ve benimsenmiş olan binlerce küçük belediyenin kaldırılmasıdır.¹¹⁴

6360 sayılı Kanunun getirdiği önemli bir değişikliğin, belde belediyelerinin tüzel kişiliklerinin kaldırılması olduğu aşikârdır. Belde belediyelerinin sayısının çok olması katılımcılık ve yerel demokrasi bakımından olumlu karşılansa da, kamu hizmeti üretme ve sunma bakımından son derece verimsiz teşkilatlar olarak varlıklarını sürdürme gelmişlerdir.¹¹⁵ 22.03.2008 tarihli 26824 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 5747 sayılı Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun genel gerekçesi, belde belediyelerinin tüzel kişiliklerinin

¹⁰⁹ Ökmen, M., Arslan, R. (2014). Türkiye’de 6360 sayılı yasa ile yeni kurulan büyükşehir belediyeleri: Manisa Büyükşehir Belediyesi örneği, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(5),88-101

¹¹⁰ Ökmen, M., Arslan, R., a.g.m. , 98

¹¹¹ Gökdayı, İ., Negiz, N., Kiriş, M. H., Gül, H. , a.g.e. , 178

¹¹² Karakoç, R. (2014). Büyükşehir belediye sistemi ve yerel siyaset üzerine Gazi Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof.Dr. Kemal Görmez ile röportaj. Yerel Politikalar Dergisi, 0(4), 7-12

¹¹³ Erder, S., İncioğlu, N. (2013). *Türkiye’de yerel politikanın yükselişi İstanbul büyükşehir belediyesi örneği*. (İkinci Baskı). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 23

¹¹⁴ Erder, S., İncioğlu, N. , a.g.e. , 23

¹¹⁵ Karaarslan, M. (2013). Nasıl bir yerel yönetim? 6360 sayılı kanun üzerine bir değerlendirme, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 17-18(26-27-28-29), 123-162

kaldırılmasına yönelik değişikliğin neden yapıldığını hususunda açıklayıcı olacaktır. Gerekçede; “Bu Kanunla köye dönüştürülen belediyelerin resmi kurumlara olan 80 milyon YTL borcu 2006 yılında yapılandırılmasına rağmen, aradan geçen kısa süre içinde 55 milyon YTL daha yeni borç birikmiştir. Ayrıca bu belediyelerin İller Bankasına 65 milyon YTL borcu bulunmaktadır. Dolayısıyla bu belediyelerin idari yapılarının değiştirilmesi hususunda tedbir alınmadığı takdirde bunların hizmet yerine borç üreten birer yapıya dönüşmeleri kaçınılmaz hale gelecektir.”¹¹⁶ İfadeleri yer almaktadır.

6360 sayılı Kanunla 30 büyükşehir belediyesindeki il özel idareleri kaldırılarak yatırım izleme ve koordinasyon başkanlığı (YİKB) kurulmuştur. Valilerin başkanlık ettiği bu birimlerin görevleri, ili tanıtma, afet ve acil yardım hizmetlerini koordine etme ve yönetme, ildeki kamu kurum ve kuruluşlarının koordineli çalışmasını sağlama ve denetleme, kalkınma faaliyetlerini, kamu harcamalarını, kamu ve özel yatırımları yönlendirmedir.¹¹⁷

6360 sayılı Kanunda 5779 sayılı İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun ile ilgili yapılan değişiklik neticesinde büyükşehir belediyelerinin payı %5’ten %6’ya yükseltilmiştir. Bu durum mali yerelleşme adına olumludur.¹¹⁸ Büyükşehir belediye sınırları içinde tahsil edilen genel bütçe vergi gelirleri tahsilat toplamının %6’lık kısmının dağıtımı ise %6’lık gelirin; öncelikle %60’ı doğrudan ilgili büyükşehir hesabına aktarılmakta, kalan %40’ın %70’i nüfusa ve %30’u ise yüz ölçüme göre büyükşehir belediyeleri arasında dağıtılmaktadır.¹¹⁹ Genel bütçe vergi paylarının dağıtım oranları ve kıstasları değişikliğe uğramıştır. Nüfusun belirleyiciliğinin yanına yüzölçümü faktörü de eklenerek, daha adil bir dağıtım hedeflendiği anlaşılmaktadır.¹²⁰

¹¹⁶ Arıkboğa, E. (2008). Türkiye’de belediyelerin büyüklüğü ve kentin bütünlüğü sorunu: reform ve uygulama analizi, F.N. Genç, A. Yılmaz, H. Özgür(Editörler). *Dönüşen Kentler ve Değişen Yerel Yönetimler*. Birinci Baskı. Ankara. Gazi Kitabevi,322

¹¹⁷ Özgür, H., Yavuzçehre, S. P. , a.g.m. ,903-926

¹¹⁸ Özgür, H., Yavuzçehre, S. P. , a.g.m. ,903-926

¹¹⁹ Karaarslan, M. , a.g.m. ,123-162

¹²⁰ Ökmen, M., Arslan, R. , a.g.m. ,88-101

6360 sayılı yasa, 30 büyükşehirde köylerin mahalleye dönüşmesini sağlamıştır. Yasa ile yeni büyükşehirlerde vergi tabanı da farklılaşmakta, yeni düzenlemeyle büyükşehir belediyeleri daha az vergi alarak, daha fazla hizmet götürmek durumunda oldukları geniş kırsal alanlarla karşı karşıya kalmaktadır.¹²¹ 6360 sayılı Kanunla köylerin mera, yaylak ve kışlaklar üzerindeki yetkileri korunmuş olmasına rağmen tüzel kişiliği olmayan en basit ifadeyle taraf ve dava ehliyeti dahi olmayan bu yerel topluluğun bu haklarını mahalle sakinleri ya da bireyler üzerinden koruması imkânsızdır.¹²²

Yerellik ve hizmette yerindelik ilkesiyle çelişen, diğer yandan hizmet kalitesi ve etkinliğini sekteye uğrattan Yasa, merkezce atanmış bir temsilci olarak valinin yönetsel kapasitesini artırmış, Anayasada öngörülen coğrafik yerinden yönetim kuruluşlarının tüzel kişiliğine son vererek bunların hak ehliyetini ve karar alma yetkilerini ortadan kaldırmıştır.¹²³ Mutlu, yasanın kırsal kesimi içine kapanmaya teşvik edeceğini, kırsal kesim insanının bilinçlenmesi ve girişimciliği konusunda ket vurucu olduğunu, geçmiş dönemlerde başat olan; devlet makamına çıkamayan, çıktığı vakit ezik-büzük duran; yaşamsal önemdeki şikâyetlerini, taleplerini iletemeyen; ileteceği makamlara ulaşamayan köylü tipini yeniden yaratacağını ve bütün kırın yok sayılmakta olduğu, köylerin kentleştirilmeye çalışıldığı görüşlerini ortaya koymaktadır.¹²⁴

Katılım, danışma, karar alma, idari ve mali hususlar bakımından Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'na birçok açıdan aykırı olan Yasa, yerel yönetimler konusunda optimal büyüklük anlayışından ve imar mevzuatında öngörülen düzenlemelerden de uzaklaşılmasına yol açmaktadır.¹²⁵ Aşağıda yer alan Tablo 2.1'de Türkiye yerel siyasetinin taşıyıcı kurumu olan ve değişim-dönüşüm sürecinin odak noktasında yer alan Büyükşehir Belediye modelinin dönemsel bazda toplu bir değerlendirmesi yer almaktadır.

¹²¹ Özdemir, H. , Demirkanoğlu, Y. (2015). 6360 sayılı yasaya Adalet ve Kalkınma Partisi'nin muhafazakar demokrat kimlik tanımı üzerinden bakış: pekişen iktidarla merkezileşen yerel yönetime doğru, Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8(2),114-149

¹²² Karaarslan, M. , a.g.m. ,123-162

¹²³ Özdemir, H. , Demirkanoğlu, Y., a.g.m. , 114-149

¹²⁴ Mutlu, A. (2013). 6360 sayılı büyükşehir belediye yasası yasada kıra, kırdan yasaya bakış. Düşünce Dünyasında Türkiz Siyaset ve Kültür Dergisi, 0(21),7-24

¹²⁵ Özdemir, H. , Demirkanoğlu, Y., a.g.m. , 114-149

S.No	Dönem	Adlandırma	Açıklama
1	Arayış Dönemi 1960'lar-1982 Dönemi	Arayış Dönemi	Nasıl Yapalım?
2	İl Merkezinde BŞB Dönemi 1984-2004 Dönemi	Kuruluş Dönemi	Yeni BŞB'lerin ilave olması
3	2004-2008 Dönemi	Genişletme Dönemi	Yarıçapa dayalı genişletme
4	2008-2012 Dönemi	Bütünleştirme Dönemi	Yarıçap içinde sıfır belde= 2008 modeli
5	Mülki Ölçekte BŞB Dönemi 2012+	Alansal BŞB Dönemi	2012 modeli: BŞB/ilçe mülki sınır+ sıfır belde/köy

Tablo 2.1. Büyükşehir belediye modelinin dönemlendirilmesi¹²⁶

6360 sayılı yasa hem içeriğindeki radikal değişiklikler, hem de diğer yerel yönetim birimlerinin geleceğini şekillendirmesi bakımından Türk yerel siyasetinde artıları ve eksileriyle bir dönüm noktası olmuş olup, bundan sonraki süreçte yerel yönetim sisteminin iskeletinin 6360 sayılı yasa üzerinden şekilleneceği gerçeği de açıkça karşımızda durmaktadır.

2000 sonrası yerel siyaset, yerel demokrasiyi gerçekleştirme hususunda mevzuat bakımından güçlenmiş olmakla birlikte, yerel siyasetin yerel güç odakları ile olan ilişkisindeki çarpıklıkların giderilememesi ve hatta bu çarpıklıklardan yerel siyasetin ve yerel güç odaklarının beslenmesi sebebiyle ilgili yasa çalışmaları istenen sonucu ortaya koyamamıştır. Burada çarpıklıktan anlatılmak istenen, yerel siyasetin yerel güç odaklarını yeri geldiğinde palazlandırmak, yeri geldiğinde ise dizginlemek hususunda sahip olduğu iktisadi kaynak ve hukuki zemini kullanmaktan çekinmemesi, yerel güç odaklarının ise özellikle seçim sürecinde baskı grubu olarak kendi çıkarlarını gözetmek noktasında aktif rol oynamasından ve bu durumun parti ayrımı gözetmeksizin birçok örnekle aşikâr olmasından kaynaklanmaktadır.

¹²⁶ Arıkboğa, E. (2013). Geçmişten günümüze büyükşehir belediye modeli. Yerel Politikalar Dergisi, 0(3), 48-96

Bir diğer önemli husus ise kurumsal yapılanmaların yerel siyasete etkisinde karşımıza çıkmaktadır. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın kurulması ile birlikte, 2000'li yıllarda düşünölen yerelleşme politikası konusunda makas değiştirilmiştir.¹²⁷ Bu düzenleme, kentsel hizmetlerin, çevresel hizmetlerin ve kültür varlıklarının korunması konusunda yetkilerin kısmen de olsa yerelden alınıp merkeze devredildiği bir özellik taşımaktadır.¹²⁸ Bu yasa Türkiye'de kentlere, özellikle büyük kentlere merkezce yapılması muhtemel müdahalelerin yolunu açmak esasında düzenlenmiştir.¹²⁹

Bu dönemde yapılan mevzuat çalışmaları yerel siyasetin başarı ölçütü hususunda objektif kriterler üzerinden değerlendirilmesine imkân vermemekte olup, yerel siyasetin kente intibakı sağlayıp kentsel bütünleşmeyi gerçekleştirme yolunda kent yoksulluğu ile yüzleşmesini ve yerel siyaset-kent yoksulluğu ilişkisinin merkezinde yer alan sosyal belediyeçilik kavramının ele alınmasını zorunlu kılmaktadır. İlerleyen bölümlerde söz konusu iki kavram "kent yoksulluğu" ve "sosyal belediyeçilik" ele alınacaktır.

¹²⁷ Görmez, K., Altınışık, H.U., Bahçeci, H.I. (2013). Muhafazakarlık, neoliberalizm, kentsel dönüşüm ve kimliksiz kentler., Y. Bulut, V. Eren, S. Karakaya ve A. Aydın (Editörler). *Kuramdan uygulamaya yerel yönetimler ve kentsel politikalar*, Birinci Baskı. Ankara. Pegem A Yayıncılık, 355-360

¹²⁸ Görmez, K., Altınışık, H.U., Bahçeci, H.I., a.g.m. , 358

¹²⁹ Görmez, K., Altınışık, H.U., Bahçeci, H.I., a.g.m. , 358

3. TÜRKİYE’DE KENT YOKSULLUĞU

3.1. Yoksulluk Kavramı

Oldukça fazla sayıda tanımı olan bir kavram olarak yoksulluk¹³⁰, iktisattan siyasete, sosyolojiden istatistiğe birçok bilim dalının ele aldığı bir kavramdır. Bir isim olan yoksulluk kelimesi, Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğünde “Yoksul olma durumu, varyetsizlik, sefillik, sefalet, fakirlik”¹³¹ olarak açıklanmaktadır. Yoksulluk, genel olarak yeterli kaynak ve gelir sahibi olmama konumuyken, insan yaşantısının onurlu bir şekilde sürdürülebilmesi için gerekli olan gıda, su, giyecek, barınacak ev, sağlık hizmetlerinden yararlanma ve güvenlik gibi temel insani gereksinimlerden yoksun olmak olarak tanımlanabilir.¹³² Yoksulluk kavramının tanımlanmasındaki güçlük; tanımda kullanılan öğelerin (örneğin ihtiyaçların) toplumdan topluma, zaman içinde ve hatta bu tanımı yapan kişilerin değer yargılarına göre değişmesinden kaynaklanmaktadır.¹³³ Dolayısıyla, yoksulluk çok boyutlu bir kavramdır.

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD)’ne göre yoksulluk temelde beş boyutta ele alınmaktadır:¹³⁴

- **Ekonomik kapasite:** Gıda güvencesi, maddi refah ve sosyal statünün temelini oluşturan, tüketim ve servet sahibi olabilmek için gelir elde edebilmeyi ifade etmektedir. Yoksullar, üretken finansal ve fiziki kaynaklara (toprak, araç-gereç ve hayvan, kredi ve uygun iş imkânları vb.) erişememektedir.
- **İnsani kapasite:** Sağlık, eğitim, beslenme, temiz içme suyu ve barınmayı kapsar. Refah ve geçimin sağlanması için gerekli ihtiyaçlardır. Hastalık ve eğitimsizlik, üretken işlere erişim engeli oluşturduğu gibi bireyin kapasitesini engelleyerek yoksulluğun azaltılmasını güçleştirir. Okuma-yazma becerilerine sahip olmak sosyal

¹³⁰ Yoksulluk kavramı ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Marshall, G. (1999). *Sosyoloji sözlüğü*. (Birinci Baskı). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 825-828

¹³¹ TDK (<http://sozluk.gov.tr>) erişim tarihi: 21.02.2019

¹³² Oktik, N. (2008). Yoksulluk olgusuna kavramsal ve kuramsal bakış., A. D. Salıcı. (Editör). *Türkiye’de yoksulluk çalışmaları*. Birinci Baskı. İzmir: Yakın kitabevi yayınları, 25

¹³³ Arabacı, R. Y. (2018). Gelir dağılımı ve yoksulluk., A. Tokol ve Y. Alper. (Editörler). *Sosyal politika*. Dokuzuncu Baskı. Bursa: Dora yayıncılık, 186

¹³⁴ OECD (2001), *Poverty reduction (The DAG Guide Lines)*, France akt. Arabacı, R. Y. (2017). *Yoksulluğun kavramsal çerçevesi.*, M. Ç. Özdemir ve E. İslamoğlu. (Editörler). *Gelir dağılımı ve yoksulluk*. İkinci Baskı. Ankara: Seçkin yayıncılık, 144-145

ve politik katılım açısından önemlidir. Eğitim, özellikle kız çocukları açısından yoksullukla mücadelede, hastalıklarla başa çıkmada (özellikle AIDS gibi) ve aşırı doğurganlığın önlenmesinde önemli bir unsurdur.

- **Politik kapasite:** Kamu politikaları üzerinde söz ve öncelik sahibi olmayı kapsar. İnsan hakları ile ilişkilidir. Temel politik özgürlüklerden veya insan haklarından mahrum olmak yoksulluğun önemli özelliklerinden biridir. Polis veya diğer kamu otoriteleri tarafından keyfi, haksız ve hatta şiddet içeren uygulamaları içerir. Politik zayıflık hem politik reformlarda söz sahibi olamamaya hem de yoksulluktan kurtulmak için gerekli kaynaklara erişime engel olur.
- **Sosyo-Kültürel kapasite:** Bir topluma değerli bir üye olarak katılabilme ile ilgilidir. Bir topluma aidiyet hissetmeyi sağlayacak, sosyal statü, onur ve diğer kültürel koşulları kapsar. Katılımcı yoksulluk yaklaşımı, yoksulların bölgesel düzeyde coğrafi izolasyon ve sosyal dışlanmayı yoksulluğun en önemli unsuru olarak gördüklerini, diğer faktörlerin bunu pekiştirdiğine inandıklarını ortaya koymaktadır.
- **Koruyucu kapasite:** Ekonomik ve dışsal şoklara dayanabilmeyi ifade eder. Bu nedenle yoksulluğu önlemek için önemlidir. Güvencesizlik ve savunmasızlık diğer boyutlarla sıkı bir biçimde ilişkili olan yoksulluğun kritik boyutlarından biridir. Yoksullar, açlık ve gıda güvencesizliğinin, hastalık, suç, savaş ve yoksullukla birlikte en temel endişeleri olduğunu ifade etmektedir. Yoksulluk genellikle, mevsimsel değişimler ve dışsal şoklara (doğal afet, ekonomik kriz vs.) bağlı olarak ortaya çıkabilmektedir. Bu tip gelişmeler kısa süreli yoksulluğa sebep olabilir.

Yoksulluğun nasıl ele alınacağı yoksulluğa yönelik yaklaşıma bağlı olarak değişmekte olup, yoksulluğun tanımlanması, ölçülmesi ve yoksullukla mücadelede nasıl bir yol izlenmesi gerektiği konusunda farklı bakış açılarını gerekli kılmaktadır.¹³⁵ Literatür incelendiğinde dört yoksulluk yaklaşımı ön plana çıkmakta olup, bunlar: “Parasalcı yaklaşım (monetary approach), Kapasite yaklaşımı (capability approach), Sosyal dışlanma yaklaşımı (social exclusion approach) ve Katılımcı yaklaşım (participatory approach)” olarak ifade edilmektedir.

Parasalcı yaklaşımda yoksulların belirlenmesi için tüketim veya gelire göre belirlenmiş bir yoksulluk sınırı (çizgisi) kullanılır.¹³⁶ Yoksulluk sınırı, bu sınırın altına düşen mutlak yoksullar ile toplumun tümünün gelirine oranla hesaplanan (örn. En düşük beşlik) göreceli yoksulları birbirinden ayırmak için kullanılır.¹³⁷ Yoksul olan ile olmayanı

¹³⁵ Arabacı, R. Y. (2017). Yoksulluğun kavramsal çerçevesi., M. Ç. Özdemir ve E. İslamoğlu. (Editörler). *Gelir dağılımı ve yoksulluk*. İkinci Baskı. Ankara: Seçkin yayıncılık, 146

¹³⁶ Arabacı, R. Y. (2017). , a.g.m. ,147

¹³⁷ Friedmann, J. (2006). Yoksulluğu yeniden düşünmek: yetkilendirme ve yurttaşlık hakları. *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, 0(17), 141-158

ayırarak yoksulluk sınırının tayin edilmesinde piyasa fiyatları esas alınır.¹³⁸ Yoksulluğun tek boyutlu bir olgu olmadığı, sadece gelir ve tüketimin dikkate alınmasının yoksulluğun sahip olduğu diğer yönleri gözden kaçırdığı yönündeki eleştirilere rağmen, yoksulluk araştırmalarında en çok kullanılan yaklaşımdır.¹³⁹ Bunun en önemli nedeni, istatistiki verileri sağlamanın diğer yaklaşımlara göre daha kolay olması ve bu nedenle yoksulluğun ölçülebilir bir kavrama dönüştürülmesinin mümkün olmasıdır.¹⁴⁰

Kapasite yaklaşımı, kalkınmayı özgürlüklerin genişleme süreci olarak ifade ederken, yoksulluğu da “kapasite yoksunluğu” (capability deprivation) olarak tanımlamaktadır.¹⁴¹ Bu perspektifte, yoksulluk standart yoksulluk ölçütü olan gelir azlığından çok temel kapasitelerden yoksunluk olarak görülmektedir.¹⁴² Buradaki temel kapasiteler, önemli işlevleri yerine getirebilmek için gerekli uygun asgari düzeydeki yeteneklere sahip olmayı ifade eder.¹⁴³ Kapasite yaklaşımında, parasalcı yaklaşımın refah ölçütü olarak gelir veya tüketimi kullanması eleştirilir ve bu göstergelerin refahı ölçmek için uygun olmadığını belirtir.¹⁴⁴ Ancak, kapasitelerin tanımlanması ve değerlendirmesindeki ölçüm problemleri yaklaşımın önemli bir problemini oluşturmaktadır.¹⁴⁵ Bu nedenle, kapasite yaklaşımı, kalkınma ve yoksulluk gibi konularda her probleme çözüm üreten bir teori olarak değil, çözüm tekniği üretme süreci içinde alternatif bir düşünsel çerçeve olarak değerlendirilebilir.¹⁴⁶

Sosyal dışlanma yaklaşımına göre yoksulluk, “toplum tarafından kabul edilen yaşam standartlarına ve aktivitelere katılmak için gerekli kaynak eksikliği”¹⁴⁷dir. Sosyal dışlanma, kişilerin – yoksulluk, temel eğitim/becerilerden mahrumiyet ya da ayrımcılık dolayısıyla –

¹³⁸ Arabacı, R. Y. (2017). , a.g.m. ,147

¹³⁹ Arabacı, R. Y. (2017). , a.g.m. ,147

¹⁴⁰ Arabacı, R. Y. (2017). , a.g.m. ,147

¹⁴¹ Sam, N. (2008). Yoksulluğa bir yaklaşım biçimi: kapasite yaklaşımı. Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 15(1), 59-70

¹⁴² Sam, N. , a.g.m. , 66

¹⁴³ Ruggeri Laderchi vd. (2003). “Does it matter that we do not agree on the definition of poverty?” A comparison of four approaches, Oxford Development Studies, 31(3), 243-274 akt. Arabacı, R. Y. (2017). Yoksulluğun kavramsal çerçevesi., M. Ç. Özdemir ve E. İslamoğlu. (Editörler). *Gelir dağılımı ve yoksulluk*. İkinci Baskı. Ankara: Seçkin yayıncılık, 148

¹⁴⁴ Arabacı, R. Y. (2017). , a.g.m. , 147

¹⁴⁵ Sam, N. , a.g.m. , 68

¹⁴⁶ Sam, N. , a.g.m. , 68

¹⁴⁷ Şenkal, A. (2017). *Küreselleşme sürecinde sosyal politika*. (Dördüncü Baskı). Kocaeli: Umuttepe Yayınları, 307

toplumun dışına itilmeleri ve toplumsal hayata dilediklerince katılımlarının engellenmesi sürecine karşılık gelmektedir.¹⁴⁸ Önceki iki yaklaşımdan farklılaştığı noktalardan biri, sosyal dışlanma yaklaşımının yoksulluğu toplumsal olarak tanımlaması ve bireylerden daha çok belli grupların (ırk, etnik köken, din vs.) yaşadığı bir durum olarak ele almasıdır.¹⁴⁹ Yine diğer yaklaşımlardan farklı olarak yoksulluğu bir süreç olarak ele alır.¹⁵⁰ Bu süreçte, bireyin sahip olduğu birtakım dezavantajlar dışlanmasına yol açmakta ve bu giderek bireyi daha düşük refah seviyelerine iterek, sonuçta çok boyutlu kalıcı dezavantajlı bir duruma düşürmektedir.¹⁵¹

Katılımcı yaklaşım, yoksulları sürece dahil ederek, onların ifadeleri doğrultusunda yoksulluğun ne demek olduğunu ve bununla nasıl başa çıkılabileceğini ele alarak diğer üç yaklaşımdan farklılaşır.¹⁵² Yerel halkın katılımcılığını savunur.¹⁵³ Katılımcı yaklaşım potansiyel olarak sosyal, ekonomik, kültürel, politik ve sosyal güvenlik problemlerini kapsar ve bu nedenle yoksulluğu çok boyutlu olarak ele alır.¹⁵⁴ Katılımcı yaklaşım, parasalcı yaklaşım için kabul edilebilir bir asgari mal sepeti oluşturulmasına, kapasite yaklaşımı için temel kapasitelerin neler olduğuna dair bir liste oluşturulmasına ve sosyal dışlanma yaklaşımı için belli bir toplumda temel unsurların neler olabileceğine dair tanımlar oluşturulmasına yardımcı olur.¹⁵⁵ Tablo 3.1’de yoksulluk kavramı ile ilgili yaklaşımlar topluca ele alınmıştır.

¹⁴⁸ Kentleşme Şurası (2009). *Kentsel yoksulluk, göç ve sosyal politikalar raporu*, 12

¹⁴⁹ Arabacı, R. Y. (2017). , a.g.m. , 149-150

¹⁵⁰ Arabacı, R. Y. (2017). , a.g.m. , 150

¹⁵¹ Ruggeri Laderchi vd. (2003). “Does it matter that we do not agree on the definition of poverty?” A comparison of four approaches, *Oxford Development Studies*, 31(3), 258 akt. Arabacı, R. Y. (2017). *Yoksulluğun kavramsal çerçevesi.*, M. Ç. Özdemir ve E. İslamoğlu. (Editörler). *Gelir dağılımı ve yoksulluk*. İkinci Baskı. Ankara: Seçkin yayıncılık, 150

¹⁵² Arabacı, R. Y. (2017). , a.g.m. , 150

¹⁵³ Şenkal, A., a.g.e. , 307

¹⁵⁴ Arabacı, R. Y. (2017). , a.g.m. , 150

¹⁵⁵ Ruggeri Laderchi vd. (2003). “Does it matter that we do not agree on the definition of poverty?” A comparison of four approaches, *Oxford Development Studies*, 31(3), 262 akt. Arabacı, R. Y. (2017). *Yoksulluğun kavramsal çerçevesi.*, M. Ç. Özdemir ve E. İslamoğlu. (Editörler). *Gelir dağılımı ve yoksulluk*. İkinci Baskı. Ankara: Seçkin yayıncılık, 151

Yaklaşım Adı	Analiz Düzeyi	Yoksulluk Tanımı ve Nedenleri	Politika Önerisi
Parasalcı yaklaşım	Bireysel/mikro düzeyde	Tek boyutlu olarak ele alır, gelir (tüketim) göstere olarak kullanılır. Yoksulların düşük üretkenlikleri yoksulluğun nedenidir.	Yoksullara yönelik gelir transferleri
Kapasite yaklaşımı	Bireysel ve Toplumsal/mikro-makro düzeyde	Çok boyutlu olarak ele alır. Bireylerin kapasitesini etkileyen gelir, eğitim, sağlık ve altyapı gibi kişisel ve sosyal faktörlerden kaynaklanır.	Yoksulların kapasitelerini arttırmak için eğitim, sağlık ve diğer alt yapı yatırımlarını içeren kamusal hizmetlerin devlet tarafından sağlanması
Sosyal Dışlanma yaklaşımı	Toplumsal/makro düzeyde	Çok boyutlu olarak ele alır. Farklı nedenlerle (sakatlık, toplumsal cinsiyet, inanç, azınlık vs.) toplumdaki bazı grupların dışlanmasından kaynaklanır. Politik ve sosyal çevre ile ilişkilidir.	Sosyal dışlanmaları ortadan kaldırarak, kuralları, sosyal mücadeleyi ve direnişi değiştirerek dışlanmış grupları içermek
Katılımcı yaklaşım	Toplumsal/makro düzeyde	Çok boyutlu olarak ele alır. Yoksulların karar alma süreçlerine dâhil olamamasından kaynaklanır.	Yoksulların karar alma süreçlerine katılımına imkan vermeyen mevcut güç yapısının değiştirilmesi ve bölgesel özellikleri dikkate alabilmek için aşağıdan yukarıya katılımcı gelişim süreçlerinin oluşturulması

Tablo 3.1. Farklı yoksulluk yaklaşımlarının karşılaştırılması¹⁵⁶

¹⁵⁶ Dini, A. and Lipit, V. (2009). Poverty, from orthodox to heterodox approaches: a methodological comparison survey, University of California Riverside, WP. akt. Arabacı, R. Y. (2017). Yoksulluğun kavramsal çerçevesi., M. Ç. Özdemir ve E. İslamoğlu. (Editörler). *Gelir dağılımı ve yoksulluk*. İkinci Baskı. Ankara: Seçkin yayıncılık, 152

Parasalcı yaklaşımın, “istatistiki verileri sağlamanın diğer yaklaşımlara göre daha kolay olması ve bu nedenle yoksulluğun ölçülebilir bir kavrama dönüştürülmesinin mümkün olması”¹⁵⁷ özellikleri literatürde yoksulluk kavramının ele alınıp değerlendirilmesinde üç yoksulluk tanımını ön plana çıkartmaktadır. Bunlar “mutlak”, “görelî” ve “sübjektif” yoksulluktur.

Mutlak yoksulluk, hane halkı veya bireyin yaşamını sürdürebilecek asgari refah düzeyini yakalayamaması durumudur.¹⁵⁸ Bu yoksulluk biçiminde bireyin ihtiyaçlarını asgari düzeyde karşılayıp/karşılamadığı esas alınmakta ve karşılayamaması halinde yoksul olarak kabul edilmektedir.¹⁵⁹ Bir diğer yoksulluk ölçütü olan görelî (nispi) yoksulluk ise, “bir kişinin veya grubun yaşam düzeyini, kendisinden daha yüksek gelire sahip bir referans grubunun geliriyle karşılaştırması sonucunda ortaya çıkan bir olgu”¹⁶⁰olarak tanımlanmaktadır.

Görelî yoksulluk kavramında, yoksulluk çizgisini belirleme aşamasında yapılan, ortalama gelir düzeyinin (ortanca veya aritmetik ortalama) belli bir yüzdesini, standart %50’sini, almaktır.¹⁶¹ Ancak görelî yoksulluk kavramına getirilen önemli bir eleştiri de bulunmaktadır. Giddens, görelî yoksulluk kavramının kendi çelişkilerini beraberinde getirdiğini ve toplumların değiştikçe görelî yoksulluk anlayışlarının da değişeceği ve toplumların zenginleştikçe görelî yoksulluk ölçütlerinin kademeli olarak yükseleceğini görüşündedir.¹⁶² Mutlak ve görelî yoksulluk her ne kadar mutlak, değişmez ve objektif bir yoksulluk tanımına işaret ediyor gibi görünse de, gerçekte özellikle mutlak yoksulluk bir çok sosyal bilimci tarafından “keyfi bir belirleme”nin ötesine gidememekte ve istatistik verilerin manipüle edilmesine yaradığı iddiası nedeniyle eleştirilmektedir.¹⁶³

¹⁵⁷ Arabacı, R. Y. (2017). , a.g.m. , 147

¹⁵⁸ TÜSİAD. (2000). *Türkiye’de bireysel gelir dağılımı ve yoksulluk: Avrupa Birliği ile karşılaştırma*, İstanbul: Yayın No: TÜSİAD-T/2000-12/295,96

¹⁵⁹ Arabacı, R. Y. , a.g.m. , 186

¹⁶⁰ Streeten, P. (1994). Poverty concepts and measurement, R.Van der Hooven and R.Anker-(Der), Poverty Monitoring: An International Concern- içinde London: St.Martin’s Press, 15-30 akt. Şenses, F. (2014). *Küreselleşmenin öteki yüzü yoksulluk*. (Yedinci Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları, 91

¹⁶¹ TÜSİAD. , a.g.e. , 98

¹⁶² Giddens, A. (2016). *Sosyoloji*. (Birinci Baskı). İstanbul: Kırmızı Yayınları, 544

¹⁶³ Erdem, T. (2005). Küreselleşen dünyada derinleşen yoksulluk. *Siyaset ve Toplum Dergisi*, 0(3), 21-37

Öznel yoksulluk yaklaşımında asgari temel ihtiyaçların karşılanıp/karşılanmadığı konusunda kişilerin kendi algılayış biçimleri öne çıkmaktadır.¹⁶⁴ Yoksulluk çizgisinin yoksulların kendi değerlendirmelerine göre belirlenmesi, ilk bakışta anlamlı görünse de, öznel yoksulluk çizgilerinin belirlenme ve uygulanma aşamalarında da önemli kavramsal ve ölçüm sorunları ile karşılaşmaktadır.¹⁶⁵ Bu bağlamda karşılaşılan en temel güçlük, toplanan bilgilerin bir araya getirilip bunlardan kendi içinde tutarlı bir sonuca ulaşma ve sonuçları ülkeler arasında ve hatta aynı ülke içinde farklı bölgeler ve yerleşim yerleri arasında kıyaslama güçlüklerinden kaynaklanmaktadır.¹⁶⁶

Yoksulluk kavramının açıklanmasına yönelik yaklaşımlar kadar bir diğer önemli husus ise yoksulluğun nedenleridir. Birçok bilim dalını ilgilendiren bir kavram olarak yoksulluk, hem sebep hem de sonuç olarak karşımıza çıkabilmektedir. Karadeniz, yoksulluk nedenlerini makro ve mikro nedenler olarak sınıflandırdığı makalesinde, yoksulluğun makro nedenlerinin, bireyin kendisi veya hanesinin özellikleri dışında gerçekleşen, geniş etkileri olan olaylardan kaynaklandığını; mikro nedenlerin ise bireyin ve yaşadığı hanenin sosyo-demografik özelliklerinden (eğitim, cinsiyet vb.) ve kişisel kararlardan (göç) kaynaklandığını ifade etmekte olup, yoksulluğun makro nedenlerini: “küreselleşme ve gelirin eşitsiz dağılımı, hızlı nüfus artışı, enflasyon, ekonomik krizler, ekonomik büyüme ve yoksulluk, tasarruf ve yatırım oranlarının yetersizliği, borçlanmalar, gelişmekte olan ülkelerin üretimlerinde katma değer yaratamaması ve rekabet gücünün düşüklüğü, mali nedenler, kaynakların etkin kullanılmaması ve yolsuzluklar, sosyal güvenlik sisteminden kaynaklanan nedenler, işgücü piyasasından kaynaklanan nedenler ve işsizlik, mekânsal nedenler, siyasal nedenler” ; mikro nedenlerini ise: “hanehalkı özellikleri, cinsiyet, eğitim ve göç” başlıkları altında değerlendirmiştir.¹⁶⁷

Yoksulluğun temel nedenleri olarak “neoliberal politikalar, demografik yapıdaki değişim, ekonomik krizler ve göç”¹⁶⁸ gösterilebilir. Liberal ekonomik sistemin genişlemesi, mal ve hizmet akışının hızlanması, dünya finans sistemindeki hareketlilikler,

¹⁶⁴ Arabacı, R. Y. , a.g.m. , 187

¹⁶⁵ Şenses, F. (2014). *Küreselleşmenin öteki yüzü yoksulluk*. (Yedinci Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları, 94

¹⁶⁶ Şenses, F., a.g.e. , 94-95

¹⁶⁷ Karadeniz, H. K. (2017). Yoksulluğun nedenleri., M. Ç. Özdemir ve E. İslamoğlu. (Editörler). *Gelir dağılımı ve yoksulluk*. İkinci Baskı. Ankara: Seçkin yayıncılık, 161-182

¹⁶⁸ Şenkal, A., a.g.e. , 308-312

kapitalizmin dönüşmesi ve esnek üretimin yaygınlaşması gibi etkenler, dünya toplumlarına zenginlik getirdiği gibi, yoksulluğun ve yoksul kesimlerin sığasının genişlemesine de neden olmuştur.¹⁶⁹

3.2. 2000-2019 Döneminde Türkiye’de Yoksulluğun Görünümü

Türkiye’de yoksulluk konusunda bilgi edinmek noktasında Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) çalışmaları oldukça önemli bir yere sahiptir. TÜİK, 2003 yılından 2015 yılına kadar düzenli olarak “Yoksulluk Çalışması” yapmıştır. 2006 yılından 2019’a kadarki süreçte ise “Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması” yapmakta ve kamuoyuyla paylaşmaktadır. Yoksulluğun görünümünü değerlendirmek bakımından ilk ele alınması gereken veriler yoksulluk sınırı yöntemlerine göre hesaplanan yoksulluk oranlarıdır. Keza bu yöntemler uluslararası kriterleri esas almaktadır. Tablo 3.2 incelendiğinde uluslararası mutlak yoksulluk sınırı olarak kabul edilen günlük 1 Dolar’a göre yoksulluk oranının 2005 yılında yüzde 0.01’e indiği görülmektedir.

Yöntemler	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Gıda yoksulluğu (açlık)	1.35	1.29	1.29	0.87	0.74	0.48	0.54	0.48
Yoksulluk (gıda+gıda dışı)	26.96	28.12	25.60	20.50	17.81	17.79	17.11	18.8
Kişi başı günlük 1 \$’ın altı	0.20	0.01	0.02	0.01	-	-	-	-
Kişi başı günlük 2.15 \$’ın altı	3.04	2.39	2.49	1.55	1.41	0.52	0.47	0.22
Kişi başı günlük 4.3 \$’ın altı	30.30	23.75	20.89	16.36	13.33	8.41	6.83	4.35
Harcama esaslı görel yoksulluk	14.74	15.51	14.18	16.16	14.50	14.70	15.06	15.12

Tablo 3.2. Türkiye’de yoksulluk sınırı yöntemlerine göre yoksulluk oranları(%) (2002-2009)¹⁷⁰

Tablo 3.2’nin ve 3.3’ün önümüze koyduğu bir diğer sonuç ise, kişi başı günde 2.15 doların altında tüketim gideri olanların toplam nüfusa oranının 2002 yılında yüzde 3.04 seviyesinden, 2015 yılında yüzde 0.06’ya gerilediği; kişi başı günde 4.30 dolar tüketim gideri olanların ise toplam nüfusa oranının 2002 yılında yüzde 30.30 seviyesinden 2015 yılında yüzde 1.58’e gerilediği sonucudur. Bu durum yoksulluğun Türkiye’de uluslararası

¹⁶⁹ Aytaç, Ö. (2013). Kentsel yoksulluğu yeniden düşünmek., Ö.Aytaç ve S.İlhan. (Editörler). *Kentsel yoksulluğu yeniden düşünmek*. Birinci Baskı. Ankara: Birleşik Yayınevi, 9

¹⁷⁰ Bkz. TÜİK “Yoksulluk Çalışması” istatistikleri (<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21867>) erişim tarihi: 22.04.2019

ölçütler bakımından hızlı bir şekilde azaldığını ortaya koymaktadır.

Yöntemler	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Gıda yoksulluğu (açlık)	-	-	-	-	-	-
Yoksulluk (gıda+gıda dışı)	-	-	-	-	-	-
Kişi başı günlük 1 \$'ın altı	-	-	-	-	-	-
Kişi başı günlük 2.15 \$'ın altı	0.21	0.14	0.06	0.06	0.03	0.06
Kişi başı günlük 4.3 \$'ın altı	3.66	2.79	2.27	2.06	1.62	1.58
Harcama esaslı göreceli yoksulluk	-	-	-	-	-	-

Tablo 3.3. Türkiye’de yoksulluk sınırı yöntemlerine göre yoksulluk oranları(%) (2010-2015)¹⁷¹

Uluslararası ölçüt bakımından yoksulluk hızla azalmış olmakla birlikte gelir dağılımına göre yoksulluk oranlarına bakıldığında, TÜİK’in 2006 yılından bu yana yapmış olduğu Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması verilerinin Tablo 3.4’e aktarılmış halinden anlaşılacağı üzere, 2006 yılında gelir dağılımında en düşük yüzde 20’lik dilimin aldığı pay yüzde 5.1 olup 2017 yılında ise yüzde 6.3 olmuştur. Gelir dağılımında en yüksek yüzde 20’lik dilimin aldığı pay ise 2006 yılında yüzde 48,4 olup 2017 yılında 47,4 seviyesinde bulunmaktadır. Buradan çıkarılacak en önemli sonuç, en düşük yüzde 20’lik dilimin gelir miktarında artış olmakla birlikte, gelir dağılımındaki payında kayda değer bir iyileşme olmadığıdır. En yüksek yüzde 20’lik dilimin en düşük yüzde 20’lik dilimle arasındaki fark ise 2006 yılında (48,4/5,1) 9,49 kat iken 2017 yılında ise (47,4/6,3) 7,52 kat olarak gerçekleşmiştir.

Yıl	Türkiye	İlk %20	İkinci %20	Üçüncü %20	Dördüncü %20	Son %20	Gini Katsayısı
2006	Yüzde	5,1	9,9	14,8	21,9	48,4	0,43
	Ortalama	1615	3157	4727	6989	15487	
	Medyan	1666	3146	4702	6899	12264	
2007	Yüzde	5,8	10,6	15,2	21,5	46,9	0,41
	Ortalama	2340	4251	6121	8675	18870	
	Medyan	2440	4242	6084	8604	14544	
2008	Yüzde	5,8	10,4	15,2	21,9	46,7	0,405
	Ortalama	2427	4342	6347	9185	19560	

¹⁷¹ Bkz. TÜİK “Yoksulluk Çalışması” istatistikleri (<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21867>) erişim tarihi: 22.04.2019

	Medyan	2523	4354	6329	9059	15637	
2009	Yüzde	5,6	10,3	15,1	21,5	47,6	0,415
	Ortalama	2617	4832	7083	10085	22368	
	Medyan	2730	4815	7044	9939	17690	
2010	Yüzde	5,8	10,6	15,3	21,9	46,4	0,402
	Ortalama	2841	5151	7457	10658	22573	
	Medyan	2924	5131	7429	10511	17927	
2011	Yüzde	5,8	10,6	15,2	21,7	46,7	0,404
	Ortalama	3129	5698	8178	11693	25172	
	Medyan	3247	5692	8139	11533	20039	
2012	Yüzde	5,9	10,6	15,3	21,7	46,6	0,402
	Ortalama	3468	6301	9055	12850	27264	
	Medyan	3619	6294	9030	12772	22042	
2013	Yüzde	6,1	10,7	15,2	21,4	46,6	0,400
	Ortalama	4016	7076	10080	14193	30889	
	Medyan	4188	7080	10024	14000	24726	
2014	Yüzde	6,2	10,9	15,3	21,7	45,9	0,391
	Ortalama	4515	7894	11157	15792	33417	
	Medyan	4661	7863	11108	15576	27388	
2015	Yüzde	6,1	10,7	15,2	21,5	46,5	0,397
	Ortalama	5065	8850	12520	17785	38368	
	Medyan	5306	8812	12492	17558	30993	
2016	Yüzde	6,2	10,6	15,0	21,1	47,2	0,404
	Ortalama	5880	10174	14288	20194	45173	
	Medyan	6127	10211	14232	19943	35503	
2017	Yüzde	6,3	10,7	14,8	20,9	47,4	0,405
	Ortalama	6779	11528	15962	22496	51127	
	Medyan	7047	11519	15888	22277	38533	

Tablo 3.4. Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir gelirine göre sıralı yüzde 20'lik gruplar itibariyle yıllık gelirlerin dağılımı (2006-2017)¹⁷²

¹⁷² Bkz. TÜİK “Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması” istatistikleri (<http://www.tuik.gov.tr/OncekiHBARama.do>) erişim tarihi: 22.04.2019

TÜİK'in yapmış olduğu araştırmalara bağlı olarak elde edilen veriler Türkiye'de yoksulluk oranının hanehalkı büyüklüğü arttıkça arttığını göstermektedir. Tablo 3.5'te görüleceği üzere yedi ve daha fazla fertten oluşan hanelerde oldukça yüksek bir seviyeye ulaşmaktadır.

Hane halkı büyüklüğü	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Türkiye	22,45	23,02	20,67	15,42	13,98	13,64	13,52	14,54
1-2	16,51	13,41	14,49	8,44	10,95	9,36	9,85	11,52
3-4	16,37	17,08	13,71	9,22	8,27	8,06	8,23	9,41
5-6	29,03	31,67	27,40	22,41	17,54	20,79	21,14	21,79
7+	45,95	48,41	51,06	44,08	41,83	39,79	37,68	38,50

Tablo 3.5. Türkiye'de hanehalkı büyüklüğüne göre yoksul hanehalkı oranı (%)¹⁷³

TÜİK'in yapmış olduğu yoksulluk araştırması verilerinden ortaya çıkan bir diğer sonuç ise Tablo 3.6'da görüleceği üzere çekirdek aile türündeki yoksulluk oranının çocuklu veya çocuksuz olması farketmeksizin ataerkil veya geniş aile türündeki yoksulluk oranından düşük olmasıdır. Söz konusu veriler ataerkil ailedeki yoksulluk oranının yüksekliğini göstermekle birlikte Türkiye'nin aile yapısında çekirdek ailenin neden daha çok yaygınlaştığı hususunda fikir edinmemize de katkı sağlamaktadır.

Hane halkı türü	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Türkiye	22,45	23,02	20,67	15,42	13,98	13,64	13,52	14,54
Çekirdek aile (çocuklu)	21,76	23,92	20,15	15,03	13,60	12,58	12,32	12,98
Çekirdek aile (çocuksuz)	15,05	13,25	12,99	8,35	10,14	7,92	8,69	9,81
Ataerkil veya geniş aile	30,08	28,87	28,16	23,15	17,11	20,28	18,81	21,43
Tek yetişkinli aile, diğer	22,42	19,16	20,10	11,75	15,74	14,19	16,57	16,62

Tablo 3.6. Türkiye'de hanehalkı türüne göre yoksulluk oranları (%)¹⁷⁴

Tablo 3.7 ise hanehalkı fertlerinin eğitim durumuna göre yoksulluk oranını göstermekte olup, en yüksek yoksulluk oranı okur-yazar olmayan veya okul bitirmeyen kesimde görülmektedir. Eğitim düzeyinin yükseldikçe yoksulluk oranının düşmesi, yoksullukla mücadele noktasında kapasite yaklaşımında da ele alındığı üzere devletin yoksul insanların eğitim seviyesini yükseltmek adına yapacağı yatırımların önemini de göstermektedir.

¹⁷³ Arabacı, R. Y. , a.g.m. , 202

¹⁷⁴ Bkz. TÜİK "Yoksulluk Çalışması" istatistikleri (http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1013) erişim tarihi: 22.04.2019

Eğitim durumu	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Türkiye	26,96	28,12	25,60	20,50	17,81	17,79	17,11	18,08
6 yaşından küçük fertler	33,17	37,75	34,19	27,71	24,78	24,52	22,53	24,04
Okur-yazar değil veya bir okul bitirmeyen	36,99	38,01	37,52	31,53	28,10	28,98	30,50	29,84
İlkokul	26,13	27,55	24,36	17,13	14,19	14,24	13,44	15,34
İlköğretim	26,37	29,56	25,49	22,42	18,06	19,19	17,20	17,77
Ortaokul ve orta dengi meslek	18,77	18,31	13,00	8,37	8,07	9,16	8,34	9,76
Lise ve lise dengi meslek	9,82	11,19	8,28	6,79	5,20	5,88	5,64	5,34
Yüksekokul, fakülte ve üstü	1,57	2,66	1,33	0,79	1,01	0,81	0,71	0,71

Tablo 3.7. Türkiye’de hanehalkı fertlerinin eğitim durumuna göre yoksulluk oranı (%)¹⁷⁵

Tablo 3.8 ise yoksulluk oranının Türkiye’de işteki durum ve sektöre bağlı olarak dağılımını vermekte olup, sektörel olarak tarım sektörünün, işteki durum olarak ise güvencesiz çalışan insanların büyük bir kısmının yer aldığı yevmiyelilerin en yüksek yoksulluk oranına sahip olduğu ve yoksulluk oranının iş güvencesinin olduğu, süreklilik arz ettiği kesimlerde daha düşük çıktığı görülmektedir.

İşteki durum ve sektör	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
İstihdamdaki fertler	25,08	26,12	23,33	18,96	15,81	14,21	14,82	15,37
İşteki durum								
Ücretli, maaşlı	13,64	15,28	10,35	6,57	6,00	5,82	5,93	6,05
Yevmiyeli	45,01	43,09	37,52	32,12	28,63	26,71	28,56	26,86
İşveren	8,99	8,84	6,94	4,80	3,75	3,15	1,87	2,33
Kendi hesabına	29,91	32,38	30,48	26,22	22,06	22,89	24,10	22,49
Ücretsiz aile işçisi	35,33	38,51	38,73	34,52	31,98	28,58	32,03	29,58
Sektör								
Tarım	36,42	39,89	40,88	37,24	33,86	32,05	37,97	33,01
Sanayi	20,99	21,34	15,64	9,85	10,12	9,70	9,71	9,63
Hizmet	25,82	16,76	12,36	8,68	7,23	7,35	6,82	7,16

Tablo 3.8. Türkiye’de hanehalkı fertlerinin işteki durumuna ve çalıştığı sektöre göre yoksulluk oranı (%)¹⁷⁶

¹⁷⁵ Bkz. TÜİK “Yoksulluk Çalışması” istatistikleri (http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1013) erişim tarihi: 22.04.2019

¹⁷⁶ Bkz. TÜİK “Yoksulluk Çalışması” istatistikleri (http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1013) erişim tarihi: 22.04.2019

3.3. Kent Yoksulluğu Kavramı

Kent yoksulları kavramı, 1996 yılı Birleşmiş Milletler HABITAT raporunda nüfusun kentlerde yaşayan kesiminin, çeşitli nedenlerle, asgari bir geçim standardını sağlayabilecek yeterli kaynaklara ve konuta ulaşamaması, davranışsal ve toplumsal ilişkiler açısından sorunlara yol açabilecek bir konumda olması durumu olarak açıklanmıştır.¹⁷⁷ Yoksulluğun mekânla kesiştiği yer olan kent yoksulluğu, kentte yaşayan insanın gelirindeki yetersizlik ve kentin sunduğu temel hizmetlerden yararlanamama durumudur.¹⁷⁸ Sanayileşme ve kentleşmeye bağlı göç hareketlerinin kentlerde yoğunlaştırdığı nüfusun, iş edinme ve yaşam koşullarını iyileştirme olanaklarının daralması, kentsel yoksulluğun temel nedenlerindedir.¹⁷⁹

Kentsel yoksulluk (urban poverty) kavramı, kentsel mekândaki yoksulluğun, küreselleşme süreçlerinin etkisiyle, belli bölgelerde yoğunlaşma eğilimini anlatmaktadır.¹⁸⁰ Sosyal bilim literatüründe kent yoksulluğu daha çok, kentlerde ortaya çıkan yoksulluğun farklı yönlerini yansıtan sekiz faktöre vurgu yapılarak tanımlanmaktadır.¹⁸¹ Bu sekiz faktör; “yetersiz gelir, yetersiz ve istikrarsız kaynak sahipliği, yetersiz barınma, kamusal altyapı hizmetlerindeki yetersizlik, sosyal güvenlik mahrumiyet, yoksulların hukuksal güvenceden yoksun olmaları, karar alma sürecine yoksulların katılamamaları, yoksul kesimin sessizliği”¹⁸²dir.

Kent yoksulluğu kavramını anlayabilmek noktasında bir diğer önemli husus ise kent yoksulunun kim olduğu sorusunun cevabında yatmaktadır. Nesnel ölçütler dışında toplumsal olarak da kent yaşamına katılamayan kişi tam anlamıyla kent yoksuludur.¹⁸³

¹⁷⁷ Batal, S. (2016). Yoksulluk kavramının yerelleşmesi: kentsel yoksulluk ve yerel yönetimlerin konuya yaklaşımı, *The Journal of Academic Social Science Studies*, 0(52), 301-316

¹⁷⁸ Pir, N. (2018). Kent yoksulluğu ile mücadele: Bursa örneği. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 8

¹⁷⁹ Kentleşme Şurası, a.g.e. , 35

¹⁸⁰ Bıçkı, D. (2005). Kentsel yoksulluğun yapısal faktörlerle analizi: ekonomik ve politik yapının yeniden örgütlenmesi: karşılaştırmalı bir analiz, “İş, Güç” Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, 7(1), 105-138

¹⁸¹ Aytaç, Ö. (2009). Kent, yoksulluk ve sosyal şiddet., K. Tuna, İ.Altan, A.Eren, Z.Güneş (Editörler). *Uluslararası yoksulluk sempozyumu*. Birinci Baskı. İstanbul: Deniz Feneri Yayınları, 129-163

¹⁸² Aytaç, Ö. (2009) , a.g.m. ,143

¹⁸³ Kaya, F. (2011). Ağrı kent profilinde sosyo-ekonomik boyutlarıyla kentsel yoksulluk, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 15(2), 219-242

Sağlıksız kentleşmeyle birlikte kente taşınan, ancak hiçbir zaman kentlileşemeyen nüfus, her anlamda hayata tutunamayanlar sınıfına girmekte, tüm kentsel yapıdan kopan ve kendine özgü yaşama alanları oluşturan bir bütün olarak kabul edilmektedir.¹⁸⁴ Göçmenler, evsizler, işsizler, güvencesiz iş sahipleri, sokak satıcıları, marjinal alt kültür grupları (ırki, etnik, cinsiyet vs) vs. metropol yaşamının yeni kaybeden sınıfını oluşturmaktadır.¹⁸⁵

Yoksulluk aynı zamanda, gençlerin iş sahibi olamaması dolayısıyla düzenli bir yaşam kurma beklentilerini, aile içi düzen ve uyumu, hatta ailenin bütünlüğünü tehdit eden sonuçlar doğurur.¹⁸⁶ Toplumsal düzlemde boşanmalar, işsizlik, intiharlar, suç ve sapma davranışları, normsuzluk, gelecek kaygısı, ahlaki sorunlar vs. gibi toplumsal patolojilerin kent ilişkilerini bozması, disorganize kent dokusunun oluşmasının önünü açar.¹⁸⁷

Çalışma hayatındaki dönüşümler ile kentsel yoksulluk arasındaki ilişki, iş türlerinin büyük bir kesiminin geçici ve güvencesiz hale gelmesi ile ilgilidir.¹⁸⁸ İş istikrarsızlığı aynı zamanda kente adaptasyonu engelleyen ve kentsel entegrasyonu zayıflatan önemli bir unsurdur.¹⁸⁹ Tablo 3.9 fordist¹⁹⁰ dönemden post-fordist¹⁹¹ döneme geçmiş olan toplumlardaki, yani başka bir ifadeyle neoliberal anlayışın sosyal devlet anlayışını yerinden ettiği günümüz dünyasındaki toplumsal değişimleri toplu bir şekilde göstermektedir. Tablodan da anlaşılmaktadır ki, kent yoksulluğu problemi salt bir maddi imkânsızlık sebebiyle ortaya çıkan kent imkânlarından yoksun olma hali değildir.

Alan	Fordist	Post-Fordist
-Ekonomik Yapı	-İmalat ve üretim kaygılarının egemenliği	-Finansal döngünün ve hizmet sektörünün egemenliği
-Ekonomik Döngü ve İstihdam	-Krizler iş fırsatlarını yok ederken kalkınma yeni fırsatlar yaratır	-Kalkınma zorunlu olarak yeni iş fırsatları yaratmaz -İmalat sektörüne yapılan

¹⁸⁴ Kaya, F. , a.g.m. , 221

¹⁸⁵ Aytaç, Ö. (2013) , a.g.m. , 11

¹⁸⁶ Aytaç, Ö. (2016). Kent, yoksulluk ve sosyal düzensizlik potansiyeli, Mukaddime, 7(1), 135-155

¹⁸⁷ Aytaç, Ö. (2016). , a.g.m. , 139

¹⁸⁸ Kentleşme Şurası, a.g.e. , 35

¹⁸⁹ Baloğlu, F. (2005), "Kentsel Yoksulluk: İstanbul'dan Küçük Bir Kesit", Sosyoloji Konferansları Dergisi, 0(31), 231-249

¹⁹⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. "Fordizm" Marshall, G. (1999). *Sosyoloji sözlüğü*. (Birinci Baskı). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 245-246

¹⁹¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. "Esnek istihdam" Marshall, G. (1999). *Sosyoloji sözlüğü*. (Birinci Baskı). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 208

-Erkek İstihdam	-Ailenin geçiminden sorumludur, ömür boyu ve tam zamanlı çalışır	yeni yatırımlar iş fırsatlarını yok edebilir -Anormal ve informal istihdamın yaygınlığı
-Kadın İstihdam	-En azından bebeklerinin yoğun ilgiye ihtiyaç duyduğu ilk dönemlerde ücretli işlerden kısmen ya da tamamen uzaktır	-istihdam istikrarsızlığı -gençler arasında yüksek işsizlik -azalan ama devam eden cinsiyet eşitsizlikleri
-Ücretler	-Aile ücreti	-Parça parça ve düzensiz ücretler
-Ücretsiz işgücünün dağılımı	-Doğal olarak yarı ya da tam zamanlı ev kadınlarının tamamı	-Kadınların aleyhinde devam eden tartışmalı ve kısmen gerilimli bir yeniden dağılım -Kadın hem çalışır hem de ev işlerini yürütür ya da gönülsüzce sadece ev kadınlığı yapar
-Nüfus, aile ve ev idaresiyle ilgili özellikler	-Standart bir hayat akışı -Uygun bir yaşta evlenme -İstikrarlı bir evlilik -Yaygın olarak 2 veya 3 çocuk -Bağımlı çocuklarla birlikte yapılan aile içi etkinlikler önemlidir	-Standardın dışında istikrarsız bir hayat akışı -Evlilikte azalma, değişen geç yaşlarda -Evliliklerde istikrarsızlık -Doğum oranlarında azalma -Farklı yaşlarda ve daha az sayıda çocuk -Hayatın büyük kısmı bağımlı çocuklarla yapılan aile içi etkinliklerden uzak yaşanır
-Kültürel faktörler	-Ortalama insan ömrü: emeklilik yaşından birkaç sene daha uzundur -Nicel ağırlıklı standart kitle-tüketiciliği	-Daha uzun ortalama insan ömrü: emeklilik yaşından 15-20 yıl daha uzundur -Tüketimde nitelik vurgusu
-Refah ve vatandaşlık	-Çocuk odaklı bireysellik -Ulus devletin merkeziliği -Evrenselci idealler ve hedefler	-“Hedonistik” bireysellik -Küreselleşmeye ve yerelliğe yönelik eğilimlerin ikisi de aynı anda mevcuttur -Parçalanma, özelleştirme ve ad hoc programlar

Tablo 3.9. Sosyal geçiş hipotezi: değişimin özellikleri¹⁹²

¹⁹² Mingione, E. (2013). İleri endüstriyel dünyada kentsel yoksulluk: kavramlar, analizler ve tartışmalar, Ö.Aytaç ve S.İlhan. (Editörler). Kentsel yoksulluğu yeniden düşünmek. Birinci Baskı. Ankara: Birleşik Yayınevi, 3-62

Yoksulluk derecesinin artmasıyla birlikte, sınıfsal ve toplumsal yarananma, umutsuzluk, geleceğe dönük endişe ve öfkelerde artışlar olmakta ve bu durum kentleri sadece asayiş sorunuyla karşı karşıya getirmenin ötesinde, ciddi sosyal/kültürel bütünleşme ve sınıflar arası kaynaşma imkânından uzaklaştırmaktadır.¹⁹³ Anlaşılacağı üzere kent yoksulluğu kente intibakın ve kentsel bütünleşmenin önünde çok büyük bir engel olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 3.10'da kentsel yoksulluğun nedenlerini ve sonuçlarını topluca ele alan bir çalışma yer almaktadır. Nedenleri ve sonuçları birlikte ele alındığında kent yoksulluğunun adeta bir şehrin ne kadar sağlıklı, yaşanabilir olduğunu ve ne kadar iyi yönetildiğini görmek bakımından kılavuz işlevi gördüğü sonucuna ulaşılabilmektedir.

Yetersizlik	Nedenler	Siyasal İçerikli Nedenler	Diğer etkiler
Gelir	-Temel mal ve hizmetleri alma gücünden yoksunluk -Geçici işler -Niteliksiz işgücü	-Ekonomik krizler -Eğitim, sağlık, altyapı ve ulaşım gibi sosyal ve fiziksel altyapının yetersizliği	-Barınma sorunları -Temel kamusal hizmetlerin sağlanamamasından dolayı sağlıksız ortamlarda yaşama -Eğitimsizlik -Sosyal sermayenin bozulması, şiddet eğilimleri ve suçluluk
Sağlık	-Sağlıksız yaşam koşulları -Konut ve sanayinin iç içeliği -Sel ve heyelan tehlikesiyle karşı karşıya bulunma -Bulaşıcı hastalıklar -Güvensiz çalışma koşulları	-Çevre sağlığının ihmal edilmesi -Katı atık ve su sorunlarının çözülmemesi -Yetersiz iş güvenliği -Sosyal güvenlik olanaklarındaki yetersizlik	-Eğitimsizlikten gelen sağlık sorunları -Geçim sıkıntısından ihmal edilen sağlık
Eğitim	-Okul sayısındaki yetersizlik -Okul masraflarının karşılanamaması	-Kamu kurumlarının yeterli altyapıyı sağlayamaması -Yeterli yatılı eğitim verilememesi -Eğitim kurumlarına ulaşım sorunları	-İş bulma sorunları -Okul çağındaki gençler için gerekli etkinliklerin sağlanamaması

¹⁹³ Aytaç, Ö. , a.g.m. , 139

Güvenlik	-Çoğunlukla imarsız konutlar söz konusu olduğu için evler asgari konut standartlarından yoksundurlar -Sosyal bölünme, şiddet ve suçluluk	-Arsa politikalarındaki yanlışlıklar -Yasal düzenlemelerin ruhsatlı yapılar için oldukça maliyetli ve zor süreçlerden oluşması -Güvenlik ağlarının oluşturulamaması dolayısıyla mekânsal kopuklukların oluşması	-Arsa düzenlemelerinin yetersiz olması sosyal kayıplara ve informel yapıların oluşmamasına neden olmaktadır -Güvenlik ve sağlık için artan maliyetler -Sosyal soyutlanma ve ailenin zarar görmesi -Rüşvet ve diğer yolsuzlukların yaygınlaşması ve kentsel hizmetlerin eksikliği
----------	---	---	---

Tablo 3.10. Kentsel yoksulluk: nedenleri ve sonuçları¹⁹⁴

Türkiye’de, 2009 yılında gerçekleştirilen “Kentleşme Şurası”nın “Kentsel Yoksulluk, Göç ve Sosyal Politikalar” başlıklı komisyon raporu Türkiye’deki kent yoksulluğunu oldukça ayrıntılı bir şekilde ele alan bir çalışmadır. Söz konusu çalışmada ilgili tarafların bir araya gelmesiyle kentsel yoksulluk sorunları ve çözüm stratejileri ortaya konmuştur. Bu çalışmada ortaya konan kentsel yoksulluk sorunları aşağıda topluca yer almaktadır.¹⁹⁵

- Gecekondu olgusuna müdahalede Kentsel Dönüşüm Projelerinin tek araç olarak uygulanması
- Kentsel Dönüşüm Projelerinin yoksulluğu arttıracak şekilde uygulanması
- Kentsel dönüşüm projelerinin yoksul kadınların dezavantajlarını arttırma (iş olanaklarına erişememe, yalnızlaşma) potansiyeli taşıması
- Sosyal dışlanma
- Ranta dayalı kentsel gelişmenin barınmayı erişilebilirlikten çıkarması
- Özürlülerin, kentsel hizmetlerden yararlanamaması
- Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve kadın yoksulluğunun yaygınlığı
- Evsizler ve evsizlik riski
- Yoksulluğun kalıcılaşması
- Yoksulluğun kuşaklar arasında aktarılması
- Kentsel kültüre uyum sorunu ve neden olduğu sosyal düzensizlikler

¹⁹⁴ Bkz. (<http://www.worldbank.org/html/fpd/urban/poverty/defining.html#multidimensional> 12.10.2002) akt. Çukurçayır, M.A. (2002). Kentler ve tutunamayanlar: Konya örneğinde kentsel yoksulluk. *8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 26.Kolokyumu Kitabı: Yoksulluk, Kent Yoksulluğu ve Planlama*. Ankara: Şehir Plancıları Odası, 6-8 Kasım 2002, 405-413

¹⁹⁵ Kentleşme Şurası, a.g.e. , 56-72

Söz konusu raporda belirtilen, kentsel yoksulluk sorunları başlığı altında dile getirilen temel sorunların çözülebilmesi için izlenecek stratejiler ise aşağıda verilmektedir:¹⁹⁶

- Gecekondu olgusunu iyileştirme amaçlı alternatiflerin oluşturulması.
- Alternatiflerin, belli istisnalar (örn. Afet riski) dışında, yerinden edilmeye yol açmayacak şekilde, yerinde ikamet ilkesi çerçevesinde uygulanması.
- Kentsel dönüşüm projelerinin uygulanmasından önce yerel halkın sosyo-ekonomik profilinin çıkartılması.
- Yerel halkın sosyo-fizikî mekân ihtiyaçlarının dikkate alınması.
- Yerel halkın proje geliştirme sürecine katılımının sağlanması.
- Kentsel dönüşüm nedeniyle yerinden edilen kesimlerin yeniden yerleşim sonrası izleme ve değerlendirme çalışmalarının yapılması.
- Yeniden yerleştirme projelerinde kentsel tarım uygulamaları için mekânların ayrılması.
- Yeniden yerleştirme projelerinde konut çevrelerinde iş olanaklarının getirilmesi.
- Kentsel dönüşüm projelerinde kadın deneyim ve bakış açısının göz önüne alınması.
- Ekonomik nedenlerden kaynaklanan dışlanmanın önlenmesi.
- Toplumsal nedenlerden kaynaklanan dışlanmanın önlenmesi.
- Siyasi nedenlerden kaynaklanan dışlanmanın önlenmesi.
- Ayrımcılığın önlenmesi.
- Barınma hakkının temel bir insan hakkı olarak kurumsallaştırılması.
- Kentsel yapılaşma ve altyapılarının toplumun her kesimine hizmet edecek şekilde düzenlenmesi.
- Özürlülerin istihdam, sağlık ve eğitim hizmetlerine erişiminin artırılması.
- Sağlık alanında gerekli tedbirlerin alınması.
- Kadın istihdamının artırılmasına yönelik çalışmalar yapılması.
- Eğitim alanında tedbirlerin alınması.
- Yoksul kadınların konumlarını iyileştirici çalışmalar yapılması.
- Evsizlik riskinin önleyici tedbirlerle azaltılması.
- Halihazırda evsiz olan kişilere yönelik olarak bütünsel/entegre iyileştirme (rehabilitasyon) programlarına öncelik verilmesi.
- Eğitim alanında tedbirler alınması.
- Sağlık alanında tedbirler alınması.
- Sosyal konut sağlanması ve kentsel altyapılarda iyileştirmeler yapılması.
- Yoksulların gelir elde etmesine yönelik tedbirler alınması.
- Kalıcı yoksulluk riski altındaki hanelerin gıda güvencesinin sağlanması.
- Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri başta olmak üzere kalıcı yoksulluğun en ağır olduğu bölgeler için farklı bir yaklaşım geliştirilmesi.
- Çocuk ve genç yoksulluğunun önlenmesi.
- Toplumun bütün kesimlerini içine alacak halk eğitim programları ve birlikte yaşamın gereklerine ilişkin geniş ölçekli bilgilendirme programları kapsamında halkın kent hayatı hakkında bilinçlendirilmesi.
- Yerel yönetimlerce, toplumsal yaşamın önceliklerine ağırlık veren sosyal içerikli çalışmaların dikkate alınması.

¹⁹⁶ Kentleşme Şurası, a.g.e. , 73-74

- Toplum içinde yaşamının ahlaki kuralları ve kentsel yaşam kültürü gibi programlara eğitim müfredatında yer verilmesi.
- Sosyal düzensizliklere ilişkin idari yaptırım konusundaki yasal düzenlemelerin uygulamaya geçirilmesi, bunları uygulayacak kamu görevlilerinin bilinçlendirilmesi ve güçlendirilmesi.
- Halkın kentsel hizmetlerden faydalanmasına yönelik bilinçlendirme çalışmalarının yapılması.

Yukarıda belirtilen çözüm stratejileri, yerel siyaset kurumlarının kamu kaynaklarını oldukça etkin bir şekilde kullanmasını zorunlu kıldığı gibi yerel demokrasinin benimsenmesini de gerektirmektedir. Bunun en önemli sebebi ise ilerleyen bölümde ele alınan neoliberal kentleşme anlayışının ve bu anlayış çerçevesinde şekillenen kentsel dönüşüm uygulamalarının kentsel yoksulluğun çözümüne katkı sağlamak noktasında mevcut haliyle yetersiz kalmasıdır.

3.4. Neoliberal Kentleşme ve Kentsel Dönüşüm

Kentsel yoksulluğun, genel yoksulluktan ayırıcı tarafı küresel ekonomik alanda meydana gelen dönüşümler sonucunda, daha önce yoksulluk sorunu olmayan kitlelerin yoksul hale gelmesi, bu yoksulluğun görece kalıcı bir durum arz etmesi ve bu özellikteki kitlelerin giderek toplumsal ve mekânsal süreçlerden dışlanmasıdır.¹⁹⁷

Yukarıdaki cümleden de anlaşılacağı üzere kent yoksulluğu kavramının ele alınmasında tüm dünyayı etkileyen ekonomik dönüşümlerin de ele alınması zaruridir. Bu noktada ise karşımıza neoliberalizm ideolojisi ve bu ideolojinin mekânla ilişkisini açıklayan neoliberal kentleşme anlayışı gelmektedir. Neoliberalizmin kökleri, 18. yüzyıl sonlarında ve 19. yüzyılda liberal siyasi iktisatçılarca serbest piyasanın ve bireysel özgürlüğün doğasına ilişkin olarak geliştirilen belirli bir anlayışa dayandırılır.¹⁹⁸ Bu noktada bir ahlak felsefecisi de olan Adam Smith'in görüşlerini ele almak gerekmektedir. Adam Smith, bugünkü örneklerinden çok daha farklı siyasi, toplumsal ve ekonomik

¹⁹⁷ Adıgüzel, Ş. (2013). Kentsel yoksullukla mücadelenin bir aracı olarak "sosyal belediyecilik" Antakya belediyesi sosyal belediyecilik uygulamaları., Y. Bulut, V.Eren, S.Karakaya ve A.Aydın (Editörler). *Kuramdan uygulamaya yerel yönetimler ve kentsel politikalar*, Birinci Baskı. Ankara. Pegem A Yayıncılık, 361-373

¹⁹⁸ Alcock, P., May, M., Rowlingson, K. (2011). *Sosyal politika kuramlar ve uygulamalar*. (Birinci Baskı). Ankara: Siyasal Kitabevi, 89

koşullarda yazmış olsa da, serbest piyasayı toplumun ana örgütleyici özelliği olarak gören ve piyasa etkinliklerine yapılacak devlet müdahalesinin doğası gereği tahrip edici olduğuna inanan siyaset felsefesinin kurucu figürü olarak görülmektedir.¹⁹⁹ Smith, piyasanın bireysel ve toplumsal refahı ve en önemlisi insan özgürlüğünü güvence altına alabileceğini savunur.²⁰⁰

19. yy'ın ilk çeyreğinden Birinci Dünya Savaşı'nın başına kadar geçen sürede, dönemin önde gelen ülkesi İngiltere'ydi ve altın-para sisteminin de baş kaynağı sıfatıyla yönettiği küresel serbestlik düzeni ise "liberalizm" olarak tanımlanıyordu.²⁰¹ Neoliberalizm, "kağıt para" Amerikan doları ile yeni liberalizmdir.²⁰²

Dünya siyasetindeki karşılığını Margaret Thatcher ve Ronald Reagan'ın başını çektiği uygulamalarla bulan neoliberalizm ideolojisinin önde gelen düşünürleri olarak Milton Friedman ve Friedrich August von Hayek gelmektedir. Neoliberalizm, devletlerin ne ekonomik büyüme yaratabildiklerini ne de sosyal refah sağlayabildiklerini ileri sürmektedir.²⁰³ Neoliberallere göre, kapsamlı kamu refah sistemleri, keskin bir biçimde zayıflatılarak bürokratik savurganlığa son verilmeli, vergilendirme azaltılmalı, mal ve hizmetlerin özel sektör tarafından sağlanması yoluyla daha fazla seçim olanağı sunulmalı, refah bağımlılığı azaltılmalıdır.²⁰⁴

Neoliberal ideoloji devletin müdahalesinden ve toplumsal kolektivitelerin eylemlerinden özgürleştirilmiş açık, rekabetçi ve "düzenlenmemiş" piyasaların sosyoekonomik kalkınma için en uygun mekanizma olduğu inancına dayanmaktadır.²⁰⁵ Neoliberal anlayış, devletin gücünü özel sektöre aktaran uygulamaları içeren bir anlayıştır.

Neoliberal teoride devletin rolü uygun bir kurumsal altyapıyı yaratmak ve

¹⁹⁹ Alcock, P., May, M., Rowlingson, K. , a.g.e. , 89

²⁰⁰ Alcock, P., May, M., Rowlingson, K. , a.g.e. , 89

²⁰¹ Kazgan, G. (2016). *Liberalizmden neoliberalizme neoliberalizmin getirisi ve götürüsü*. (Birinci Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi, 22

²⁰² Kazgan, G., a.g.e. ,22

²⁰³ Alkin, E., Alpay, Y. (2014). *Her şey ekonomi değil*. (Birinci Baskı). İstanbul: Goa Yayıncılık, 23

²⁰⁴ Alcock, P., May, M., Rowlingson, K. , a.g.e. , 87

²⁰⁵ Theodore, N., Jamie, P., Neil, B. (2012), "Neoliberal Kentçilik: Kentler ve Piyasaların Egemenliği", *İdealkent Kent Araştırmaları Dergisi*, 0(7), 21-37.

korumaktır.²⁰⁶ Neoliberalizmin ilk yükseliş döneminde, kentler hem büyük ekonomik altüst oluşların, hem de, özellikle toplumsal yeniden üretim alanında, sosyo-politik mücadelelerin alevlenme noktası haline gelmişlerdir.²⁰⁷ Kentler, yaşayan kurumsal bir rejim olarak neoliberalizmin yeniden üretiminde kuluçka makineleri ve doğurgan düğüm noktaları haline gelmiştir.²⁰⁸ Günümüzde neoliberal politikaların benimsendiği yerlerde devletlerin kentlere giderek artan ilgisi; kentleri ekonomik, siyasal ve sosyal amaçlarını gerçekleştirebilmeleri için bir araç olarak görmelerinden kaynaklanmaktadır.²⁰⁹ Kapitalizm artık değer dolaşımına dayanır.²¹⁰ Kentin bu süreçte oynadığı rol, kente yoğunlaşmış ve artık-değerin dağıtımını yöneltten toplumsal, teknolojik ve kurumsal olanaklara bağlıdır.²¹¹

Türkiye’de neoliberal kentleşmenin gerçekleştirilmesini sağlayan kurumsal yapı olarak Toplu Konut İdaresi (TOKİ) faaliyet göstermektedir. Kurulduğu yıllarda kuruluş amacına uygun faaliyet göstermekle birlikte kuruluş amacından uzaklaşan TOKİ, 2001 yılında Emlak Bankası’nın kapatılması sebebiyle fiilen işlevsiz hale gelmekle birlikte, 2003 yılında AKP iktidarının geniş yasal yetkilerle donatıp oldukça büyük bir hazine arsa portföyüne sahip olan bir merkezi kurum haline getirilmesi sonucunda, Türkiye konut sektörüne yön verecek finansal güce sahip olmuştur.²¹²

Kent yoksulluğunun neoliberal kentleşme ile kesiştiği noktada karşımıza kentsel dönüşüm uygulamaları çıkmaktadır. Kentsel dönüşüm uygulamaları kent yoksulluğundan beslendiği gibi, kent yoksulluğunu da beslemektedir. Neoliberal kentleşme kendisini kentlerde yeniden üretmek için yoksulluğa ihtiyaç duymakta ve bu yoksulluğu da sürekli yeniden üretebilmek için stratejiler geliştirmektedir.²¹³

²⁰⁶ Alkin, E., Alpay, Y. , a.g.e. , 23

²⁰⁷ Theodore, N., Jamie, P., Neil, B. , a.g.m. , 30

²⁰⁸ Theodore, N., Jamie, P., Neil, B. , a.g.m. , 31

²⁰⁹ Bahçeci, H. İ. (2017), Neoliberalizmin kentsel mekândaki tezahürü olarak kentsel dönüşüm, *Journal of International Management, Educational and Economics Perspectives*, 5(1), 36–47

²¹⁰ Harvey, D. (2016). *Sosyal adalet ve şehir*. (Beşinci Baskı). İstanbul: Metis Yayınları, 212

²¹¹ Harvey, D., a.g.e. , 212

²¹²Ayrıntılı bilgi için bkz. Deneç, E. A. “Türkiye Kentlerinin Mekânsal Üretiminde TOKİ Etkisi” (<http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=392&RecID=3443>) erişim tarihi: (15.08.2019)

²¹³ Üçoğlu, M. (2015), Neoliberalizm kent alanlarında neden yoksulluğa ihtiyaç duymaktadır?, *İdealkent Kent Araştırmaları Dergisi*, 0(16), 34-49

Sosyo-ekonomik ve mekânsal hareketliliği engellenmiş yoksul kesimlerin ödeyebilecekleri konut imkânları gittikçe daralmakta ve düşük kirali, düşük nitelikli konut bölgelerinde yoğunlaşma artmaktadır.²¹⁴ Merkezde uygulanan soylulaştırma uygulamaları da yoksulları yerinden ederek bu sonuca hizmet etmektedir.²¹⁵ Küresel kentlerde bu insanlar, özellikle de yeni konut projeleri ve soylulaştırma girişimleriyle dışlanmaktadır, ancak gittikleri yerlerde rant değerini düşürerek bu mekanları da soylulaştırmaya açık hale getirmektedir.²¹⁶ Aşağıdaki Tablo 3.11 incelendiğinde söz konusu alanların kentsel dönüşüm uygulamaları için neden bu kadar önemli olduğu hakkında fikir edinmemizi sağlayacaktır. Bu alanlar herşeyden önce hukuki açıdan ilgili kamu kurumlarının yasal düzenlemeler vasıtasıyla değişiklik yapmasına fırsat vermektedir. Bir diğer önemli husus ise bu alanların arsa üretilmesi noktasında rezerv olarak işlev görmesi, dolayısıyla spekülasyon sebebiyle rant sağlama kaynağı olarak görülmesinde yatmaktadır.

A.Metropol Merkezi

1.Formel konutlar

- (a) ucuz kiralıklar
 - (i)kiralık köhne evler
 - (ii)yoksullar için inşa edilmiş kiralık evler
- (b) toplu konutlar
- (c) yatakhaneler, pansiyon odaları vs.

2.Enformel konutlar

- (a) gecekondular
 - (i)ruhsatlı gecekondular
 - (ii)ruhsatsız gecekondular
- (b) kaldırım sakinleri

B.Metropol Çevresi

1.Formel konutlar

- (a) şahsa ait kiralıklar
- (b) toplu konutlar

2.Enformel konutlar

- (a) ifrazlı arsa üzerine inşa edilmiş şahsa ait konutlar
 - (i)mal sahibinin oturduğu konutlar
 - (ii)kiralık konutlar
- (c) gecekondular
 - (3) ruhsatlı gecekondular (yer ve hizmet ruhsatı dâhil)
 - (ii)ruhsatsız gecekondular

3.Mülteci Kampları

Tablo 3.11. Kenar mahalle tipolojisi²¹⁷

²¹⁴ Duman, B., Coşkun, İ. (2015). Kentsel dönüşüm: temel meseleler üzerine. , B. Duman ve İ. Coşkun (Editörler). *Neden nasıl ve kim için kentsel dönüşüm*, Birinci Baskı. İstanbul: Litera Yayıncılık, 41-42

²¹⁵ Duman, B., Coşkun, İ., a.g.m. , 42

²¹⁶ Üçoğlu, M., a.g.m. , 48

²¹⁷ Davis. M. (2016). *Gecekondular gezegeni*. (Üçüncü Baskı). İstanbul: Metis Yayınları, 47

Kentsel müdahale alanları çöküntüleşme sürecinin görülebilir olduğu ancak bu görülebilirlik yanı sıra nüfusunun sosyal ve ekonomik alanlarda toplumsal uyum süreçleri içerisinde kabul edilebilirliğinin azaldığı, toplum tarafından zararlı görüldüğü, sosyal hastalıkların kaynağı olarak görülen gecekondu alanlarıdır.²¹⁸ Kentsel gelişmeyle birlikte artan merkezi konumları nedeniyle en yüksek ranta sahip gecekondu alanları, sağlıksız yaşam koşulları ve yoksul nüfusunun suç potansiyeli ile dönüşümün toplum gözünde kabul edilebilirliğini artırırken, alanın soylulaştırılması neredeyse bir gereklilik olarak görülmektedir.²¹⁹

Soylulaştırma (gentrification) kavramı, “dökülmekte olan ve normalde şehir içinde bulunan konutların, fiziksel bir yenilenmeyi, düşük statülü ev sakinlerinin yerlerinden edilip, onların yerini yüksek gelir gruplarındaki insanların almasını ve (sıklıkla) kiralık kullanımdan mülk sahiplerinin oturmasını kapsayacak şekilde iyileştirilmesi”²²⁰ olarak tanımlanmaktadır. Soylulaştırma, daha doğru bir ifadeyle mutenalaştırma kentlerin eski mekânlarındaki yerleşik yoksulları kentten koparıp kent dışına itmektir.²²¹

1990 sonrası kent merkezlerinde gündeme gelen soylulaştırma sanayisizleşmenin ekonomi politikasının sonucu olarak gündeme gelen ve kent toprağında yaşanan ekonomik değer artışının sınıfsal tahliyeye dönüşmesi ile yeni bir kentsel yeniden yapılanmanın parçası olmuştur.²²² Gerilemiş eski kent içi alanlarının yoksul ve marjinal gruplardan “kurtarılması” biçiminde destek gören soylulaştırma, var olan sorunlara yönelik bir politika önerisinden yoksun oluşu ile aslında marjinalleşmeyi arttıran bir etkiye sahiptir.²²³

²¹⁸ Güney, Ö. (2012), Türkiye’de kentsel dönüşüm uygulamaları: neo-liberal kent politikaları, yeni kentsel aktörler ve gecekondu alanları, *İdealkent Kent Araştırmaları Dergisi*, 0(7), 64-83

²¹⁹ Güney, Ö., a.g.m. , 67

²²⁰ Marshall, G. (1999). *Sosyoloji sözlüğü*. (Birinci Baskı). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 265

²²¹ Görmez, K., Altınışik, H.U., Bahçeci, H.I. , a.g.m. , 360

²²² Şen, B. (2011). Kentsel mekânda üçlü ittifak: sanayisizleşme, soylulaştırma, yeni orta sınıf. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 0(44), 1-21

²²³ Şen, B. (2016). Soylulaştırma: kentsel mekanda yeni bir ayrışma biçimi., H.Kurtuluş (Editör). *İstanbul’da kentsel ayrışma*, İkinci Baskı. İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 127-160

Kentsel dönüşüm uygulamaları ile küresel kent olabilmek adına, kent ve mekânlar birbirleriyle rekabet halinde yeni iş, konut ve “yaşam alanları” inşa edilmektedir.²²⁴ Bu uygulamalarla bir yandan sermayeye yeni açılımlar sağlanırken öte yandan da kentin imajını zedelediği, kente olumsuz etki yarattığı düşünülen mekânların temizlenmesi ile küresel kent yaratma ve sermaye çekme yarışında “rekabet avantajı” elde edildiği düşünülmektedir.²²⁵ Bu yerinden etme stratejileri, sermayeyi çekme odaklı kent yöneticilerinin en önemli aracı olan kentsel dönüşümün, özünde soylulaştırmayı da barındırdığını göstermektedir.²²⁶

Aslında Türkiye’de kentsel dönüşümün tüm biçimleri bir biçimde soylulaştırmaya doğru gitmektedir.²²⁷ Merkezi devletin ve belediyelerin kentsel dönüşüm uygulamalarında toplum yararı gözetmemesi ve yerel halkın ihtiyaçlarına cevap verme kaygısının olmaması ve neticede TOKİ tarafından tek düze ve kar amaçlı uygulamalara ağırlık verilmesi bunun en önemli sebeplerindendir.²²⁸

Kentsel dönüşüm; farklı nedenlerden ötürü zamanla eskimiş, yıpranmış, kimi durumlarda terk edilmiş, vazgeçilmiş ya da imar mevzuatına aykırı yapılaşmalar sonucu ortaya çıkan kimliksiz, standart dışı ve niteliksiz yerleşim alanlarının günün sosyoekonomik ve fiziksel koşulları göz önünde tutularak değiştirilmesi, dönüştürülmesi, ıslah edilmesi ve yeniden canlandırılarak kente kazandırılması olarak ifade edilebilir.²²⁹ TOKİ’nin girişimi ve desteği ile kentlerde daha iyi barınma koşulları sağlamak ve doğal afet risklerini bertaraf etmek amacıyla, kentlerin ve kent merkezlerinin tümünü ya da bir bölümünü, günün değişen koşullarına daha iyi yanıt verebilecek bir duruma getirmek, ekonomik ve yapısal özellikleri iyileştirilmesine olanak vermeyecek ölçüde kötüleştirmiş olan yoksul konutların yıkılması ve bunların oluşturduğu kent bölümlerinin yeni bir planlama düzeni içinde sağlıklı yapılaşması için yerel yönetimlerle iş birliği yapmak

²²⁴ Ergun, C., Tümtaş, S.M. (2016). Küreselleşme ve kentlere etkileri, SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 0(37), 135-150

²²⁵ Ergun, C., Tümtaş, S.M., a.g.m. , 146

²²⁶ Ergun, C., Tümtaş, S.M., a.g.m. ,146

²²⁷ Bahçeci, H. I., Görmez, K. (2018). Türkiye’nin kentsel dönüşüm pratiği., A. Mengi ve D. İşçioğlu (Editörler). *Kentsel politikalar*, Birinci Baskı. Ankara: Palme Yayıncılık, 105-121

²²⁸ Bahçeci, H. I., Görmez, K. , a.g.m. , 112

²²⁹ Bayraktar, E. (2009). Kentsel dönüşüm uygulamalarının sosyal politikalara etkisi, MÜSİAD Çerçeve Dergisi, 0(49), 16-22

gecekondu dönüşüm projelerindeki temel amaçtır.²³⁰ Başka bir görüşe göre ise amaç; “dönüşümü sağlanacak alanda yaşayan nüfusun problemlerine çözüm bulmak ya da bu alanı ıslah etmek değil, kentsel arazi rantını en iyi şekilde kullanarak bundan pay almak”²³¹tır.

Türkiye’de uygulanan kentsel dönüşüm projelerinin sosyolojik sonuçlarından birisi, yerinden edilme durumuyla karşı karşıya kalınmasıdır.²³² Yerinden edilme, kentsel dönüşüm projeleriyle bir yerde yaşayanların başka bir yere zorunlu olarak göçmesini ifade etmektedir.²³³ Yerinden edilme sonucunda, sosyal yapı bozulmakta, bir bölgede yaşayanlar başka bir yere savrulmakta ve parçalanmaktadır.²³⁴ Mevcut uygulamalara bakıldığında genellikle fiziksel çevrenin dönüştürülmesine odaklanıldığı ve toplumsal alanın ciddi bir biçimde ihmal edildiği görülmektedir.²³⁵

Yıllardır kendi haline bırakılmış gecekondular bu süreç içinde belediyelerin müdahale alanları haline gelmiş; belediyeler TOKİ ile kurdukları işbirliği ile ‘kentsel dönüşüm projeleri’ni (KDP) uygulamaya başlamışlardır.²³⁶ KDP’ler ile gecekonduların yıkılarak, gecekonduda yaşayanların çok katlı bloklardan oluşan TOKİ sitelerine yerleştirme pratikleri yaygın bir hal almıştır.²³⁷

Küresel kapitalizme hazırlanan kentsel mekânların iyileştirilmesi ile ilgili yatırımlar merkezi devlet eliyle gerçekleştirilirken, kullanılan kaynaklar ağırlıklı olarak toplumun cebinden çıkmakta, ortaya çıkan ranttan kent halkının faydalanamaması da ayrı bir sorun olarak önümüzde durmaktadır.²³⁸ Soylulaştırılan alanlarda kentsel hizmetlerin

²³⁰ Bayraktar, E. , a.g.m. , 22

²³¹ Güney, Ö. , a.g.m. , 75

²³² Kömürcüoğlu, M. (2016). Göç ve kentleşme: gecekondu kentsel dönüşümü., L. Sunar (Editör). *Türkiye’de toplumsal değişim*, Üçüncü Baskı. Ankara: Nobel Yayınları, 89-124

²³³ Kömürcüoğlu, M., a.g.m. , 114

²³⁴ Kömürcüoğlu, M., a.g.m. , 114

²³⁵ Türkün, A. (2015). Kentsel dönüşümü yeniden düşünmek: mevcut uygulamalar ve hâkim söylem üzerinden bir değerlendirme. , B. Duman ve İ. Coşkun (Editörler). *Neden nasıl ve kim için kentsel dönüşüm*, Birinci Baskı. İstanbul: Litera Yayıncılık, 285-332

²³⁶ Erman, T. (2012). Yıkılan gecekondular, yapılan TOKİ toplu konut projeleri: kent yoksulunun yeni yaşam çevresi olarak Karacaören-TOKİ sitesi, *İdealkent Kent Araştırmaları Dergisi*, 0(7), 38-63.

²³⁷ Erman, T., a.g.m. , 40

²³⁸ Görmez, K., Altınışik, H.U., Bahçeci, H.I. , a.g.m. , 359

iyileştirilmesi ve yenileştirilmesi sonucu ortaya çıkan dışsallıklardan sadece belli bir kesimin faydalanmış olmakta ve toplumsal eşitsizlik artmaktadır.²³⁹

Neoliberal kentleşme anlayışını ele alma noktasında önemli bir husus ise kentsel dönüşüm uygulamalarının gerçekleştirilmesi sürecinde devletin nasıl konumlandığına yöneliktir. Sermayenin kent planlamaya ilişkin belirli bir talebi (arazi kullanım değişiklikleri, yoğunluk artışları vb.) devlet tarafından çeşitli mekanizmalar aracılığıyla (plan değişiklikleri, yasa değişiklikleri vb.) “yasal” statüye kavuşturulurken; çalışan sınıfların örgütlü talepleri (kentsel müştereklerin korunması, meydanların eylemlere açılması vb.) “yasadışı” olarak konumlandırılarak enformel alana hapsedilmektedir.²⁴⁰ Planlamanın bütünselliği, üst ölçek-alt ölçek ilişkisi gibi kent planlamanın özünü tanımlayan kriterler ise sermayenin belirleyiciliği karşısında geçersiz kalmaktadır.²⁴¹

Türkiye'nin yeni neo-liberal kentleşme aracı kentsel dönüşüm, kentsel rant piyasasının en yüksek faydayı tanımladığı konut alanlarına ve özellikle gecekondularına yönelmekte ve kentlerin en cazip alanlarında (merkezi alanlar, gelişme koridorları, vb.) rantın yeniden kazanılması ve alt-gelir grubu konut kullanımının yoğunlaştığı kentsel çöküntü/gecekondularında üst-gelir grubu konut alanlarının meydana getirilmesi için kullanılmaktadır.²⁴²

Kentsel dönüşüme mevcut uygulamalar neticesinde ortaya çıkan problemler üzerinden de bakmak bu kavramın önemini ve etkisini anlamak bakımından kılavuz işlevi görebilecektir. Kentsel dönüşümün oluşturduğu sorunlar toplumsal, planlama ve mimari, ekonomik, idari, çevresel sorunlar gibi çeşitli başlıklar altında maddeler halinde şu şekilde özetlenebilir:²⁴³

²³⁹ Şen, B., a.g.m. , 156

²⁴⁰ Bayırbağ, M.K., Penbecioğlu, M. (2015). Büyük ölçekli projeler ve neoliberal şehirciliğin karşılaştırmalı siyaseti: Türkiye metropoliten kentlerinden örnekler. , B. Duman ve İ. Coşkun (Editörler). *Neden nasıl ve kim için kentsel dönüşüm*, Birinci Baskı. İstanbul: Litera Yayıncılık, 333-356

²⁴¹ Güney, Ö. , a.g.m. , 69

²⁴² Güney, Ö. , a.g.m. , 70

²⁴³ Kömürcüoğlu, M., a.g.m. , 115-117

Toplumsal Sorunlar:

- Teknik ve ekonomik zorunlulukların dayatması altında toplumsal sorunların arka plana atılması,
- Mevcut toplumsal yaşamın desteklenmemesi ve yaşayan sosyal değerlerin gerilemesi,
- Komşuluk ilişkilerinin yeni yaşam alanlarında çözülmesi,
- Mahalle ölçeğinin korunmaması, daha çok siteleşmeye önem verilmesi,
- Toplu konut yaşam tarzının zorunlu kıldığı bir modernleşmeye mecbur edilmesi,
- Sosyal ayrışmaya sebep olması, özellikle farklı gelir grupları arasındaki mekansal ayrımların artması,
- Soylulaşmaya neden olarak insanların mevcut yerleşim yerlerinden uzaklaşmaya mecbur kılınması,
- Özellikle alışveriş merkezleri ile postmodern tüketim kültürüne tabi olunması,
- Kentlerin özgün yapısının terk edilerek, turistik bir hal alması,
- Kentsel hafızada önemli yeri olan yapıların yıkılarak kentsel kimliğe darbe vurulması

Planlama ve Mimari Sorunları:

- Meselenin daha çok olabildiğince konut üretme noktasında düğümlemesi,
- Estetik kaygıların ve mimari kimliğin arka plana atılması, yeni yapıların soğuk ve kimliksiz bir görünüm arz etmesi,
- Toplu konutların ve sitelerin en uygun çözüm olduğu noktasında ısraredilmesi,
- Ucuz ve sağlam konutlar yapma hedefi ile minimum standartların belirlenmesi,
- Yapılan planlarda parçacı planlama anlayışının hâkim olması,
- Kamusal alanların yetersiz olması

Ekonomik Sorunlar:

- En önemli hedeflerinden birisinin büyük sermaye sahiplerine kar kazandırma isteği olması ve ekonomik kalkınmanın ancak bu şekilde sağlanacağına dönük bir inancın olması,
- Rant yaratma amacı doğrultusunda hukuksuz ya da hukukun arkasından dolanan uygulamalara göz yumulması,
- Özellikle yoksul kesimlerin refahı ve genel olarak sürdürülebilir bir kalkınma hedefi doğrultusunda soru işaretlerine sahip olması,
- Gayrimenkul piyasasındaki kırılmalar sebebiyle her an bir krize neden olabilme ihtimalinin bulunması,
- Neoliberal küreselleşmenin bütün ön kabullerinin sorgulanmadan benimsenmesi,
- Yeteri kadar yabancı sermaye çekilemeyince ara çözümlerle (yabancılara toprak satışı konusunda müteakabiliyet şartının kaldırılması gibi) sorunun aşılmaya çalışılması,
- Daha çok mülk sahipleri için avantajlı olması, kiracıların sorunlarının arka plana atılması,
- Gerçek anlamıyla özgün bir ekonomik modele sahip olmaması, daha çok emsal artışları ile konut yapımının desteklenmeye çalışılması,

İdari Sorunlar:

- TOKİ ve büyükşehir belediyelerinin sistem içinde güçlü yapılar olarak ortaya çıkmaları, ilçe belediyeleri ile mahallelerin güçsüz bırakılması, böylece hizmette yerellik kuralına riayet edilmemesi,
- Yetersiz ve eksik bir yönetim anlayışına sahip olması, halkın katılımının çoğu zaman bir prosedür olarak kalması,
- Kararların daha çok üst siyasi mekanizmalar tarafından alınması, halkın temel kararlar zaten alındıktan sonra süreçlere dâhil edilmesi,
- Sivil toplum örgütleri ve özellikle meslek odalarıyla sağlıklı ilişkiler kurulamaması

Çevresel Sorunlar:

- Çevresel değerlerin genel olarak arka plana atılması,
- Büyük projeler (köprü, havalimanı vs) ile orman varlıklarının yok edilmesi,
- Kent çevresindeki boş arazilerin yeşil alan üretimi gözetilmeden konut yapmaya ayrılması,
- Çevrecilik anlayışının daha çok peyzaj üretme olarak gerçekleşmesi,
- Sürdürülebilir kalkınma anlayışından ziyade limitsiz kalkınma anlayışının hâkim olması

Yukarıda yer alan kentsel dönüşüm sorunları ele alındığında kent yoksulluğunu anlamak ve çözüm üretebilmek noktasında hayati bir işleve sahip olduğu sonucuna varılabilmektedir. Bunun sebebi mevcut haliyle neoliberal kentleşme aracı kentsel dönüşüm uygulamalarının kent yoksulluğuna yerel siyaset vasıtasıyla çözüm bulunmasının önünü kesmesinden hatta yerel siyaseti gereksiz kılacak kadar tepeden inme bir yaklaşımla uygulanmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 3.12’de neoliberal kentleşmenin tüm unsurlarıyla toplu bir değerlendirmesi yer almaktadır. Tablo 3.12 incelendiğinde görüleceği üzere, neoliberalizmin kentleri kendi çıkarları doğrultusunda biçimlendirdiği ve bunu yaparken merkezi-yerel siyaset ilişkisini de yeniden tanımladığı sonucuna varılmaktadır.

Neoliberal Kentleşmenin Mekanizmaları	“Yıkım” Uğrağı	“Yaratma Uğrağı”
Devlet yapıları arasındaki ilişkilerin yeniden ayarlanması	-Merkezi devletin belediye hizmetlerine sağladığı yeniden dağıtımçı destek sistemlerinin yıkılması	-Görevlerin ve sorumlulukların belediyelere aktarılması -Yerel girişimciliği ödüllendirmek ve yerel büyümeyi harekete geçirmek üzere yeni teşvik mekanizmalarının yaratılması
Yerel devletin kurumsal altyapısının yeniden tanımlanması	-Bürokratikleşmiş hiyerarşik yerel kamu yönetim biçimlerinin parçalanması -Yerel demokratik hesap verebilirliğin geleneksel kanallarına saldırı	-Kamu-özel ortaklıklarına ve “yeni kamu yönetimi” anlayışına bağlı yeni ağ temelli yerel yönetim biçimlerinin devreye sokulması -Seçkin iş dünyası çıkarlarının yerel kalkınmaya dahil edilmesi
Kentsel konut piyasalarının yeniden yapılandırılması	-Kamu konutlarının ve diğer düşük kiralı sosyal konutların kaldırılması -Kira kontrollerinin ve proje temelli sübvansiyonların kaldırılması	-Kent merkezi emlak piyasalarında spekülasyon yatırımları için yeni fırsatlar yaratma -Düşük gelirli hitap eden kentsel konut piyasalarında kira fiyatlarının piyasaya göre düzenlemeye ve kiracı-senetlerinin uygulanmaya başlanması
Yapılı çevrenin ve kentsel formun dönüştürülmesi	-Kamusal alanların ortadan kaldırılması ve/veya artan oranda gözetim altına alınması -İşçi sınıfı mahallelerinin spekülasyon yapılaşmaya yer açmak üzere tahribi -Topluluk-temelli planlama girişimlerinden vazgeçme	-Seçkinlerin tüketimi için özelleştirilmiş mekânların yaratılması -Sermaye yatırımlarını çekmek ve yerel arsa kullanım örüntülerini yeniden şekillendirmek için devasa projelerin inşası -Güvenlikli sitelerin, kentsel kapalı alanların ve diğer arındırılmış toplumsal yeniden üretim mekânlarının yaratılması -Soylulaştırmanın sınırlarının genişletilmesi ve sosyo-mekânsal kutuplaşmanın yoğunlaşması -En önemli arsa kullanım planlama kararlarında “en

Bölgesel kalkınma stratejilerinin yeniden yapılandırılması	<ul style="list-style-type: none"> -Telafl edici bölgesel politikaları azaltma -Yerel ve bölgesel ekonomileri artan oranda küresel rekabetçi güçlere açma -Ulusal mekân ekonomilerinin parçalı bölgesel sistemlere ayrışması 	<p>yüksek ve en iyi kullanım” prensibine bağı olma</p> <ul style="list-style-type: none"> -Kentsel bölgelerde serbest ticaret alanlarının, girişim alanlarının ve diğler “deregüle edilmiş” mekânların yaratılması -Yeni kalkınma alanlarının, teknokentlerin ve diğler “yeni endüstriyel mekânların” yaratılması -Ekonomik kapasiteleri ve altyapı yatırımlarını “küresel bağlantıları olan” sermaye gruplarına yönlendirmek amacıyla yeni “küyerel” (glocal) stratejilerin seferber edilmesi
--	---	---

Tablo 3.12. Neoliberal kentleşmenin yıkıcı ve yaratıcı uğrakları²⁴⁴

²⁴⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Theodore, N., Jamie, P., Neil, B. , a.g.m. , 34-35

4. TÜRKİYE’DE YEREL SİYASET-KENT YOKSULLUĞU İLİŞKİSİ VE SOSYAL BELEDİYECİLİK

4.1. Sosyal Belediyecilik Kavramı

Sosyal belediyecilik kavramını tanımlayabilmek ve sağlıklı bir şekilde değerlendirebilmek için öncelikle iki kavramın tanımına bakmak gerekmektedir. Bu iki kavram ise “sosyal devlet” ve “sosyal politika” kavramlarıdır. Modern sosyal devlet, fertleri çalışma ve sosyal hayatta yalnız bırakmayan, sosyal (insani) gelişmeyi sürekli kılmak amacıyla gerektiğinde ekonomik ve sosyal hayata müdahale eden devlettir.²⁴⁵ Başka bir deyişle sosyal devlet, sosyal adaleti gerçekleştirmeyi amaç edinmiş ve bu amacı gerçekleştirmek için sosyal politika enstrümanlarını akılcı bir şekilde kullanan devlettir.

Literatürde oldukça fazla sayıda ve farklı ölçeklerde tanımı yapılan sosyal politika kavramı “kapitalist üretim sistemini benimsemiş toplumlarda üretimle yaratılan katma değerlerin çeşitli toplum kesimleri arasında adaletli bir şekilde dağılımını sağlayacak politikalar”²⁴⁶ şeklinde tanımlanabilir.

Türkiye’nin yönetim yapısının merkezi yönetim ve yerinden yönetim olmak üzere iki başlıkta yapılandığı hususu bilinen bir gerçek olup, bu yapılanmanın bir sonucu olarak sosyal devlet ilkesinin gerçekleştirilmesi amacıyla ortaya konan sosyal politikaların da merkezi ve yerel ölçekte ele alınması gerekmektedir. Merkezi sosyal politikalar, ülke genelinde makro politikalar (istihdam, mali yapı, sosyal güvenlik, eğitim vb.) ve bunların uygulanmasına dönük planlama ve koordinasyonlardan oluşmaktadır.²⁴⁷ Yerel sosyal politikalar ise yerel ölçekte sosyal sorunlar ve bunlara yönelik mikro politika uygulamalarından meydana gelmektedir.²⁴⁸

²⁴⁵ Seyyar, A. , Demir, O. (2008). *Katılımcılık ve kalkınma ekseninde yerel sosyal politikalar*. (Birinci Baskı). İstanbul: Kam Yayınları, 156

²⁴⁶ Serdar, A. B. (2018). Sosyal politika kavramı, tarihsel gelişimi ve Türkiye’de sosyal politika, A. Tokol ve Y. Alper (Editörler). *Sosyal politika*, Dokuzuncu Baskı. Bursa: Dora Yayıncılık, 1-78

²⁴⁷ Seyyar, A. , Demir, O. , a.g.e. , 158

²⁴⁸ Seyyar, A. , Demir, O. , a.g.e. , 158

Yerel sosyal politika, mahalli düzeyde, yöre sakinlerinin ve STK'lerin beceri ve kaynaklarından yararlanılarak, sosyal hayatın ve gücünün, yerel ekonomik ve sosyal gelişmeyle desteklenmesini öngören sosyal politikalar.²⁴⁹ Sosyal politikaları yerel düzeyde başarı ile uygulayan belediyeler, sosyal devlet anlayışının yerel yansıması olarak "Sosyal Belediye" ismini almaya hak kazanmaktadırlar.²⁵⁰ Sosyal belediyeçilik, ulus devletin tüm toplumsal kesimleri ve bireyleri homojenleştirici ve kâğıt üstünde de olsa eşitleyici politikalarının gerçekleşme ihtimalinin ve imkânlarının ortadan kalkması ile en azından toplumun yoksul kesimlerine dönük kısa, orta ve uzun vadeli politikalar üretmede belediyelerin aktif roller üstlenmesidir.²⁵¹

Dar anlamda sosyal belediyeçilik, dar gelirli, yoksul, muhtaç, kimsesiz, özürlü ve yaşlı kesimlere mal ve hizmet olarak yardım etmektir.²⁵² Geniş anlamda sosyal belediyeçilik ise, bu mal ve hizmet yardımlarını da aşan, toplumsal alanda daha geniş bir yelpazeyi oluşturan eğitimden sağlığa, gençlikten spora, kent kimliğini oluşturmaktan belediye-halk bütünleşmesine kadar, kent hayatının bütününe kapsamaya yönelik sosyal işlevleri içinde barındıran bir kavramdır.²⁵³ Eryılmaz'ın geniş anlamdaki sosyal belediyeçilik tanımı, yerel siyasetin kente intibakı ve kentsel bütünleşmeyi gerçekleştirme hususunda sosyal belediyeçiliğin ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Tanımlardan da anlaşılacağı üzere, sosyal belediyeçilik özünde sosyal devlet ilkesinin yerelde karşılık bulması ve sosyal adaletin sağlanarak devlet otoritesinin el üstünde tutulması neticesinde merkezi yönetimin daha etkin bir şekilde çalışmasını sağlayan bir anlayışa sahiptir. Bunun en önemli sebebi ise vatandaşların günlük hayatta karşılaştığı sıkıntıların büyük çoğunluğunun yerel düzlemde olması ve bu problemlerin insanların yaşamına etki etmesi bakımından oldukça ön planda yer almasıdır.

²⁴⁹ Seyyar, A. , Demir, O. , a.g.e. , 156-157

²⁵⁰ Seyyar, A. , Demir, O. , a.g.e. , 157

²⁵¹ Kesgin, B. (2012). Kentsel yoksulluğa yönelik yerinden ve yerel müdahale: sosyal belediyeçilik, SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 0(26), 169-180

²⁵² Eryılmaz, B. (2010). Sosyal belediyeçiliğin teorik ve normatif temelleri, AKP Genel Merkez Yerel Yönetimler Başkanlığı I. Yerel Yönetimler Sempozyumu "Sosyal Belediyeçilik" Kitabı, Ankara 27-28-29 Mart 2010, 84-88

²⁵³ Eryılmaz, B., a.g.m. , 85

Akdoğan, sosyal belediyecilik kavramını ele aldığı makalesinde sosyal belediyeciliğin işlevlerini dört ana başlıkta ele almış olup bunları şöyle sıralamaktadır:²⁵⁴

- **Sosyalleştirme, sosyal kontrol ve rehabilitasyon:** Sosyalleşme, toplumun bir parçası haline gelme; kişinin aile, okul, mesleki örgütler gibi içinde yer aldığı toplumsal kurumların ve genelde yaşadığı kültürel ortamın kendisinden beklediği şekilde davranmayı ve diğer bireylerle uyum içinde yaşamayı öğrenme sürecidir. Bireylerin devletin Sosyalleştirme ağının dışında kalmaları birçok soruna sebep olabilmektedir. Belediyeler bu çerçevede bir nevi sosyal eğitim işlevi sunmaktadırlar.
- **Mobilize etme, yönlendirme, kılavuzluk ve rehberlik etme:** Toplumsal kesimlere yönelik olarak danışmanlık hizmeti verme, onları belli gün ve olaylarda yönlendirme, halka sorunlarını nasıl ve hangi kurumlarla çözebilecekleri konusunda yardımcı olma gibi işlevler belediyelerce yürütülebilmektedir.
- **Yardım etme, gözetme:** Yerel yönetimler, beldelerindeki fakir ve muhtaç vatandaşların bilgilerine kolaylıkla sahip olabilmekte, onların sosyo-ekonomik durumlarını izleyebilmekte, asgari yaşam sınırında olanlara gıda, kömür, ilaç, kırtasiye malzemesi, tekerlekli sandalye gibi yardımlarda bulunabilmektedir.
- **Yatırım:** Yerel yönetimler, halkın geçim sıkıntısını gidermeye yönelik olarak köklü tedbirler alamamakla birlikte, kolaylaştırıcı bir takım hizmetlere yönelebilmektedirler. Tanzim satış mağazaları, ekmek fabrikaları, aşevleri, sığınma evleri, sağlık ocakları, mahalle kütüphaneleri bunlardan sadece bazılarıdır.

Sosyal belediyecilik oldukça kapsamlı bir uygulama alanına sahip olması bakımından dikkat çekmektedir. Türkiye’de sosyal belediyecilik hizmetlerinin kendilerine sunulduğu kesimler daha çok dar gelirliler, engelliler, çocuklar, yaşlılar, kadınlar ve gençler olmaktadır.²⁵⁵ Sosyal belediyecilik alanındaki hizmetlerinin başlıcaları-mevcut uygulamaları ışığında- şöyle sıralanabilir:²⁵⁶

- Ana-çocuk sağlığı merkezleri, sağlık ocakları, gezici sağlık otobüsleri, tanı merkezleri kurmak,
- Çevresel şartları düzenlenmiş ucuz konut alanları üretmek
- Evsiz ailelere, kimsesizlere, sokakta yaşayan veya sokağa düşme ihtimali olan kişilere barınma hizmeti vermek,
- Gençlerin, engellilerin ve kadınların sosyalleşmelerini sağlayacak danışma ve psikolojik yardım merkezleri açmak,
- Hastaneler civarında hasta yakınları için misafirhaneler oluşturmak,
- İhtiyaç sahiplerine yiyecek, giyecek ve yakacak yardımı yapmak,
- İhtiyaç sahiplerine yönelik aş evleri ve imarethaneler kurmak,
- İstihdam ofisleri kurarak çalışmak isteyenleri ve personel arayan işverenleri bir araya getirmek, işlerini kolaylaştırmak,

²⁵⁴ Akdoğan, Y. (1999). Sosyal belediyecilik. İstanbullu Dergisi, Mart sayısı, 29-35

²⁵⁵ Pektaş, E.K. (2010). Türkiye’de sosyal belediyecilik uygulamaları ve temel sorunlar, Akademik İncelemeler Dergisi, 5(1), 4-22

²⁵⁶ Pektaş, E.K., a.g.m. , 15-16

- İş kuracak kadın ve gençlere yönelik rehberlik yapmak, makine ve ekipman desteği sağlamak,
- Kimsesiz çocuklar için çocuk yuvaları ve kreşler yapmak,
- Kültür, sanat ve spor tesisleri açmak, tiyatro, sinema, kütüphane ve kültür merkezlerini yaygınlaştırmak,
- Öğrencilere kırtasiye malzemesi yardımı yapmak, ihtiyaç sahibi öğrencilere karşılıksız eğitim bursu vermek,
- Özürlüler için hizmet tesisi kurmak, rehabilite edilmelerini sağlamak,
- Özürlüler için ulaşım, eğitim ve sosyo-kültürel ortamlarda kolaylık sağlayıcı tedbirler almak,
- Sağlık sorunu yaşayan muhtaç kesimlere ücretsiz tedavi hizmeti (böbrek hastaları için diyaliz hizmeti vb.) sağlamak,
- Sanat, beceri ve meslek edindirme kursları vermek,
- Sokak çocukları, madde bağımlıları için koruma, rehabilite etme ve meslek edindirme amaçlı merkezler kurmak,
- Sosyal gruplar, sivil toplum kuruluşları ve kitle örgütlerine rehberlik hizmeti sunmak, dayanışma ve yardımlaşmayı geliştirmek,
- Tanzim satış mağazaları, gıda ve giyim bankaları kurmak, ekmek fabrikaları işleterek ucuz ekmek satışı yapmak,
- Yaşlı ve düşkünler için bakımevleri, güçsüzler yurdu, huzurevleri tesis etmek, evde yaşayanlara evlerinde bakım hizmeti vermek.

Sosyal politikaların yerel düzeyde uygulayıcısı olarak yerel yönetimler, sosyal belediyecilik anlayışının gereklerini yerine getirebilmek için kentlerin fiziksel mekâna dair düzenlemelerinden, çeşitli nüfus gruplarının öznel ihtiyaçlarını karşılamaya kadar geniş bir yelpazede işlevsel olmak zorundadırlar.²⁵⁷ Gecekonduhara gerekli ulaşım, altyapı ve konut yatırımları götürmek, o bölgeleri ıslah etmek, sosyal belediyeciliğin altyapı hizmetleriyle bütünleştiği noktalardır.²⁵⁸

4.2. Yerel Siyaset-Sosyal Belediyecilik İlişkisi

Türkiye’de yerel yönetimlerin sosyal belediyecilik uygulamalarının kısmen kurumsallaşmaya ve yaygınlık kazanmaya başlaması 1970’li yıllara rastlamaktadır.²⁵⁹ Bu dönem Türkiye’de özellikle “toplumcu belediye” kavramının, dönemin siyasi koşullarına bağlı olarak ön plana çıktığı bir dönemdir. 1970’li yıllara gelindiğinde, daha çağdaş bir

²⁵⁷ Sevinç, İ. (2015). Sosyal belediyecilik uygulamalarında kent bilgi sistemlerinin kullanımı: Konya Büyükşehir Belediyesi örneği, *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 22(1), 201-218

²⁵⁸ Eryılmaz, B., a.g.m. , 86

²⁵⁹ Kesgin, B. ,a.g.e. , 76

çerçevede, bazı CHP’li belediye başkan ve danışmanları “toplumcu belediyecilik” adıyla, yeni bir belediyecilik anlayışını partilerine önermişlerdir.²⁶⁰ Toplumcu belediyeciliğin “sosyal adaletçi, katılımcı, demokratik, üretici ve kaynak yaratıcı, birlikçi ve bütünlükçü” olması, “kentlerde oluşan rantları kamuya aktarmayı görev edinmiş” bir belediyecilik olması önerilmiştir.²⁶¹ Keza bu durum refah devletinin özellikle 1973 petrol krizi sonrası daha da aşikar hale gelen sıkıntılarının aşılması noktasında tüm Dünya’da yerel siyasetin ön plana çıkmasına zemin hazırlamıştır. 1970’li yıllardan sonra sosyal devletin krize girmesiyle birlikte, yerel yönetimlerin yetkileri güçlendirilerek, merkezi yönetimin üstlendiği sosyal sorumlulukların devredilmesi, sosyal devletin krizden çıkmasının bir yolu olarak görülmüştür.²⁶²

Türkiye’de özellikle 1980 sonrası süreçteki kentleşmenin nasıl gerçekleştiğini ortaya koymak, yerel siyaset-sosyal belediyecilik ilişkisinin mevcut durumunun sağlıklı bir şekilde değerlendirilebilmesi için elzem olmaktadır. “Nöbetleşe Yoksulluk”²⁶³ olarak bilinen ve “esas olarak kent yoksullarının kendi aralarında kurdukları ve yürüttükleri bir ortaklık”²⁶⁴ olarak tanımlanan bu kavram, günümüz sosyal belediyecilik anlayışının karşılaştığı en temel problem olan “klientalist”²⁶⁵ uygulamaların kökenine ışık tutmaktadır. Işık ve Pınarcıoğlu, bu ortaklıkta yoksul kesim içinde çok önemli farklılaşmalar ve bunun neticesinde gelişen güç ilişkileri gözlendiğini ve bu farklılaşmaların gecekondular ve işgücü piyasasında kurulan himayeci ilişkilerden kaynaklandığını ifade etmektedirler.²⁶⁶ Bir dönem kente göç eden yoksul kesimlere önemli bir rant aktarımı sağlayan gecekonduların piyasalaştırılması, aynı zamanda kente yeni göç eden yoksulların “sahipsiz” bir arsa bulma, kendi konutunda yaşama olanağını giderek zayıflatmıştır.²⁶⁷

²⁶⁰ Özgökçeler, S. (2010). Sosyal siyasetin yerel yönetimlere izdüşümü: “sosyal belediyecilik” (Yıldırım Belediyesi’nin engelli dostu sosyal belediyecilik uygulamaları). B.Parlak (Editör). *Yerel yönetimler yerel siyaset ve kentsel politikalar* (Birinci Baskı). Bursa. Dora Yayıncılık, 516

²⁶¹ Özgökçeler, S., a.g.m. , 516

²⁶² Özer, M.A. ve Akçakaya, M. (2015). *Mali boyut yerel yönetimler*. (Birinci Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi, 325

²⁶³ Işık, O., Pınarcıoğlu, M. M. (2013). *Nöbetleşe yoksulluk Sultanbeyli örneği*. (Dokuzuncu Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları,

²⁶⁴ Işık, O., Pınarcıoğlu, M. M., a.g.e. , 158-159

²⁶⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. “patron-klient ilişkisi” Marshall, G. (1999). *Sosyoloji sözlüğü*. (Birinci Baskı). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 582-583

²⁶⁶ Işık, O., Pınarcıoğlu, M. M. , a.g.e. , 159

²⁶⁷ Urhan, G. (2018). Yerel refah sisteminin oluşumunda belediye yardımları ve yardım alma deneyimi: işlev ve sonuçları açısından bir değerlendirme. D. Kutlu (Editör). *Sosyal yardım alanlar*. (Birinci Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları, 171-192

Esasen bu dönem şehirleşmesinde bir yandan köyden kente göç edenlerin akrabalık-hemşerilik benzeri ilişkileri üzerinden kentte yer tutma çabası devlet ve elitlerinin kapitalist mülkiyet ilişkilerini tesis etmekte himayeci ve patronaja dayalı ilişkilere geniş alan açma stratejisi ile karşılanmış ve formel iş ve konut alanları ile yan yana enformel konut alanları İstanbul başta olmak üzere büyük kentlerin hakim görüntüsü olmuştur.²⁶⁸

Türkiye’de sosyal belediyeçilik, kapitalizme karşı bir alternatif olmak yerine, bu sistemin ortaya çıkardığı aksamaları ve tahribatı bir dereceye kadar onarmayı ve sistemi sürdürülebilir kılmayı amaçlamaktadır.²⁶⁹ Klientalist bir düzlemde dağıtılan yerel refah bu yüzden sistematik ve hak temelli olmaktan uzaktır.²⁷⁰

Kentlerdeki sosyal belediyeçilik uygulaması ne sosyal devletin gereği olarak ortaya çıkmıştır, ne de kentli yoksul kesimin bu alandaki mücadelesi sosyal belediyeçiliğin ortaya çıkmasına ön ayak olmuştur.²⁷¹ Sosyal belediyeçiliği bir yandan artan yoksul kesimin sosyal talepleri, diğer yandan da belediye yöneticilerinin tekrar seçilme kaygıları karşımıza sosyal belediyeçilik uygulamalarını çıkarmıştır.²⁷²

Türkiye’de belediyeler tarafından oluşturulan kamusal sosyal hizmetler ve yardımların yoksulluğu azaltma, metalaşmayı sınırlama düzeyi; ihtiyaç sahiplerinin yardımlara ulaşabilmesi ve yardımların dağıtımı, kapsadığı nüfus gibi nitelikleri, yereldeki güç ilişkileri, yerelin örgütlenmesi ve sosyal haklar temelinde yoksullukla mücadele politikası geliştiren bir siyasi iradenin bulunup bulunmadığına bağlıdır.²⁷³

Söz konusu yerel siyaset-sosyal belediyeçilik ilişkisini değerlendirmek noktasında hukuki zeminin ele alınmasında fayda bulunmaktadır. Bu noktada iki yasa; 5393 sayılı

²⁶⁸ Duman, B., Coşkun, İ. (2015). Kentsel dönüşüm: temel meseleler üzerine. , B. Duman ve İ. Coşkun (Editörler). *Neden nasıl ve kim için kentsel dönüşüm*, Birinci Baskı. İstanbul: Litera Yayıncılık, 44

²⁶⁹ Kesgin, B., a.g.m. , 176

²⁷⁰ Kesgin, B., a.g.m. , 176

²⁷¹ Kesgin, B., a.g.m. , 176

²⁷² Kesgin, B., a.g.m. , 176

²⁷³ Urhan, G., a.g.m. , 179

Belediye Kanunu ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu içeriğinde yer alan maddeler, belediyelerin sosyal nitelikli görevlerinin dayanağını içermektedirler.

5216 sayılı Kanunun 7. maddesi olan büyükşehir belediyesinin görev, yetki ve sorumlulukları içerisinde yer alan “Sağlık merkezleri, hastaneler, gezici sağlık üniteleri ile yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü meslek ve beceri kazandırma kursları açmak, işletmek veya işlettirmek, bu hizmetleri yürütürken üniversiteler, yüksek okullar, meslek liseleri, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapmak” görevleri ve 18. maddesinde belediye başkanının görevi olarak belirtilen “Bütçede yoksul ve muhtaçlar için ayrılan ödeneği kullanmak, engellilerle ilgili faaliyetlere destek olmak üzere engelli merkezleri oluşturmak” sosyal belediyecilik uygulamalarının yasal zeminini oluşturan unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

5393 sayılı Kanunun 14. maddesinde yer alan “Belediye, mahalli müşterek nitelikte olmak şartıyla (...) sosyal hizmet ve yardım, nikah, meslek ve beceri kazandırma (...) hizmetlerini yapar veya yaptırır” hükmü ve “Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000’in üzerindeki belediyelerin kadınlar ve çocuklar için konukevleri açmak zorundadır” hükmü hukuki altyapının sosyal belediyecilik için tesis ve temin edildiğini göstermektedir.

Sosyal belediyecilik uygulamalarına güç katma bakımından 5393 sayılı belediye kanununun 77. maddesi “belediye hizmetlerinde gönüllü katılım” başlığı altında hangi yerel hizmetlerde ve ne amaçla gönüllü katılım olabileceği hususuna açıklık getirmiştir. Buna göre belediyeler; “sağlık, eğitim, spor, çevre, sosyal hizmet ve yardım, kütüphane, park, trafik ve kültür hizmetleriyle yaşlılara, kadın ve çocuklara, özürülere, yoksul ve düşkünlere yönelik” yerel hizmetleri gönüllü katılım anlayışı ile sunabilecektir.²⁷⁴

Yerel siyasetin en önemli ilkelerinden birisi olan katılma ilkesinin gerçekleştirilmesi hususunda sosyal belediyecilik uygulamalarının oldukça işlevsel olabileceği dikkate alınması gereken bir husustur. Belediye Kanununun 77. ve İl Özel İdaresi Kanunu’nun 65.

²⁷⁴ Sezer, Ö. , Önder, Ö. (2012). Sosyal belediyecilik bağlamında yerel hizmetlere gönüllü katılımın incelenmesi, AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12(20), 255-279

maddesine göre, İçişleri Bakanlığı 2005 yılında “İl Özel İdaresi ve Belediye Hizmetlerine Gönüllü Katılım Yönetmeliği”ni²⁷⁵ çıkarmıştır. Yönetmeliğin amacı, yukarıda sayılan yerel nitelikli hizmetlerin yürütülmesinde “hemşehriler”in gönüllü katılım esas ve usullerini düzenlemek olarak belirlenmiştir. Söz konusu yönetmelik aidiyet duygusunu pekiştirerek, sosyal belediyeçiliğin dar anlamdaki mal ve hizmet yardımını aşması noktasında katkı sağlamayı hedeflemektedir. Söz konusu kanun maddeleri toplu olarak ele alındığında karşımıza çıkan sonuç; yasal mevzuatın sosyal belediyeçilik uygulamalarının gerçekleştirilmesine imkân verdiğiidir.

Türkiye’de sosyal belediyeçilik uygulamalarına getirilen en önemli eleştiri söz konusu uygulamaların klientalist ilişkileri doğurduğu ve aynı zamanda bu ilişkileri beslediği yönündedir. Özellikle yerel seçim sürecinde iktidar ve muhalefet adayları tarafından, hem bir başarı göstergesi, hem de eleştiri kaynağı olan sosyal yardım uygulamalarının yerel siyasete etkisini değerlendirmek noktasında klientalizm kavramına bakmakta yarar bulunmaktadır. Klientalizm kavramı “siyasal otoritenin dağıtım ölçütlerine göre sunulan bir takım hizmetler ya da mallar karşılığında, siyasal destek talebinde bulunma”²⁷⁶ olarak tanımlanmaktadır.

Bu ilişkinin ortaya çıkmasında ve kent yoksulluğunun yerel siyaseti çoğu zaman esir olarak sosyal belediyeçiliği niteliksel olarak zayıflatmasındaki esas husus ise muhtaç kişilerin belirlenmesinde yatmaktadır. Yardımları gerçekleştiren kurum ve kuruluşlardaki bürokratlar; kimlere yardım edileceği, yardımın biçimi, yardım sürecinde hangi kriterlerin yer alacağı gibi birçok konuda etkili olmaktadır.²⁷⁷ Ayrıca gelir yoklaması, davranış kontrolü gibi seçim ve yoklamaya dayanan yardım ve hizmet programları, yerel yöneticiler ile politikacılara takdir hakkı ve keyfiyet tanımaktadır.²⁷⁸ Kimlerin yoksul olduğu ve ne tür yardımın hangi süreklilikle verileceğinin belli olmaması, sosyal yardımın kurallı, şeffaf ve sistematik olmaması yerel yönetimlerin sosyal politikalarındaki en önemli açmazlardan

²⁷⁵ 09.10.2005 tarih ve 25961 sayılı resmi gazete

²⁷⁶ Stokes, C. Susan. (2007) “Political Clientelism”, edited by Boix, C. / Stokes, S. Handbook of Comparative Politics içinde, Oxford University Press akt. Metin, O. (2011). Sosyal politika açısından AKP dönemi: sosyal yardım alanında yaşananlar. Çalışma ve Toplum Ekonomi ve Hukuk Dergisi, 1(28), 179-200

²⁷⁷ Karabulut, A. (2011). *Türkiye’de sosyal yardım ve sosyal yardımların tek merkezden yürütülebilirliği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 186

²⁷⁸ Karabulut, A., a.g.e. , 186

biridir.²⁷⁹ Sosyal belediyeçilik yaklaşımını nitelikli bir şekilde uygulamak için muhtaçlık kriterlerinin nesnel bir şekilde belirlenmesi olmazsa olmaz bir koşul olarak karşımızda yer almaktadır.

Genel olarak merkezi ve yerel yönetimlerce sunulan sosyal yardım programları değerlendirildiğinde devlet-yurttaş ilişkisine dayalı sosyal haklar temelinde tasarlanmadığı, muhafazakâr hayırseverlik yaklaşımıyla ele alındığı görülmektedir.²⁸⁰ Sosyal yardım sürecinde ihtiyaç sahiplerinin tespiti, yardım miktarı, yardım türü ve süresinin belirlenmesinde yardımı veren görevliler büyük ölçüde takdir hakkına sahiptir ve bu nedenle yardımların klientalist ilişkilere dayalı olarak sunulma ihtimali çok yüksektir.²⁸¹ Yoksulluk da bu bağlamda bir yandan ekonomik büyümeyle halledilecek bir mesele olarak görülürken, diğer yandan da yoksullara sağlanan destekler, onları toplumun eşit fertleri olarak gören bir hak yaklaşımıyla değil, tersine onları toplumun dışında veya en azından çeperinde gören, hedef gösterici, yaftalayıcı bir bakışla sunulmaktadır.²⁸²

Bu açmazı gidermek noktasında oldukça önemli bir uygulama ise kent bilgi sistemlerinin kurulmasıdır. Keza söz konusu bilgi sistemleri 5393 sayılı Kanununun 14. maddesinde “Belediye, mahalli müşterek nitelikte olmak şartıyla (...) coğrafi ve kent bilgi sistemleri (...) hizmetlerini yapar veya yaptırır” hükmüyle belediyeye ait bir görev olarak kabul edilmiştir. Kent bilgi sistemleri yapısı itibarıyla sahip olduğu birçok veri sayesinde iktisadi kaynakların verimli kullanılması, yoksulların tanımlanmasına imkân vermesi, ileriye dönük daha nitelikli hizmetlere zemin hazırlaması ve en önemlisi kent yoksulluğu-yerel siyaset ilişkisini çarpıklıktan kurtarması bakımından elzem sistemlerdir. Ancak uygulamadaki zayıflığı ve daha da önemlisi yerel siyasetçilerin bu bilgi sistemlerinin benimsenmesi hususundaki pasif tavrı sosyal belediyeçiliğin gelişmesinin önünde engel olarak durmaktadır.

Eleştiri konusu bir diğer husus ise yerel siyaset mevzuatının belediyelere özellikle

²⁷⁹ Buğra, A. , Keyder, Ç. (2006). *Sosyal politika yazıları*. (Birinci Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları, 23

²⁸⁰ Gülcan, U. (2014). *Sosyal yardım rejiminin yerel düzeyde örgütlenmesi: Beykoz örneği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 344

²⁸¹ Gülcan, U., a.g.e. , 344

²⁸² Yılmaz, B. (2015). Yeni Türkiye, yeni refah rejimi, yeni yönet(iş)im... ve yoksulluk: sosyal yardımların anlam ve önemine dair, *İdealkent Kent Araştırmaları Dergisi*, 0(16), 182-209

sosyal belediyecilik ile alakalı olarak yüklediği sorumluluklar ile bunları gerçekleştirebilme yetisi arasındaki farkı kapatma konusunda ne kadar katkı sağladığı yönündedir. Zira yapılan düzenlemeler bütün belediyelere aynı ölçüde görevler yüklemektedir.²⁸³ Üstelik bu görevler yüklenirken belediyelerin hizmetleri yürütme kapasiteleri göz ardı edilmiştir.²⁸⁴ Bu konuda merkezi yönetim her hangi bir bütçe, ödenek, teknik eleman ve malzeme desteğinden söz etmemektedir.²⁸⁵ Bu durumda bu hizmetlerden durumu iyi olan beldelerdeki vatandaşlar etkin şekilde yararlanmakta; diğer beldelerdeki vatandaşlar mağdur olma riskiyle karşı karşıya kalmaktadır.²⁸⁶ Sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar belediyeden belediyeye değişen farklı kurumsal yapılanmalara sahiptir.²⁸⁷ Kurumsal yapının dağınıklığı, standartlarda keyfilik, denetim eksikliği, siyasi ve günübürlük kaygılarla popülist uygulamaların ortaya çıkmasına yol açabilmektedir.²⁸⁸

Merkezî sosyal politikaların eksik bıraktığı veya ulaşamadığı yerlerde yerel yönetimler, tamamlayıcı bir fonksiyon icra edebilmeli ve toplumda var olan sosyal dayanışma dinamiklerini harekete geçirebilmelidir.²⁸⁹ Yerel sosyal politika aktörleri, merkezî yönetimin sosyal politikaya dönük olarak belirleyeceği çalışma alanları, yetki ve görev taksimi gibi temel esaslar ekseninde aralarında işbirliği de yaparak, yerel sosyal sorunlara kalıcı çözümler üretebilecek konuma getirilmelidir.²⁹⁰

Yerel siyaset uygulaması olarak sosyal belediyecilik yaklaşımının sorunları ele alındığında, yerel siyasetin kemikleşmiş problemleriyle de aynı olduğu göze çarpmaktadır. Sosyal belediyecilikte karşılaşılan sorunlar şunlardır:²⁹¹

²⁸³ Caner, C. , Açıkalın, N. (2008). Küreselleşme sürecinde Türkiye’de sosyal devletin yapısal dönüşümü: yerel yönetimler reformu, Sakarya Üniversitesi İ.İ.B.F., 1.Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Sakarya 23-24 Ekim 2008, 269-280

²⁸⁴ Caner, C. , Açıkalın, N., a.g.m. , 278

²⁸⁵ Caner, C. , Açıkalın, N., a.g.m. , 278

²⁸⁶ Caner, C. , Açıkalın, N., a.g.m. , 278

²⁸⁷ Urhan, G., a.g.m. , 184

²⁸⁸ Urhan, G., a.g.m. , 184

²⁸⁹ Seyyar, A. (2009). Türkiye'nin yeni sosyal politikaları nasıl olmalı? , MÜSİAD Çerçeve Dergisi, 0(49), 32-37

²⁹⁰ Seyyar, A., a.g.m. , 35

²⁹¹ Çöpoğlu, M. (2014). Sosyal belediyecilik ve sorunları, Çankırı Karatekin Üniversitesi SBE Dergisi, 5(2), 223-247 Konuyla ilgili iki ayrı çalışma için bkz. Pektaş, E.K. (2010). Türkiye’de sosyal belediyecilik uygulamaları ve temel sorunlar, Akademik İncelemeler Dergisi, 5(1), 4-22 ve Ateş, H. (2009). Sosyal belediyecilik, MÜSİAD Çerçeve Dergisi, 0(49), 88-95

- **Yöneticilerin olumsuz/tutarsız tutumu:** Yerel kamu yöneticilerinin sosyal belediyeçilik olgusuna negatif yaklaşımları, sosyal belediyeçiliğin içeriği konusundaki belirsiz tavırları ve sosyal politikalar konusundaki bilinç eksikliği sosyal belediyeçilik uygulamalarını zorlaştırmaktadır.
- **Veri yetersizliği:** Hemen hemen tüm sosyal belediyeçilik uygulamalarında, sosyal belediyeçilik uygulamaları öncesinde bilimsel yeterli bir veri olmadan işe başlanılmakta ve uygulamaları ise nadiren değerlendirilmekte ve süreç bu şekilde devam edip gitmektedir. Yapılan işlerin sosyal içerikli olması sebebiyle fayda-maliyet analizi de yapılmamaktadır. Kısaca sosyal belediyeçilik faaliyetleri ölçül(e)memektedir.
- **Planlama ve projeksiyon eksikliği:** Belediyelerin uyguladığı pek çok sosyal belediyeçilik uygulamasına rasyonel ve ciddi bir planlama yapılmadan başlanılmaktadır. Hizmetlerin yerine getirilmesi için başkanların seçim beyannamesinde ilan etmesi yeterli görülmektedir.
- **Koordinasyonsuzluk ve çok başlılık:** Yaşanan çok başlılık ve koordinasyonsuzluk, bazı hizmetlerin belli yerlerde birden çok yapılmasına yol açıp kaynak israfına neden olurken, bazı yerlerde de hizmetlerin hiç ulaştırılmamasına sebep olmaktadır.
- **Kaynak yetersizliği:** Belediyelerin kendilerine verilen görevler ile orantılı kaynaklara sahip olmaması belediyelerin en önemli sorunudur. Belediyelere sosyal belediyeçilik alanında verilen görevlerinde aynı şekilde kaynak sorunu vardır.(...) Belediyeler imar, altyapı ve üst yapı ile ilgili temel görevlerini tamamladıkça daha çok sosyal belediyeçilik uygulamalarına yönelmektedir. En temel belediyeçilik hizmeti olan temiz su, atık su, katı atık, imar, yol, park vs. hizmetlerini yapamamış belediyelerin sosyal belediyeçilik alanında yaptıkları, yılda birkaç kez yapabildikleri festival, konser vs. öte geçememektedir.
- **Katılım ve paylaşım yetersizliği:** Sosyal belediyeçilikle ilgili politika belirlenmesinde, uygulanmasında ve değerlendirilmesinde kent sakinlerinin yönetime katılımı yetersizdir.
- **Uzman personel yetersizliği:** Sosyal belediyeçiliğin en önemli sorunlarından biri de nitelikli personel eksikliğidir. Belediyelerde, sosyal belediyeçiliğin planlanmasında, uygulamasında ve değerlendirilmesinde istihdam edilebilecek personel bulmak oldukça zordur.
- **Standart vokuğu/belirsizliği:** Belediye hizmetlerinin imar, altyapı ve üst yapı ile ilgili olanlarında belli standartlar ve kurallar bulunmakla birlikte sosyal belediyeçilik ile uygulamalarda böyle bir standart bulunmamaktadır. Sosyal belediyeçilik belediyeçilikte, zorunlu hizmetlerden sonra yapılacak uygulamalar olarak görülmektedir.
- **Sosyal belediyeçiliğin istismarı:** Belediye başkanları kendilerini sosyal yardım ve sosyal hizmet uygulamalarında mensubu oldukları parti teşkilatlarının baskısı altında hissetmektedir. Sosyal yardım ve sosyal hizmet uygulamalarından yararlanacakları tespit etme noktasında parti teşkilatlarının müdahalesi ayrımcılığa ve istismara yol açmaktadır.
- **Kurumsallaşma ve sürdürülebilirlik:** Belediyelerin uyguladığı sosyal belediyeçilik uygulamalarının karşılaştığı diğer bir sorun, bu faaliyetlerin ömrünün kısa olması ve kurumsallaşamamasıdır. Sosyal belediyeçilik faaliyetlerin tek kullanımlık ve geçici heves tatmin eden uğraşlar olarak kalmaktadır.
- **Sosyal belediyeçiliği algılama sorunu:** Sosyal belediyeçilik aşırı bir anlam ve uygulama daraltmasıyla, ihtiyaç sahiplerine maddi yardım yapma olarak

algılanmaktadır. İlave olarak bunun zaten böyle olması gerektiği gibi bir meşrulaştırma yanılması söz konusudur.

Sosyal belediyeciliğin yerel siyasete değeri katmasının ve merkezi siyasetin sosyal devlet ilkesini gerçekleştirme yolunda başarı sağlamasının yolu, görülmektedir ki her belediyenin çerçevesi oturmuş ve verimliliği sorgulanabilen bir sosyal belediyecilik anlayışına sahip olması ve bunun çeşitli uygulamalar vasıtasıyla derinleştirilmesinden geçmektedir. Kentlilik bilincini geliştirmeyi önemsemeyen, kente intibakı tesis etmeyen belediyecilik anlayışının parti ayrımı gözetmeksizin Türkiye'ye katkı sağlamayacağı ve kent yoksulluğunu çözmekten ziyade derinleştireceği aşikar bir gerçek olarak karşımızda yer almaktadır. Böyle bir anlayışın egemen olduğu bir ortamda yerel seçim yapmak kanaatimizce zorunluluktan öteye gitmeyecektir. Türkiye'de teknik altyapı hizmetlerini yapmakla birlikte artık belediyelerin başarı ölçütünün değişmesi zorunluluk arz etmekte olup, rakamsal içeriğe de sahip olacak şekilde kente intibakı sağlamak ve kentlilik bilincini yerleştirmek hususunda ne kadar yol alındığı ile ölçülmesi oldukça fayda sağlayacaktır.

4.3. Kent Yoksulluğu-Sosyal Belediyecilik İlişkisi

Sosyal belediyecilik, yerel yönetime sosyal alanlarda planlama ve düzenleme görevi yükleyen, bu çerçevede kamu harcamalarını sosyal amaçların gerçekleşmesine sevk eden, işsiz ve kimsesizlere yardım yapılması, sosyal dayanışma ve entegrasyonun tesis edilmesi ile sosyo-kültürel faaliyet ve çalışmaların gerçekleştirilebilmesi için gerekli olan altyapı yatırımlarının yapılması için bilinçli politikalar üretmesini öngören; bireyler ve toplumsal kesimler arasında zayıflayan sosyal güvenlik ve adalet mefhumunu güçlendirmeye yönelik olarak mahallî idarelere sosyalleştirme ve sosyal kontrol işlevleri yükleyen bir modeldir.²⁹²

Sosyal belediyecilik anlayışının kent yoksulluğu ile olan ilişkisini ele almak bakımından öncelikle sosyal belediyecilik uygulamalarını ele almakta fayda bulunmaktadır. Belediyelerce sunulan sosyal hizmetlerin çeşitleri, yoğunluğu, kalite ve etkinliği belediyelerin büyüklüğüne, sahip olduğu kaynak ve nitelikli personel durumuna,

²⁹² Bkz. Öksüz, Ö. "Sosyal belediyecilik" (<http://www.sosyalpolitikalar.com/SayfaDetay.aspx?id=13>) erişim tarihi:22.04.2019

hizmet sunulan toplumun gelişmişlik düzeyine, yapı ve özelliklerine göre değişmekle birlikte, bu hizmetlerin başlıcaları hizmetlerden yararlanan gruplara göre şöyle özetlenebilir:²⁹³

- **Çocuklara yönelik olarak;** eğitime katkıda bulunulması, yeterli beslenmeye yönelik katkı sağlanması, sokak çocuklarının rehabilitasyonu için çalışmalar yapmak, kreş hizmetleri, koruyucu sağlık hizmetleri ve çeşitli sosyal-kültürel faaliyetler gerçekleştirilmesi,
- **Gençlere yönelik olarak;** kötü alışkanlıklar ve madde bağımlılığının önlenmesi, meslek edindirme yardımı, eğitim yardımı, iş edindirme çalışmaları, gençlik merkezleri kurulması, eğlence ve spor alanları yapılması, çeşitli sosyal-kültürel faaliyetler gerçekleştirilmesi,
- **Yaşlılara yönelik olarak;** kurum bakımı, sağlık yardımı, teknik malzeme sağlanması ve ihtiyaca yönelik mekânsal düzenlemeler, gıda, giyim, yakacak ve ulaşım hizmetlerinden yararlanmaya yönelik ayni ve nakdi yardımlar, çeşitli sosyal-kültürel faaliyetler gerçekleştirilmesi,
- **Özürlülere yönelik olarak;** fizik tedavi ve rehabilitasyon merkezlerinde tedavi ve bakım hizmetleri, günlük yaşamı kolaylaştırmaya yönelik mekansal düzenlemeler, teknik malzeme yardımı, gıda, giyim, yakacak ve ulaşım hizmetlerinden yararlanmaya yönelik ayni ve nakdi yardımlar, meslek ve iş edindirme kursları, çeşitli sosyal-kültürel faaliyetler,
- **Yetişkinlere ve muhtaç ailelere yönelik olarak;** ayni ve nakdi yardımlar, fakir ve çok çocuklu aileleri desteklemeye yönelik yardımlar, aile eğitim merkezleri yapımı gibi hizmetler.

Aşağıdaki Tablo 4.1’de, “sosyal devlette yaşanan liberalleşme doğrultusundaki dönüşümün temel unsurları”²⁹⁴ yer almaktadır. Sosyal politikanın iskeleti konumunda emek ve çalışma ilişkileri ile sosyal güvenlikte hızlı ve acımasız bir liberalleşme yaşanırken, sosyal yardım ve sosyal hizmetlerde artış ve genişleme görülmektedir.²⁹⁵

	Uygulamalar	Temel Yasal Düzenleme
Çalışma İlişkileri ve Ücretler	-Özelleştirme -Güvencesizleştirme+Taşeronlaşma +Esnekleştirme -Kayıtdışı istihdamın yüksekliğini koruması -Açlık sınırı altında asgari ücret -Çalışan yoksulluğu olgusu -Kıdem Tazminatı'nın kaldırılması tartışmaları -Bölgesel Asgari Ücret tartışmaları -Toplum Yararına Çalışma Programları	-Yeni İş Kanunu (2003) -Yeni Sendikalar Kanunu (2012)

²⁹³ Ateş, H. (2009). Sosyal belediyeçilik, MÜSİAD Çerçeve Dergisi, 0(49), 88-95

²⁹⁴ Yılmaz, B., a.g.m. , 190

²⁹⁵ Yılmaz, B., a.g.m. , 190

Sosyal güvenlik	<ul style="list-style-type: none"> -Özel İstihdam Büroları -İşsizlik Sigortası -Sendikalaşma oranında azalma -Üç sosyal güvenlik kurumunun SGK çatısı altında birleştirilmesi (SSGSS, 2008) -Haklar açısından en avantajlı konumdaki devlet memurlarının imkânlarının azaltılarak işçi ve serbest çalışanlarla eşitlenmesi -Bireysel Emeklilik Sistemleri -Emeklilik maaşlarının düşüklüğü -Emeklilik yaşının tedrici olarak artırılması -Gezici, geçici ve ev-eksenli çalışanların sosyal güvenlik kapsamına girmelerinde zorluklar 	-Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu (2008)
Sosyal Hizmetler	<ul style="list-style-type: none"> -Engelli maaşı+ Engelli yakını maaşı ödenmesi -Engellilere yönelik özel eğitim okullarına teşvik -Yaşlı maaşı -Sosyal Hizmet Merkezlerinin Açılması -Belediyeler tarafından sağlanan sosyal hizmetler (özellikle AKP belediyelerinin Semt Konağı veya “Yaşlılara Sevgi Eli” tarzı uygulamaları -Ailenin (kadının) bakım hizmetlerindeki rolü pekiştiriliyor; bakan kişiye maaş bağlanıyor -Sosyal hizmet sunumunda “hayırsever” gönüllü kuruluşların devreye sokulması 	-2022 Sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun (2005)
Sosyal Yardım	<ul style="list-style-type: none"> -Sosyal yardımlar artış (2002’de GSMH’nin %0,24’ünden 2013’te %1,11’ine) -Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2011) altında tüm sosyal yardımların birleştirilmesi -Belediyelerce ödenen sosyal yardımlarda artış -Sosyal yardımların iki başlı bir yapıyla yürütülmesi: ASPB İl Müdürlükleri tarafından: Sosyal ve Ekonomik Destek (Çocukların koruma altına alınmalarını önlemek amacıyla ailelere maddi yardım) SYDV tarafından: -Şartlı Nakit Transferleri (sağlık ve eğitim şartıyla) -Eşi vefat etmiş kadınlara maaş ödenmesi -Kömür yardımı, aşevleri, gıda yardımı, engelli araç yardımı 	-633 Sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (2011)

	-Sosyal destek projeleri	
Kadın	-Kadına yönelik şiddeti önleme amacıyla: Kadın Konukevi, İlk Kabul Birimi, Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi (ŞÖNİM) hizmetleri -Kadınların istihdama katılım oranı düşük (%26 civarı) -Bakım yükü (çocuk, yaşlı, engelli) kadınların üstünde -Ekmek kazanan erkek/evişlerinden sorumlu kadın modeli büyük oranda geçerli -Kadınların kazancı daha düşük -Kadınların kayıtdışı çalışma oranı daha yüksek -4+4+4 sistemiyle kız çocuklarının eğitimden kopmalarının önü açıldı	-6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun (2012)

Tablo 4.1. Sosyal devleti oluşturan unsurlar açısından yaşanan gelişmeler: metalaşma, piyasalaşma, muhafazakarlaşma²⁹⁶

Tablo 4.1 incelendiğinde görüleceği üzere sosyal hizmet ve sosyal yardım uygulamalarının sosyal belediyecilik uygulamalarının içeriğiyle örtüştüğü anlaşılacağı gibi, uygulayıcı konumunda ağırlığın yerel siyaset kurumlarından ziyade merkezi siyaset kurumlarının ve onların taşra birimlerinin olduğu da önemli bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Ağırlığın merkezi siyaset kurumlarında olması sosyal belediyeciliğin kent yoksulluğunu önlemek noktasında işlevselliğinin sorgulanmasına da yol açmaktadır. Keza sosyal devlet uygulamaları merkezi siyasete oldukça büyük bir yük getirmekte olup, bu yükün paylaşılması noktasında sosyal belediyecilik uygulamalarının ön plana çıkarılması Türkiye’de merkezi siyaset-yerel siyaset ilişkilerinin kurumsallaşmasına katkı sağlayacağı gibi, kentleşme sürecinin sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilmesine de imkân sağlayacaktır.

Keza önemli bir diğer husus ise uygulamaların yöneldiği kesimlerin günümüz kent yaşamında kentin imkanlarından yararlanmak noktasında birçok sebepten dolayı yetersiz kalan kent yoksulları olduğudur. Kentsel yoksulluk; kentin sosyal hiyerarşisini, geleneksel sosyal tabakalarını erozyona uğratarak daha yoksul ya da dip/sınıf altı olarak ifade edilebilecek bir dışarıda kalan kesime uygun ortam sağlamaktadır.²⁹⁷ Geleneksel orta tabakalar zamanla erimekte, alt tabakalar daha alt, dip katmanlara kaymakta, umarsız,

²⁹⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. Yılmaz, B., a.g.m. , 192-193

²⁹⁷ Aytaç, Ö. (2016). Kent, yoksulluk ve sosyal düzensizlik potansiyeli, Mukaddime, 7(1), 140

yükselme umudunu kaybetmiş, gelecek korkusu içinde olan geniş bir dezavantajlı sınıf kök salmaktadır.²⁹⁸ Sınıfsal kavramı en çok da, nüfusun kıyıda/kenarda yer alan kesimlerini, ciddi derecede dezavantajlı koşullarda yaşayanları ifade etmektedir.²⁹⁹ Kent yönetimleri, temel kentsel hizmetlerin yanı sıra, küreselleşme ve neo-liberal politikaların gelir dağılımı dengesizliğini derinleştirici, yoksulluk ve işsizliği artırıcı etkileri ile de mücadele etmek durumunda kalmaktadırlar.³⁰⁰ Sosyal belediyciliğin en önemli hedefi yoksul kesimin ekonomik ve sosyal durumlarının iyileştirilmesi amacıyla yapılan faaliyetleri ifade etmesi, bu kesimin refahlarını artırma çabasıdır.³⁰¹

Gerçekte yoksulluğun mekânsal örgütlenmesi demek, kentsel alanda, mekânın sınıfsal ve sosyal olarak bölünmesi, yoksulların ayrılmış ve tanımlı mekânlarda yaşamaya zorlanması, diğerleriyle aralarındaki uçurumu derinleştirilmesi anlamına gelmektedir.³⁰² Yıllardır kümülatif olarak kente gelip, kentin varoşlarına yerleşen ve çoğunluk itibarıyla, kentin orta ve üst sınıfına; ekonomik, sosyal ve kültürel donanımsızlıklarıyla eklemlenemeyen kitleler, “alt sosyal tabaka” yaşantısıyla, ekonomik yetersizlikleri yanında, etnik farklılıklarını öne çıkararak kendi gettolarını oluşturmaktadırlar.³⁰³

Getto³⁰⁴ olarak ifade edilen kentler içinde yalıtılmış topluluklar şiddet ve yoksulluk coğrafyalarıdır.³⁰⁵ Yoksul coğrafyalarda hırsızlık ve kaçakçılık gibi yasa dışılık çemberi genişlemekte, suça ve suçluya üs haline gelmekte ve sığınak olmakta ve bu bölgeler suç ihraç etmeye başlamaktadır.³⁰⁶ Bu gelişmeler, toplumun yardım refleksini törpülemekte,

²⁹⁸ Aytaç, Ö., a.g.m. , 140

²⁹⁹ Aytaç, Ö. (2013). Yoksulluk, kentsel sınıfsal ve sosyal dışlanma; modern kentlerde sınıfsal/mekansal yarılma ve suçlaştırılma mekanizmaları., Ö.Aytaç ve S.İlhan (Editörler). *Kentsel yoksulluğu yeniden düşünmek*. Birinci Baskı. Ankara: Birleşik Yayınevi, 80

³⁰⁰ Ersöz, H.Y. (2009). Sosyal politikalarda yerelleşme, MÜSİAD Çerçeve Dergisi, 0(49), 80-87

³⁰¹ Kesgin, B. (2012). *Yoksulluğa yerel müdahale sosyal belediycilik*. (Birinci Baskı). Bursa: Ekin Yayınevi, 75

³⁰² Aytaç, Ö. (2016) , a.g.m. , 144

³⁰³ Bayhan, V. (2014). Postmodern kentte yaşam alanlarının ötekileştirilmesi: “yoksul gettolar versus varlıklı siteler”., N. Sam ve R. Sam (Editörler). *Sosyo-kültürel farklılık ve alışım mekânları kent ve kentler*. İkinci Baskı. Bursa: Ezgi Kitabevi, 441

³⁰⁴ (Dezavantajlı konumdaki bir bölgede toplanmasıyla nitelenen kent içi alan) Bkz. Marshall, G. (1999). *Sosyoloji sözlüğü*. (Birinci Baskı). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 268

³⁰⁵ Baloğlu, F. (2005), “Kentsel Yoksulluk: İstanbul’dan Küçük Bir Kesit”, *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, 0(31), 242

³⁰⁶ Baloğlu, F. , a.g.m. , 242

empati kurma arzusunu yok etmekte ve güvenlik merkezli yaklaşımı güçlendirmektedir.³⁰⁷ Güvenlik merkezli yaklaşımın ortaya çıkardığı en önemli sonuç ise sosyal dışlanma olarak görülmektedir. Sosyal dışlanma; belirli bireylerin veya grupların yapısal ve/veya kişisel gerekçelere bağlı olarak toplumdaki yurttaşlığa ilişkin normal eylemlere katılamamaları olarak tanımlanabilir.³⁰⁸

Kent yoksulluğunun çözümü noktasında sosyal belediyeciliğin işlevi, esasında sınıf altı kesimin ve bu kesimle birlikte aynı şehirde yaşayan insanların yaşam kalitesini arttırmaktır. Kentsel yaşam kalitesi, kentte yaşayan bireylerin, gereksinim duydukları hizmet ve tüm koşullar bakımından tatmin edilme düzeyi olarak tanımlanabilir.³⁰⁹ Kentin sunduğu olanak ve fırsatlardan kentte yaşayanların ihtiyaçları oranında yararlanması; eğitsel, sanatsal, kültürel ve siyasal etkinliklere katılabilmeleri, yaşam kalitesinin göstergeleridir.³¹⁰

Bir zincir halkasının dayanıklılığının en zayıf halkanın gücü ile ölçülmesi gibi, toplumun genel olarak refah ve huzurunun da o toplumdaki en düşük kesimin sahip olduğu imkânlar ve bu imkânları artırabilme yetisi ile ölçülmesi elzemdir. Görüleceği üzere, mevcut sosyal hizmet ve sosyal yardım programları (bkz Tablo 4.1) kent yoksullarının yaşam kalitesini arttırmaktan öte marjinalleşmesini önlemeye yönelik uygulamalar olup, kalıcı çözüm içermemektedir. Kalıcı çözüm, sosyal belediyeciliğe bakıştaki sığıktan kurtularak sosyal yardım ve sosyal hizmet uygulamalarını da içerecek şekilde, kentsel dönüşümün olumsuz etkilerini giderecek sosyal dönüşüm uygulamalarının gerçekleştirilmesinde yatmaktadır.

Yerinden etme stratejisi aynı zamanda başka bir tür arsa spekülasyonunu içerir, zira yerinden edilen insanların gittikleri mahallelerin de arsa değeri düşüşe uğrar ve bu yerler

³⁰⁷ Baloğlu, F. , a.g.m. , 242-243

³⁰⁸ Sapancalı, F. , a.g.e. ,53 akt. Bıçkı, D., Halis, B., a.g.m. , 388

³⁰⁹ Bıçkı, D., Halis, B. (2013). Romanların sosyal dışlanma algılarının oluşumunda (zayıf) kentsel yaşam kalitesi'nin rolü: Fevzi Paşa mahallesi örneği., Y. Bulut, V. Eren, S. Karakaya ve A. Aydın (Editörler). *Kuramdan uygulamaya yerel yönetimler ve kentsel politikalar*, Birinci Baskı. Ankara. Pegem A Yayıncılık, 386-395

³¹⁰ Sapancalı, F. (2005). *Sosyal dışlanma*, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları akt. Bıçkı, D., Halis, B. , a.g.m. , 387

yeni soylulaştırma projeleri için açık hedef haline gelir.³¹¹ Neoliberal kentleşme sürekli bir şekilde insanları yerinden ederek mekânı yeniden üretmektedir, bu süreç mülksüzleştirmeyi beraberinde getirir.³¹² Buradan çıkarılacak sonuç sosyal boyutu görmezden gelen kentsel dönüşüm projelerinin yoksul insanları sürekli yer değiştirmeye zorlaması sebebiyle, yoksul insanların mülk sahibi olmasını da engellediğidir. KDP vasıtasıyla soylulaşan bir alanda yaşamak doğal olarak ki daha maliyetli olacaktır. Bu duruma bağlı olarak artan yaşam maliyetlerini karşılayamayan kesimlerde göç etmek zorunda kalacaklardır.

Sosyal/mekansal dışlanma ile kentsel yaşam kalitesinin arasındaki ilişkiyi açıklamak aynı zamanda sosyal belediyecilik anlayışının kent yoksulluğunun çözüm aracı mı yoksa beslenme kaynağı mı olduğunu anlamak bakımından oldukça önemli bir yere sahiptir. Özellikle kentsel yaşam kalitesi bağlamında sosyal dışlanma; çeşitli dezavantajlı grupların kentteki eğitim, sağlık, altyapı hizmetleri, yaşanılabilir temiz bir çevre, ev sahibi olma gibi birtakım olanaklardan mahrum olmasıdır.³¹³ Sonuç olarak kent yoksulluğu ile sosyal belediyecilik arasındaki ilişki kentsel yaşam kalitesinin artırılarak sosyal/mekânsal dışlanmanın giderilmesi ve bunun sonucunda yöredeki her kesimin yaşam kalitesinin artması temeline dayanmaktadır. Kentsel yaşam kalitesini artırmayı amaç edinen bir yerel siyaset anlayışı ve bu anlayışın uygulamaya dönmüş hali olan sosyal belediyecilik, kent yoksulluğunun çözüm aracı olarak işlev görebilecektir. Sosyal belediyecilik anlayışının kent yoksulluğuna çözüm olması veya en azından belli bir miktarda yükünü alması, esasında yerel siyasetin yerel güç odakları ile olan ilişkisinin daha sağlıklı bir zemine kavuşmasına da imkân sağlayacaktır. Bunun sebebi ise İlhan Tekeli'nin "Türkiye'de esas çözüm kentleşmeyi ucuzlatmaktır"³¹⁴ cümlesinde yatmaktadır. Kentleşmeyi ucuzlatabilen sosyal belediyecilik, yerel siyasetin kent yoksulluğuna esir olmasının önüne geçecek, düşen yaşam maliyetleri de doğal olarak kent yoksulluğunun istismar alanı olmaktan çıkmasına imkân sağlayacaktır.

³¹¹ Üçoğlu, M. (2015), Neoliberalizm kent alanlarında neden yoksulluğa ihtiyaç duymaktadır?, *İdealkent Kent Araştırmaları Dergisi*, 0(16), 45

³¹² Üçoğlu, M., a.g.m. , 45

³¹³ Bıçkı, D., Halis, B. , a.g.m. , 388

³¹⁴ Tekeli, İ. (2015). *Kent, kentli hakları, kentleşme ve kentsel dönüşüm*. (İkinci Baskı). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 245

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Cumhuriyet'in 100. yılına yaklaşan ve 82 milyonu aşan nüfusuyla Türkiye, 1950'li yıllarda başlayan kentleşme sürecine tüm hızıyla devam etmekte olup, bu sürecin hem nimetlerini hem de külfetlerini yaşamaktadır. Kentleşme sürecinin başlangıcında oldukça yoğun iç göçlerin yaşanmasıyla birlikte Türkiye, kentleşme olgusunun karşı konulamaz yükümlülüklerine ve bu olgunun beraberinde getirdiği değişime ve dönüşüme hazırlıksız yakalanmıştır. Yaşanan değişim ve dönüşüm, kurumsal yapılanmasını henüz tamamlayamamış, savaştan çıkmış ve bağımsızlığını kazanmak adına oldukça büyük bedeller ödemiş genç Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni oldukça ciddi problemlerle karşı karşıya bırakmıştır.

Problemlere çözüm bulmak noktasındaki girişimler cumhuriyet sonrası Türkiye'nin belediyeler vasıtasıyla yerel siyaset ile tanışmasını sağlamış, en azından merkezi siyasetin gündemine sokmuştur. Yıllar içinde devam eden kentleşme olgusuna çözüm üretmekte aciz kalan merkezi siyaset, özellikle 1980 sonrası tüm dünyayı etkisi altına alan neoliberalizm ideojisinin ve 90'lı yıllar itibariyle daha belirgin hale gelen küreselleşmenin de etkisiyle yerel siyaseti artık görmezden gelemez hale gelmiş ve yasal düzenlemeler yaparak yerel siyasetin kabuğunu kırmasına imkân sağlayıp, kurumsallaşmasının önünü açmıştır.

1980 sonrası dönem yerel siyasetin kurumsallaşmasına yönelik açılımları beraberinde getirdiği gibi yerel siyasetin toplumun tamamını etkileyen ve toplumsal yapıların şekillenmesine de sebep olan gecekondular ve kent yoksulluğu gerçeğiyle yüzleşmesini de zorunlu kılmıştır. Fakat ilgili literatür incelenmelerinin de gösterdiği üzere bu yüzleşme hakkını vererek yapılmamış ve yerel siyasetçiler ile gecekonduların sakinleri arasında çarpık ilişkilerin kurulmasına da yol açmıştır.

Keza bu süreçte ülke gündeminde yerini daima alan ve her hükümetin çözmek adına vaatlerde bulunduğu yoksulluk olgusu, şehre göç edenlerin dayanışma ağları vasıtasıyla en azından daha az hissedilir hale getirilirken, özellikle büyükşehirlerde getto, varoş olarak

tabir edilen mekânsal kümelenmeleri daha görünür kılmıştır. Söz konusu mekânsal kümeler kente tutunabilmek ve sorunlarına çözüm bulabilmek için kendi içinde örgütlü hale gelmiş ve yerel siyasetten birşeyler koparabilmek adına güç odağına dönüşmüşlerdir. Bu güç odaklarının illegal yapılara dönmesi veya illegal yapıların güdümünde hareket etmeleri ise hem devletin otoritesinin sorgulanmasına, hem de sıradan vatandaşın gözünde yoksulluğun çıkar elde etmek için kullanılan bir argüman olarak görülmesine sebep olarak yoksul insanlara yönelik olumsuz izlenimlere fırsat vermiştir.

2001 ekonomik krizi ile başlayıp, 3 Kasım 2002’de AKP’nin iktidara gelmesiyle devam eden süreçte ise varoş olarak tabir edilen bölgelerde yaşayan ve kentli olabilme, kentin imkânlarından faydalanabilme çabası sergileyen kesimler (başka bir deyişle çevre) 90’lı yıllardakinden farklı bir şekilde yerel boyuttan çıkarak merkezi siyasette söz söylemeye başlamış ve bir nevi çevre merkeze doğru daha hızlı ve güçlü bir şekilde yönelebilmıştır. Ancak burada göz önünde bulundurulması gereken iki önemli husus bulunmaktadır. Bunlardan ilki çevrenin merkeze ilerleme sürecinde klientalist ilişkileri güçlendirerek sürdürmesi, ikincisi ise çevrenin mevcut merkeze karşı iktisadi anlamda güç kazanmak adına inşaat sektörünün başrol oynadığıdır.

Ekonomi politikalarında neoliberal iktisat anlayışını benimsemiş bir parti olan AKP, çevrenin de desteğiyle artan muktedirliği sayesinde iktidarını mekâna yansıtacak kurumsal yapıların (TOKİ) ve kentsel dönüşüm uygulamalarının da katkısıyla sermayeyi daha da güçlendirmiş ve özellikle inşaat sektörü vasıtasıyla vatandaşların konut edinmesi noktasında uygun ortam oluşturarak, neoliberal kentleşmenin de önünü açmıştır. Neoliberal kentleşmenin gereği olarak kentin uç bölgeleri görmezden gelinen yerler olmaktan çıkmış, kentsel dönüşüm uygulamaları sayesinde rant kaynağı haline gelmişlerdir. Söz konusu alanlarda yaşayan sınıfaltı ve kent yoksulu kesimler soylulaştırmanın getirdiği artan yaşam maliyetlerini, neoliberal iktisat politikaların meydana getirdiği güvencesiz çalışma hayatının da katkısıyla karşılayamamaları sebebiyle bulunduğu yerleri terk etmek zorunda kalmışlardır.

Türkiye’deki konut stokunun niteliksel olarak yetersiz olması ve yaşanan büyük depremlerin ortaya çıkardığı vahim tablo ve yüksek maliyet, kentsel dönüşüm

uygulamalarını gerekli kılmaktadır. Fakat buradaki esas problem dönüşümün sosyal boyutunun ihmal edilmesi, sosyolojik araştırmaların yapılmaması neticesinde yoksulluğun yerinde çözülmesinin sağlanamamış olmasında yatmaktadır.

Neoliberal kentleşmenin adeta arenası olan küresel kentler ise hem kent yoksulluğunun hem de yerel siyasetin ilgili kamu otoriteleri tarafından nasıl ele alındığını görmek noktasında oldukça önem arz etmektedirler. Küresel kent olan İstanbul bu açıdan oldukça iyi bir örnek olarak karşımızda yer almaktadır. Bugün İstanbul seviyesi düşük bir küresel kentten daha yüksek seviyeli bir küresel kent olmak adına neoliberalizmin oyuncuğı haline getirilmiştir. Artan gayrimenkul metrekare fiyatları, büyük ölçekli alışveriş merkezleri ve rezidans projeleri ile İstanbul kentsel dönüşüm uygulamalarının sosyal boyutunun eksik kalmış halini çok iyi yansıtmakta, soylulaştırmaya dönük faaliyetlerle insanlara projeler üzerinden adeta yaşam tarzı ve kimlik satılmaktadır.

Soylulaştırmaya bağılı olarak ortaya çıkan yaşam maliyetleri, bu maliyetleri karşılayamayan kesimler ile bu bedeli ödeyebilen kesimlerin bir arada yaşamasını da zorlaştırmakta ve kentsel ayrışmayı beraberinde getirmektedir. Kentsel ayrışma temas noktalarını azaltarak gündelik yaşamda ilişki kurma imkânlarını zayıflatmakta, zengin ile yoksulun marjinalleşmesine yol açmaktadır. Bir yanda kolluk kuvvetlerinin dahi girmekte zorlandığı gettolar oluşurken, diğere yanda güvenli siteler meydana gelmektedir. Bu marjinalleşme toplumsal mutabakatın kurulmasını zorlaştırmakta olup, toplumsal mutabakatın kurulmasını kolaylaştırmak adına oluşturulan yerel siyaset kurumlarını (kent konseyleri) işlevsiz kılmaktadır.

Sosyal belediyeçilik yaklaşımı, esasında bu mutabakatın kurulması adına yerel siyasetin elini kolaylaştıran bir yaklaşım olarak büyük bir potansiyeli bünyesinde barındırmaktadır. Uygulama alanlarının kapsamı ve muhatapları bu potansiyelin işlenmesi durumunda yapılabilecekler hususunda bizlere fikir verebilmektedir. Ancak burada altını çizerek belirtmek gerekir ki sosyal belediyeçilik yaklaşımının başarısı herşeyden önce yerel demokrasiyi içselleştirmiş bir yerel siyaset anlayışına sahip olmakta yatmaktadır. Çünkü yerel demokrasinin benimsenmediğı bir ortamda uzun vadeli kararlar almak ve sistem kurmak mümkün değildir. Yoksulluk gibi bugünden yarına çözülmesinin mümkün

olmadığı bir olguyla mücadele etmek, herşeyden önce keyfi, günü kurtaran tavırlara set çekmeyi gerektirmektedir. Sosyal belediyecilik yaklaşımının Türkiye’de uzun süreli ve nitelikli uygulama örneklerinin bulunmaması ve bu yaklaşımın karşılaştığı en büyük problem olan klientalist ilişkiler, sosyal belediyeciliği halk nezdinde değersiz kılmakta, yerel siyasetin arka bahçesi olarak değerlendirilmesine yol açmaktadır.

Yerel siyaset-kent yoksulluğu ilişkisinde sosyal belediyecilik yaklaşımının yerini ele aldığımız bu çalışmada birkaç çözüm önerisini sunmak faydalı olacaktır. Bunlar şu şekilde ifade edilebilir:

- Sosyal belediyecilik yaklaşımının yerel siyaset-kent yoksulluğu ilişkisinde çözüm aracı olması için öncelikle bu yaklaşımın çerçevesi çizilmeli, yasal mevzuatı oluşturulmalıdır. Bu noktada İçişleri Bakanlığı, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Türkiye’de yerel yönetimlerin çatı kuruluşu olan Türkiye Belediyeler Birliğinin ortak çalışmasıyla sosyal belediyecilik için “Uygulama Yönetmeliği” oluşturulmalıdır.
- Kentsel yaşam kalitesini arttırmak adına her ilin mevcut durumu gözönüne alınarak ilgili belediyelerin sağlaması gereken hizmetler tespit edilmeli, belediyelerin eksiklikleri giderilerek ulaşılmaması gereken hedefler adına yol haritası ortaya konmalı ve kentleşme sürecinin maliyetini düşürmek noktasında ne kadar yol alındığı rakamsal veriler ortaya konarak ölçülmelidir.
- Sosyal hizmet ve sosyal yardım uygulamaları noktasında Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Sosyal Güvenlik Kurumu, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları ve yerel yönetim kuruluşu olarak belediyeler farklı uygulamalarla ilgili olarak yetki sahibi konumundadırlar. Çok başlılığın ortadan kaldırılması ve bunu yaparken yerel siyasete ağırlık verilmesi sosyal belediyecilik yaklaşımını daha da önemli hale getirecektir.
- Coğrafi veritabanı sistemlerinin ve kent bilgi sistemlerinin Türkiye’deki bütün belediyelerde oluşturulması ve elde edilen veriler neticesinde muhtaçlık kriterlerinin beldenin kendine has unsurlarını gözeterek şekilde objektif olarak belirlenmesi sosyal belediyeciliğin kurumsallaşması adına önemli bir adım olacaktır.
- Sosyal belediyecilik her belediye için teşkilat yapısı içerisinde yer almalı, uygulama aşamasında psikolog, sosyolog, sosyal hizmet uzmanı vb. meslek gruplarından şahıslar istihdam edilerek insan kaynakları unsuru yeterli hale getirilmelidir.
- Sosyal belediyecilik yaklaşımın özellikle kentsel dönüşüm projeleri ile ilgili süreçte rol oynayabilmesi herşeyden önce yerel siyasetin rant odaklı bakıştan ziyade, kamu hakkını gözetmeyi öncelikli kılan bir anlayışı sahiplenmesiyle mümkün olabilecektir. Yasaların kamu hakkını gözetmekten öte, sermayenin önündeki engelleri aşmak için kullanılması, halkın gözünde adalete olan inancı sarsmaktadır. Mevcut durumda 6360 sayılı yasanın özellikle büyükşehir belediyesi sınırlarını il sınırları ile eş düzeye getirmesi kamu hakkını gözetken kent planlamasını ve imar uygulamalarını daha da önemli hale getirmektedir.

KAYNAKLAR

- Açıkgöz, Z. (2014). Bir yerel yönetim reformu olan il özel idaresi kanunu ile getirilen yenilikler. K. Özden (Editör). *Yerel yönetimlerde güncel sorunlar ve tartışmalar*. İkinci Baskı. Ankara. Seçkin Yayıncılık,57-72
- Adıgüzel, Ş. (2013). Kentsel yoksullukla mücadelenin bir aracı olarak “sosyal belediyeçilik” Antakya belediyesi sosyal belediyeçilik uygulamaları., Y. Bulut, V.Eren, S.Karakaya ve A.Aydın (Editörler). *Kuramdan uygulamaya yerel yönetimler ve kentsel politikalar*, Birinci Baskı. Ankara. Pegem A Yayıncılık,361-373
- Akdoğan, Y. (1999). Sosyal belediyeçilik. *İstanbul Dergisi*, Mart sayısı, 29-35
- Akdoğan, Y. (2008). Yerel siyaset-kavramlar. , H. Şentürk. (Editör). *Yerel siyaset*. Birinci Baskı. İstanbul. Okutan Yayıncılık,9-14
- Akgün, H., Erbay, Y., (2013). *Modernleşmeden küreselleşmeye Türkiye’de yerel yönetimler tarihi ve bugünü*. (Birinci Baskı). İstanbul: Kazancı Kitap
- Aktel, M., Memişoğlu, D. (2005). Yerel yönetim reformlarının başarısızlık nedenleri., H. Özgür ve M. Kösecik (Editörler). *Yerel yönetimler üzerine yazılar-1*. Birinci Baskı. Ankara. Nobel Yayın Dağıtım,21-38
- Alcock, P., May, M., Rowlingson, K. (2011). *Sosyal politika kuramlar ve uygulamalar*. (Birinci Baskı). Ankara: Siyasal Kitabevi
- Alkan, H. , Taş, E.İ.(2007). *Yerel siyasetin dönüşümü Afşin örneği*. (Birinci Baskı). İstanbul: Kesit Yayınları
- Alkin, E., Alpay, Y. (2014). *Her şey ekonomi değil*. (Birinci Baskı). İstanbul: Goa Yayıncılık
- Arabacı, R. Y. (2017). Yoksulluğun kavramsal çerçevesi., M. Ç. Özdemir ve E. İslamoğlu. (Editörler). *Gelir dağılımı ve yoksulluk*. İkinci Baskı. Ankara: Seçkin yayıncılık,143-159
- Arabacı, R. Y. (2018). Gelir dağılımı ve yoksulluk., A. Tokol ve Y. Alper. (Editörler). *Sosyal politika*. Dokuzuncu Baskı. Bursa: Dora yayıncılık,180-209
- Arıkboğa, E. (2008). Türkiye’de belediyelerin büyüklüğü ve kentin bütünlüğü sorunu: reform ve uygulama analizi, F.N. Genç, A. Yılmaz, H. Özgür(Editörler). *Dönüşen Kentler ve Değişen Yerel Yönetimler*. Birinci Baskı. Ankara. Gazi Kitabevi,299-330
- Arıkboğa, E. (2013). Geçmişten günümüze büyükşehir belediye modeli. *Yerel Politikalar Dergisi*, 0(3),48-96
- Arıkboğa, E. (2015) Büyükşehir yönetim sistemi: büyükşehir ve ilçe yönetimi., K. Görmez (Editör). *Yerel yönetimler*. Birinci Baskı. Ankara. Orion Kitabevi,187-223
- Ateş, H. (2009). Sosyal belediyeçilik, *MÜSİAD Çerçeve Dergisi*, 0(49),88-95
- Aytaç, Ö. (2009). Kent, yoksulluk ve sosyal şiddet., K. Tuna, İ.Altan, A.Eren, Z.Güneş (Editörler). *Uluslararası yoksulluk sempozyumu*. Birinci Baskı. İstanbul: Deniz Feneri Yayınları,129-163
- Aytaç, Ö. (2013a). Kentsel yoksulluğu yeniden düşünmek., Ö.Aytaç ve S.İlhan. (Editörler). *Kentsel yoksulluğu yeniden düşünmek*. Birinci Baskı. Ankara: Birleşik Yayınevi, iii-xix

- Aytaç, Ö. (2013b). Yoksulluk, kentsel sınıfsal ve sosyal dışlanma; modern kentlerde sınıfsal/mekansal yarıma ve suçlaştırılma mekanizmaları., Ö.Aytaç ve S.İlhan (Editörler). **Kentsel yoksulluğu yeniden düşünmek**. Birinci Baskı. Ankara: Birleşik Yayınevi,65-124
- Aytaç, Ö. (2016). Kent, yoksulluk ve sosyal düzensizlik potansiyeli, **Mukaddime**, 7(1),135-155
- Bahçeci, H. I. (2017), Neoliberalizmin kentsel mekândaki tezahürü olarak kentsel dönüşüm, **Journal of International Management, Educational and Economics Perspectives**, 5(1),36-47
- Bahçeci, H. I., Görmez, K. (2018). Türkiye'nin kentsel dönüşüm pratiği., A. Mengi ve D. İşçioğlu (Editörler). **Kentsel politikalar**, Birinci Baskı. Ankara: Palme Yayıncılık, 105-121
- Baloğlu, F. (2005), "Kentsel Yoksulluk: İstanbul'dan Küçük Bir Kesit", **Sosyoloji Konferansları Dergisi**, 0(31),231-249
- Barış, E., Turşucuoğlu, H., Sert, H., Kahveci, E., Demirci, E. (Editörler). (2008). **Ak Parti siyaset akademisi yerel yönetimler ders notları**. Ankara: Ak Parti Ar-Ge Başkanlığı
- Batal, S. (2016). Yoksulluk kavramının yerelleşmesi: kentsel yoksulluk ve yerel yönetimlerin konuya yaklaşımı, **The Journal of Academic Social Science Studies**, 0(52),301-316
- Bayhan, V. (2014). Postmodern kentte yaşam alanlarının ötekileştirilmesi: "yoksul gettolar versus varlıklı siteler", N. Sam ve R. Sam (Editörler). **Sosyo-kültürel farklılık ve yaşam mekânları kent ve kentler**. İkinci Baskı. Bursa: Ezgi Kitabevi,425-452
- Bayırbağ, M.K., Penbecioğlu, M. (2015). Büyük ölçekli projeler ve neoliberal şehirciliğin karşılaştırmalı siyaseti: Türkiye metropoliten kentlerinden örnekler. , B. Duman ve İ. Coşkun (Editörler). **Neden nasıl ve kim için kentsel dönüşüm**, Birinci Baskı. İstanbul: Litera Yayıncılık,333-356
- Bayraktar, E. (2009). Kentsel dönüşüm uygulamalarının sosyal politikalara etkisi, **MÜSİAD Çerçeve Dergisi**, 0(49), 16-22
- Bayraktar, U., Kurt, H. (2010). Reform sonrası bir il genel meclisi: arzuhalci ile noter arası siyasal bir organın doğuşu. **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, 65(1),31-56
- Bıçkı, D. (2005). Kentsel yoksulluğun yapısal faktörlerle analizi: ekonomik ve politik yapının yeniden örgütlenmesi: karşılaştırmalı bir analiz, "**İş, Güç**" **Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi**, 7(1),105-138
- Bıçkı, D., Halis, B. (2013). Romanların sosyal dışlanma algılarının oluşumunda (zayıf) kentsel yaşam kalitesi'nin rolü: Fevzi Paşa mahallesi örneği., Y. Bulut, V. Eren, S. Karakaya ve A. Aydın (Editörler). **Kuramdan uygulamaya yerel yönetimler ve kentsel politikalar**, Birinci Baskı. Ankara. Pegem A Yayıncılık, 386-395
- Bradshaw, T. (2007). Theories of poverty and anti-poverty programs in community development. **Journal of the Community Development Society**, 38(1),1-22
- Buğra, A. , Keyder, Ç. (2006). **Sosyal politika yazıları**. (Birinci Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları

- Caner, C. , Açıklan, N. (2008). Küreselleşme sürecinde Türkiye’de sosyal devletin yapısal dönüşümü: yerel yönetimler reformu, Sakarya Üniversitesi İ.İ.B.F., **1.Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, Sakarya 23-24 Ekim 2008,269-280
- Çetin, S. (2009). Yerel yönetim birimi olarak Türkiye’de il özel idareleri. **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 0(25),249-258
- Çöpoğlu, M. (2014). Sosyal belediyeçilik ve sorunları, **Çankırı Karatekin Üniversitesi SBE Dergisi**, 5(2),223-247
- Çukurçayır, M.A. (2002). Kentler ve tutunamayanlar: Konya örneğinde kentsel yoksulluk. **8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 26.Kolokyumu Kitabı: Yoksulluk, Kent Yoksulluğu ve Planlama**. Ankara: Şehir Plancıları Odası, 6-8 Kasım 2002, 405-413
- Dağ, M., Yontar, G.İ. (2014). Avrupa yerel yönetimler özerklik şartı çerçevesinde Türkiye’de mali özerklik. **Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi**, 10(21),147-162
- Davis. M. (2016). **Gecekondu gezegeni**. (Üçüncü Baskı). İstanbul: Metis Yayınları
- Derdiman, C. (2007). İl özel idaresi kanununun uygulanmasında ortaya çıkan bazı sorunlar ve çözüm önerileri, H. Özgür ve M. Kösecik (Editörler). **Yerel yönetimler üzerine yazılar-2**. Birinci Baskı. Ankara. Nobel Yayın Dağıtım,3-24
- Dolu, T. (2014). Katılımcı yerel yönetimler ve kent konseyleri. İ.İzci (Editör). **Katılımcı yerel yönetim**. Birinci Baskı. İstanbul: Kalkedon Yayıncılık,93-111
- Duman, B., Coşkun, İ. (2015). Kentsel dönüşüm: temel meseleler üzerine. , B. Duman ve İ. Coşkun (Editörler). **Neden nasıl ve kim için kentsel dönüşüm**, Birinci Baskı. İstanbul: Litera Yayıncılık,21-52
- Erdem, İ. (2015). **Yerel siyaset ve belediyeçilik**. (Üçüncü Baskı). İstanbul: İlke Yayıncılık
- Erdem, T. (2005). Küreselleşen dünyada derinleşen yoksulluk. **Siyaset ve Toplum Dergisi**, 0(3), 21-37
- Erder, S. (2015). **İstanbul bir kervansaray (mı?)**. (Birinci Baskı). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Erder, S., İncioğlu, N. (2013). **Türkiye’de yerel politikanın yükselişi İstanbul büyükşehir belediyesi örneği**. (İkinci Baskı). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Ergun, C., Tümtaş, S.M. (2016). Küreselleşme ve kentlere etkileri, **SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 0(37),135-150
- Erman, T. (2012). Yıkılan gecekondu, yapılan TOKİ toplu konut projeleri: kent yoksulunun yeni yaşam çevresi olarak Karacaören-TOKİ sitesi, **İdealkent Kent Araştırmaları Dergisi**, 0(7),38-63
- Ersöz, H.Y. (2009). Sosyal politikalarda yerelleşme, **MÜSİAD Çerçeve Dergisi**, 0(49), 80-87
- Eryılmaz, B. (2010). Sosyal belediyeçiliğin teorik ve normatif temelleri, **AKP Genel Merkez Yerel Yönetimler Başkanlığı I. Yerel Yönetimler Sempozyumu “Sosyal Belediyeçilik” Kitabı**, Ankara 27-28-29 Mart 2010,84-88
- Friedmann, J. (2006). Yoksulluğu yeniden düşünmek: yetkilendirme ve yurttaşlık hakları. **Doğu Batı Düşünce Dergisi**, 0(17), 141-158
- Giddens, A. (2016). **Sosyoloji**. (Birinci Baskı). İstanbul: Kırmızı Yayınları

- Gökdayı, İ., Negiz, N., Kiriş, M. H., Gül, H. (2014). *Türkiye’de yerel yönetimler ve yerel siyaset*. (Birinci Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık
- Göksu, T., Aydın, M., Güney, S.M. (2009). Osmanlıdan günümüze yerel yönetimlerin gelişimi. V.K. Bilgiç (Editör). *Değişik yönleriyle yerelleşme*. Birinci Baskı. Ankara. Seçkin Yayıncılık,11-35
- Görmez, K. (1997). *Yerel Demokrasi ve Türkiye*. (İkinci Baskı). Ankara: Vadi Yayınları
- Görmez, K. (2009). Son düzenlemeler ışığında Türkiye’de yerel siyaset. V.K. Bilgiç (Editör). *Değişik yönleriyle yerelleşme*. Birinci Baskı. Ankara. Seçkin Yayıncılık,93-111
- Görmez, K. (2012). Türkiye’de kent-siyaset ilişkisine dair gözlemler. **Yerel Politikalar Dergisi**,0(1),16-26
- Görmez, K. (2013). Türkiye’de kentsel siyaset ve yerel siyaset. , Ü. Özdağ. (Editör). *21.Yüzyılda prens siyaset ve devlet yönetimi*. İkinci Baskı. Ankara. Kripto Basın Yayın,323-343
- Görmez, K., Altınışik, H.U., Bahçeci, H.I. (2013). Muhafazakarlık, neoliberalizm, kentsel dönüşüm ve kimliksiz kentler., Y. Bulut, V. Eren, S. Karakaya ve A. Aydın (Editörler). *Kuramdan uygulamaya yerel yönetimler ve kentsel politikalar*, Birinci Baskı. Ankara. Pegem A Yayıncılık, 355-360
- Gül, H. (2005). Kamu yönetimi temel kanunu tasarısına ademi merkezileşme-küreselleşme dinamikleri ve yönetimi geliştirme açılarından bakış., H. Özgür ve M. Kösecik (Editörler). *Yerel yönetimler üzerine yazılar-1*. Birinci Baskı. Ankara. Nobel Yayın Dağıtım,39-55
- Gülcan, U. (2014). *Sosyal yardım rejiminin yerel düzeyde örgütlenmesi: Beykoz örneği*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Güler, E., Önder, Ö. (2016). Türkiye’de yerel demokrasi açısından kent konseyleri üzerine bir araştırma: Kütahya kent konseyi örneği. **Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 7(1),881-902
- Güney, Ö. (2012), Türkiye’de kentsel dönüşüm uygulamaları: neo-liberal kent politikaları, yeni kentsel aktörler ve gecekondular alanları, **İdealkent Kent Araştırmaları Dergisi**, 0(7),64-83
- Gürbüz, C., Aktaş, M. (2015). Türkiye’de yerel yönetim reformu ve 5393 sayılı kanun: Muş ve Bitlis illerinde reformun algılanmasına ilişkin alan araştırması. **Muş Alparslan Sosyal Bilimler Dergisi**, 3(2),25-54
- Harvey, D. (2016). *Sosyal adalet ve şehir*. (Beşinci Baskı). İstanbul: Metis Yayınları
- Heywood, A. (2016). *Siyaset*. (Onyedinci Baskı). Ankara: Adres Yayınları
- Işık, O., Pınarcıoğlu, M. M. (2013). *Nöbetleşe yoksulluk Sultanbeyli örneği*. (Dokuzuncu Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları
- Kara, M., Görün, M. (2008). Kırsal kalkınmada il özel idarelerinin, köylere hizmet götürme birliklerinin ve ilçe yönetimlerinin rolü ve bazı uygulamalar. **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 13(1),411-433

- Karaarslan, M. (2013). Nasıl bir yerel yönetim? 6360 sayılı kanun üzerine bir değerlendirme, **Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 17-18(26-27-28-29),123-162
- Karabulut, A. (2011). *Türkiye’de sosyal yardım ve sosyal yardımların tek merkezden yürütülebilirliği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Karadeniz, H. K. (2017). Yoksulluğun nedenleri., M. Ç. Özdemir ve E. İslamoğlu. (Editörler). **Gelir dağılımı ve yoksulluk**. İkinci Baskı. Ankara: Seçkin yayıncılık, 161-182
- Karakoç, R. (2014). Büyükşehir belediye sistemi ve yerel siyaset üzerine Gazi Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof.Dr. Kemal Görmez ile röportaj. **Yerel Politikalar Dergisi**, 0(4),7-12
- Kavruk, H. , Yaylı, H. (2008). 2004 belediye reform çalışmalarında idari vesayete ilişkin düzenlemelerinin değerlendirilmesi ve bir araştırma. **Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 10(3),1-31
- Kaya, E. (2003). *Yerel yönetimler reformu ve belediyelerde yeniden yapılanma*. (Birinci Baskı). İstanbul: İlke Yayıncılık
- Kaya, F. (2011). Ağrı kent profilinde sosyo-ekonomik boyutlarıyla kentsel yoksulluk, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 15(2),219-242
- Kazgan, G. (2016). *Liberalizmden neoliberalizme neoliberalizmin getirisi ve götürüsü*. (Birinci Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi
- Keleş, R. (2012). *Yerinden yönetim ve siyaset*. (Sekizinci Baskı). İstanbul: Cem Yayınevi
- Kentleşme Şurası (2009). *Kentsel yoksulluk, göç ve sosyal politikalar raporu*
- Kesgin, B. (2012). Kentsel yoksulluğa yönelik yerinden ve yerel müdahale: sosyal belediyeçilik, **SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 0(26), 169-180
- Kesgin, B. (2012). *Yoksulluğa yerel müdahale sosyal belediyeçilik*. (Birinci Baskı). Bursa: Ekin Yayınevi
- Koçak, Y.S., Kavsara, V. (2012). 5302 sayılı kanun sonrasında il özel idarelerinde yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri. **Yönetim Bilimleri Dergisi**, 10(20),61-92
- Kömürcüoğlu, M. (2016). Göç ve kentleşme: gecekondudan kentsel dönüşüme., L. Sunar (Editör). *Türkiye’de toplumsal değişim*, Üçüncü Baskı. Ankara: Nobel Yayınları,89-124
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji sözlüğü*. (Birinci Baskı). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları
- Metin, O. (2011). Sosyal politika açısından AKP dönemi: sosyal yardım alanında yaşananlar. **Çalışma ve Toplum Ekonomi ve Hukuk Dergisi**, 1(28),179-200
- Mingione, E. (2013). İleri endüstriyel dünyada kentsel yoksulluk: kavramlar, analizler ve tartışmalar, Ö.Aytaç ve S.İlhan. (Editörler). *Kentsel yoksulluğu yeniden düşünmek*. Birinci Baskı. Ankara: Birleşik Yayınevi,3-62
- Mutlu, A. (2013). 6360 sayılı büyükşehir belediye yasası yasada kıra, kırdada yasaya bakış. **Düşünce Dünyasında Türkiz Siyaset ve Kültür Dergisi**, 0(21),7-24

- Mutlu, A. (2015) İl özel idareleri., K. Görmez (Editör). *Yerel yönetimler*. Birinci Baskı. Ankara. Orion Kitabevi,117-141
- Oktay, T. (2010). Yerel yönetim reformunun il özel idarelerine etkileri: Kocaeli örneği. **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, 19(3),75-100
- Oktik, N. (2008). Yoksulluk olgusuna kavramsal ve kuramsal bakış., A. D. Salıcı. (Editör). *Türkiye’de yoksulluk çalışmaları*. Birinci Baskı. İzmir: Yakın kitabevi yayınları,21-56
- Ortaylı, İ. (1985) *Tanzimattan Cumhuriyete Yerel Yönetim Geleneği*. (Birinci Baskı). İstanbul: Hil Yayınları
- Ökmen, M., Arslan, R. (2014). Türkiye’de 6360 sayılı yasa ile yeni kurulan büyükşehir belediyeleri: Manisa Büyükşehir Belediyesi örneği, **Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 1(5),88-101
- Öner, Ş. (2005). Katılımcı demokrasi açısından belediye kanunu., H. Özgür ve M. Kösecik (Editörler). *Yerel yönetimler üzerine yazılar-1*. Birinci Baskı. Ankara. Nobel Yayın Dağıtım,57-87
- Öner, Ş., Yıldırım, U. (2002) 1963’den 2002’ye: Kalkınma planlarında Türk yerel yönetimlerinin dönüşümü, **Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 21(2),239-278
- Özçelik, Y. (2014). Büyükşehir belediyesi ile ilçe belediyeleri arasındaki ilişkiler. **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, 0(19), 1117-1142
- Özdemir, H. , Demirkanoglu, Y. (2015). 6360 sayılı yasaya Adalet ve Kalkınma Partisi’nin muhafazakâr demokrat kimlik tanımı üzerinden bakış: pekişen iktidarla merkezileşen yerel yönetime doğru, **Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 8(2),114-149
- Özer, M.A. ve Akçakaya, M. (2015). *Mali boyut yerel yönetimler*. (Birinci Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi
- Özgökçeler, S. (2010). Sosyal siyasetin yerel yönetimlere izdüşümü: “sosyal belediyecilik” (Yıldırım Belediyesi’nin engelli dostu sosyal belediyecilik uygulamaları). B.Parlak (Editör). *Yerel yönetimler yerel siyaset ve kentsel politikalar* (Birinci Baskı). Bursa. Dora Yayıncılık,507-529
- Özgür, H.(2008) Yerel siyaset perspektifinden bakışla büyükşehir belediyelerinde kentsel alan yönetimi uygulamaları. ,H. Şentürk.(Editör). *Yerel siyaset*. Birinci Baskı. İstanbul. Okutan Yayıncılık,128-129
- Özgür, H., Kösecik, M. (2007). Yerel yönetimlerde reform: geleneksel modelin değişim süreci, H. Özgür ve M. Kösecik (Editörler). *Yerel yönetimler üzerine yazılar-1*. Birinci Baskı. Ankara. Nobel Yayın Dağıtım,1-20
- Özgür, H., Yavuzçehre, S. P. (2016). Türkiye’nin büyükşehir belediyesi sistemi: 1982-2015. **Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 7(1), 903-926
- Pektaş, E.K. (2010). Türkiye’de sosyal belediyecilik uygulamaları ve temel sorunlar, **Akademik İncelemeler Dergisi**, 5(1),4-22
- Pir, N. (2018). *Kent yoksulluğu ile mücadele: Bursa örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

- Sam, N. (2008). Yoksulluğa bir yaklaşım biçimi: kapasite yaklaşımı. **Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 15(1), 59-70
- Sapancalı, F. (2005). **Sosyal dışlanma**, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları
- Serdar, A. B. (2018). Sosyal politika kavramı, tarihsel gelişimi ve Türkiye’de sosyal politika, A. Tokol ve Y. Alper (Editörler). **Sosyal politika**, Dokuzuncu Baskı. Bursa: Dora Yayıncılık, 1-78
- Sevinç, İ. (2015). Sosyal belediyeçilik uygulamalarında kent bilgi sistemlerinin kullanımı: Konya Büyükşehir Belediyesi örneği, **Yönetim ve Ekonomi Dergisi**, 22(1),201-218
- Seyyar, A. (2009). Türkiye'nin yeni sosyal politikaları nasıl olmalı? , **MÜSİAD Çerçeve Dergisi**, 0(49),32-37
- Seyyar, A. , Demir, O. (2008). **Katılımcılık ve kalkınma ekseninde yerel sosyal politikalar**. (Birinci Baskı). İstanbul: Kam Yayınları
- Sezer, Ö. , Önder, Ö. (2012). Sosyal belediyeçilik bağlamında yerel hizmetlere gönüllü katılımın incelenmesi, **AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 12(20),255-279
- Sunay, C. (2008). Türkiye’de yerel siyasetin tarihi gelişimi. H. Şentürk (Editör). **Yerel siyaset**. Birinci Baskı. İstanbul. Okutan Yayıncılık,37-68
- Şahin, Y. (2015). **Yerel yönetimler**. (İkinci Baskı). Bursa: Ekin Yayınevi
- Şen, B. (2011). Kentsel mekânda üçlü ittifak: sanayisizleşme, soylulaştırma, yeni orta sınıf. **İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, 0(44), 1-21
- Şen, B. (2016). Soylulaştırma: kentsel mekanda yeni bir ayrışma biçimi., H.Kurtuluş (Editör). **İstanbul’da kentsel ayrışma**, İkinci Baskı. İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 127-160
- Şenkal, A. (2017). **Küreselleşme sürecinde sosyal politika**. (Dördüncü Baskı). Kocaeli: Umuttepe Yayınları
- Şenses, F. (2014). **Küreselleşmenin öteki yüzü yoksulluk**. (Yedinci Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları
- Şentürk, H. (2007). Belediyelerin varlık sebepleri perspektifinde kent konseylerinin önemi ve gereği. **Yerel Siyaset Dergisi**, 0(21),34-36
- Tekeli, İ. (2015). **Kent, kentli hakları, kentleşme ve kentsel dönüşüm**. (İkinci Baskı). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları
- Theodore, N., Jamie, P., Neil, B. (2012), “Neoliberal Kentçilik: Kentler ve Piyasaların Egemenliği”, **İdealkent Kent Araştırmaları Dergisi**, 0(7),21-37.
- Torlak, E. S., Sezer, Y. (2005). Büyükşehir belediye reformu üzerine bir değerlendirme, H. Özgür ve M. Kösecik (Editörler). **Yerel yönetimler üzerine yazılar-1**. Birinci Baskı. Ankara. Nobel Yayın Dağıtım,89-108
- Türk Dil Kurumu. (1988). **Türkçe Sözlük 2 (Yeni Baskı)**. Ankara: TDK
- Türkün, A. (2015). Kentsel dönüşümü yeniden düşünmek: mevcut uygulamalar ve hâkim söylem üzerinden bir değerlendirme. , B. Duman ve İ. Coşkun (Editörler). **Neden nasıl ve kim için kentsel dönüşüm**, Birinci Baskı. İstanbul: Litera Yayıncılık, 285-332
- TÜSİAD. (2000). **Türkiye’de bireysel gelir dağılımı ve yoksulluk: Avrupa Birliği ile karşılaştırma**, İstanbul: Yayın No: TÜSİAD-T/2000-12/295

- Urhan, G. (2018). Yerel refah sisteminin oluşumunda belediye yardımları ve yardım alma deneyimi: işlev ve sonuçları açısından bir değerlendirme. D. Kutlu (Editör). *Sosyal yardım alanlar*. (Birinci Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları, 171-192
- Üçoğlu, M. (2015), Neoliberalizm kent alanlarında neden yoksulluğa ihtiyaç duymaktadır? *İdealkent Kent Araştırmaları Dergisi*, 0(16),34-49
- Yaylı, H. (2015) Türkiye’de mahalli idarelerin tarihi gelişimi. , K. Görmez (Editör). *Yerel yönetimler*. Birinci Baskı. Ankara. Orion Kitabevi,27-81
- Yıldırım, F. (2002). Yerel demokrasi ve kentteki gençlik. ,F. Yıldırım (Editör).*Gençlik ve kent yönetimi*. De-Ki Yayınları. İstanbul
- Yılmaz, B. (2015). Yeni Türkiye, yeni refah rejimi, yeni yönet(iş)im... ve yoksulluk: sosyal yardımların anlam ve ehemmiyetine dair, *İdealkent Kent Araştırmaları Dergisi*, 0(16),182-209
- Yüksel, F. (2005). Yerel özerklik kavramı üzerine bir inceleme., H. Özgür ve M.Köseçik (Editörler). *Yerel yönetimler üzerine yazılar-1*. Birinci Baskı. Ankara. Nobel Yayın Dağıtım,275-296
- Zorlu, M., Özden, K. (2014). Yerel yönetimlerde açılım:1580 sayılı belediye kanunu ile 5393 sayılı belediye kanunu arasındaki farklar. K. Özden (Editör). *Yerel yönetimlerde güncel sorunlar ve tartışmalar*. İkinci Baskı. Ankara. Seçkin Yayıncılık,73-95
- 633 sayılı Sosyal Hizmetler Alanında Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (8.6.2011 tarihli 27958 Mükerrer sayılı Resmi Gazete)
- 1580 sayılı mülga Belediye Kanunu (14.04.1930 tarihli 1471 sayılı Resmi Gazete)
- 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun (10.7.1976 tarihli 15642 sayılı Resmi Gazete)
- 2380 sayılı mülga Belediyelere ve İl Özel İdarelerine Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun (2.2.1981 tarihli)
- 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu (29.5.1981 tarihli 17354 sayılı Resmi Gazete)
- 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (9.11.1982 tarihli 17863 Mükerrer Resmi Gazete)
- 3030 sayılı mülga Büyük Şehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun (9.7.1984 tarihli 18453 sayılı Resmi Gazete)
- 4857 sayılı İş Kanunu (10.06.2003 tarihli ve 25134 sayılı Resmi Gazete)
- 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu (04.03.2005 tarihli 25745 sayılı Resmi Gazete)
- 5393 sayılı Belediye Kanunu (13.07.2005 tarihli 25874 sayılı Resmi Gazete)
- 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu (16.06.2006 tarihli ve 26200 sayılı Resmi Gazete)
- 5747 sayılı Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (22.03.2008 tarihli 26824 sayılı Resmi Gazete)
- 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun (20.03.2012 tarihli ve 28239 sayılı Resmi Gazete)

6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu (07.11.2012 tarihli ve 28460 sayılı Resmi Gazete)

6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (06.12.2012 tarihli 28489 sayılı Resmi Gazete)

İl Özel İdaresi ve Belediye Hizmetlerine Gönüllü Katılım Yönetmeliği (09.10.2005 tarihli 25961 sayılı Resmi Gazete)

Kamu Yönetimi Temel Kanun Tasarısı

(<http://www.igb.gov.tr/Kutuphane.aspx?bolum=3>)

(<http://www.igb.gov.tr/Kutuphane/2004%20KYYY%20III%20Mahalli%20C4%B0daereler%20Kanun%20Tasar%C4%B1lar%C4%B1.pdf>) erişim tarihi: 06.04.2018

Öksüz, Ö. “Sosyal belediyecilik”

(<http://www.sosyalpolitikalar.com/SayfaDetay.aspx?id=13>) erişim tarihi:22.04.2019

TDK “Sözlük”

(<http://sozluk.gov.tr>) erişim tarihi: 21.02.2019

TÜİK “Yoksulluk Çalışması” istatistikleri

(<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21867>) erişim tarihi: 22.04.2019

TÜİK “Yoksulluk Çalışması” istatistikleri

(http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1013) erişim tarihi: 22.04.2019

TÜİK “Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması” istatistikleri

(<http://www.tuik.gov.tr/OncekiHBArama.do>) erişim tarihi: 22.04.2019

Ulusoy, A. “Kent konseyleri”

(<https://www.yenisafak.com/yazarlar/ahmetulusoy/kent-konseyleri-2026597>) erişim tarihi: 20.04.2018

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : Zeybek, Seyit Ömer
Uyruğu : T.C.
Doğum tarihi ve yeri : 1992-Afyonkarahisar
Medeni hali : Bekâr
e-mail : somerzeybek@gmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Kentleşme ve Çevre Sorunları Anabilim Dalı	2019
Lisans	Gazi Üniversitesi Mühendislik Fakültesi İnşaat Mühendisliği	2016
	Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi Kamu Yönetimi	2015
Lise	Etimesgut Anadolu Lisesi	2010

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2017-	Aydın SĞİM	Sosyal Güvenlik Denetmen Yardımcısı

Yabancı Dil

İngilizce

